

Studentski list **Teofil**

God. IX./2014./br. 1 (13)

SVEUČILIŠTE JOSIPA JURJA STROSSMAYERA U OSIJEKU
KATOLIČKI BOGOSLOVNI FAKULTET U ĐAKOVU

TEMA BROJA

Ljubav

TEMA BROJA

PROMIŠLJANJA

DOGAĐANJA

Izdavač:

Katolički bogoslovni fakultet u
Đakovu

Odgovara:

doc. dr. sc. Suzana Vuletić

Glavni urednik:

Ante Svirać, V. godina

Uredničko vijeće:

Valentina Kadić, V. godina
Anita Lučić, IV. godina
Marija Spajić, III. godina
Ivan Kunčević, II. godina

Suradnici u ovom broju:

Marin Putilin, V. godina
Marko Rajić, V. godina
Iva Smajić, V. godina
Ana Živković, V. godina
Sandra Brođanac, V. godina
Valentina Kadić, V. godina
Mateja Šapina, IV. godina
Anita Lučić, IV. godina
Goranj Franjić, IV. godina
Marija Spajić, III. godina
Marko Ivančičević, III. godina
Martina Birkić, II. godina
Luka Ivković, II. godina
Ivan Kunčević, II. godina

Adresa uredništva:

KBF u Đakovu
Petra Preradovića 17
31400 Đakovo
Telefon: 031/802-402

Lektura:

Anselma Salopek, prof.

Naslovna stranica:

Mihaela Pecnik

Grafička obrada:

Glas Slavonije d.d.

Tisak

Glas Slavonije d.d.

Naklada:

400 primjeraka

www.djkbhf.hr

Ante Svirać

Goran Franjić

Luka Ivković

Iva Smajić

Martina Birkić

Marko Ivančičević

Ana Živković

Valentina Kadić

Ivan Kunčević

Valentina Kadić

Sandra Brođanac

Ante Svirać

Marin Putilin i Marko Rajić

Marija Spajić

Anita Lučić

Ante Svirać

1	Riječ urednika
3	Tema broja – Ljubav
4	Božja milosrdna blizina – kroz caritas i eros
8	Prijateljstvo – mit ili stvarnost?
14	Zaljubljenost kao kratkotrajna poremećenost uma
17	Ulazak u brak i smisao braka
19	Ljubav u obredu vjenčanja
21	Teološko promišljanje o pravima žena
26	Duh Sveti kao ljubav i dar
31	Prezbiter – službenik Ljubavi
37	Promišljanja
38	O rodnoj teoriji
44	Intervju s Ankicom Landeka
46	Poziv teologa laika u Crkvi
50	Progoni kršćana danas
54	Tihi voajeri
55	Događanja
56	Dan KBF-a
58	Adventska duhovna obnova studenata KBF-a
58	Blagoslov KBF-a
60	Korizmena duhovna obnova
60	Zavjetno hodočašće u Dragotin
62	Teologija u interdisciplinarnom dijalogu – Forum studenata u Splitu
64	Novi studenti 2013./2014.

Piše: Ante Svirać, urednik

RIJ
JEČ
RIJE
RIJEČ

UREDNIKA

Tema ovogodišnjeg broja *Teofila* je ljubav. Budući da smo u prošlogodišnjem broju govorili o vjeri, smatrali smo korisnim ostati u određenom kontinuitetu i tematski se povezati s njim. Naime, o vjeri se ne može govoriti bez njezne konkretne aktualizacije u ljubavi. Otuda i nastojanje studenata da opišu ljubav i pobliže utvrde kakve sve ljubavi postoje i o kakvoj se ljubavi radi u kontekstu vjere i kršćanskog života. Ljubav je takva stvarnost da nije nužno povezana samo s vjerom u Boga, budući da i oni koji ne vjeruju mogu ljubiti, ali upravo ta naravnost ljubavi može vrijediti kao teološko mjesto preko kojega se može doći i do dubljeg razumijevanja ljubavi u kršćanskom smislu, ali i kao polazišna točka u dijalogu s ostalim ljudima, jer iskustvo ljubavi je iskustvo čovjeka, ona dodiruje svakoga, bez obzira na vjeru, stalež ili rasu. Neovisno o vrsti – bila ona roditeljska, prijateljska, između muškarca i žene ili čak ljubav prema sebi – ljubav se pokazuje kao mogućnost svakome čovjeku i u najrazličitijim oblicima. Možda upravo ta njena apstraktnost i raznolikost često predstavlja problem njenom definiranju te samim tim i postavljanju kriterija za autentičnost ljubavi, što se očituje ponajviše u raspravama o mogućnosti postojanja autentične ljubavi između pripadnika istog spola, nalik onoj između muš-

karca i žene. Možemo li uistinu reći da isto mislimo pod pojmom ljubav kada govorimo o ta dva odnosa?

Nepostojanje kriterija autentične ljubavi uvjetovano je, prema našem mišljenju, nedovoljnim razumijevanjem ljubavi. Svatko ima iskustvo ljubavi, ali ne reflektiraju o njemu svi. Iz tog razloga u ovom se broju *Teofila* studenti KBF-a u Đakovu žele upravo zaustaviti na stvarnosti koju zovemo ljubav, iskustvu ljubavi koja često ostaje samo na razini afektivnosti te, u konačnici, i na iskustvu ljubavi koju nam je pokazao Bog poslavši svoga Sina za svijet (usp. Iv 3, 16). Ljubav možemo promatrati s različitih aspekata, ali mislimo da se mogu izdvojiti tri načina gledanja na nju. Možemo je promatrati u svjetlu naravnog razuma, promatrajući njenu naravnost. Takav način gledanja za teologa znači otkrivati naravne temelje ljubavi, ali u isto vrijeme i nedostatke iste, budući da se nijedna ljubav među ljudima ne pojavljuje kao savršena. Drugi način gledanja uključivao bi teološku refleksiju nad iskustvom ljubavi u Božjoj objavi. Onaj treći, koji povezuje oba prijašnja, promatra ljubav u njenoj naravnosti, ali u svjetlu iskustva ljubavi u Božjoj objavi. U radovima studenata prisutna su sva tri načina promatranja ljubavi, što je potvrda raznovrsnosti pristupa ovoj temi.

Svaka tema *Teofil*a morala bi biti studentima poticaj za pisanje, razvijanje vlastitih, argumentiranih, stavova koje će moći izraziti na stranicama svog studentskog lista. Potreban je doprinos, mali ili veliki, svakog studenta teologije, jer ozbiljno bavljenje teologijom podrazumijeva i pisanje znanstvenih članaka. Prednost, a u neku ruku i nedostatak ovog studentskog lista je što nema unaprijed određenih kriterija prema kojima bi se članak pisao i uvrštavao u list. Zadaća je možda budućih urednika da uspostave barem neki kriterij koji bi formalno vodio studente u pisanju rada, a koji ne bi u potpunosti trebao slijediti kriterije znanstvenih članaka, već bi – sukladno naravi studentskog lista – dopuštao fleksiju

bilniju strukturu, budući da od studenata ne treba očekivati da se odmah suvereno snađu u znanstvenom istraživanju.

Na kraju ovoga uvoda možemo reći da je jedna od (pod)vrsta ljubavi zasigurno i ljubav prema teologiji te upravo na nju želimo skrenuti pozornost sadašnjih, ali i budućih studenata teologije, jer će zahvaljujući njoj lakše moći podnijeti svoje studentske obveze i obveze prema svom teološkom studentskom listu *Teofil*. Ova ljubav nije karakteristična samo za studente teologije i teologe, nego i za sve one koji žele prisnije i dublje upoznati Boga. Imajući to u vidu, možemo se otvorena srca i otvorena uma uputiti u istraživanje misterija ljubavi.

TEMA
TEMA
TEMA
TEMA

BROJA

Ljubav

Božja milosrdna blizina – kroz caritas i eros

Piše: Goran Franjić, IV. godina

»Čovjek je uzdignut u božansko uzvišenje isto onako kao što se Bog poništio iz čovjekoljubivosti silazeći nepromijenjen do krajnjih granica naše naravi.«¹

(sv. Maksim Ispovijedalc)

Ove riječi sv. Maksima uzeli smo kao svojevrsan uvod u ovu našu temu budući da ukratko sažimaju i objedinjuju sve njene elemente: Božja *poništenost*, u našem promišljanju pojmljena kao *kenosis*, koja svoj razlog ima u čovjekoljublju, govori nam o ljubavi definiranoj kao *caritas*, tj. kao samodarivajućoj ljubavi, do potpune lišenosti sebe, tj. ljubitelja. S druge strane, Božje *uzvišenje* čovjeka govori nam o ljubavi *erosa*, jer Bog žudi imati čovjeka u svojoj stvarnosti, na koncu, u eshatonu. Odmah naglasimo kako *eros* ovdje ne promatramo redukcionistički, isključivo kao zadovoljenje spolnog nagona. Također, bitan segment za ostvarenje ljubavi jest različitost osoba u odnosu, na što upućuje pojam *nepromijenjenosti* u našem navodu. Svi navedeni elementi objedinjeni su u Božjem približavanju čovjeku – u Isusu Kristu. Iako postoje različiti vidovi ljubavi, u našem ćemo se promišljanju zadržati na dvojakoj podjeli: darivanju ili *caritasu* i uzimanju ili *erosu*. Potrebno je istaknuti poteškoću u njihovu razdvajanju budući da Božja sebe-napuštenost označava i obuhvaćanje čovjeka – na što želimo i ukazati u ovom promišljanju.

Caritas

»Jedino mjesto, osim neba, gdje možete biti savršeno sigurni od svih opasnosti i nemira ljubavi jest pakao.«²

(C. S. Lewis)

Na samom početku našeg promišljanja, potrebno je naglasiti kako ćemo u njemu gotovo poistovjetiti Božji čin *kenosisa* i stvarnost ljubavi budući da jedino ljubav može objasniti jedan takav čin. Govoreći o ljubavi *caritasa*, kao jednom segmentu inkarnacije (i sveukupnog pashalnog otajstva), možemo ju definirati kao čin Božjeg sebedarja, puninu altruizma Nje-

¹ MAKSIM ISPOVIJEDALAC, *O Božjem čovjekoljublju*, KS, Zagreb, 2002., str. 13.

² C. S. LEWIS, *Četiri ljubavi*, Verbum, Split, 2012., str. 150.

gove milosrdne blizine. Budući da takvo sebe-darje (darovanost sebe), u našem diskursu *kenosis*, s jedne strane zahtijeva utvrđivanje stvarnosti kojom ljubitelj potvrđuje transpoziciju svog sebstva, tj. onu stvarnost koju se napušta (ili iz koje se vrši trans-pozicija), a koja govori o darovanosti, ono što daje legitimitet takvoj konstataciji jest stvarnost Božje Trojstvenosti. Istovremeno, time naglašavamo i relaciju kao bitan element ljubavi. Stoga je, poradi boljeg razumijevanja prethodno navedenoga, potrebno pobliže promotriti unutar-trojstveni dijalog i intimno međusobno ljubavno događanje prisutno u njemu, odnosno količinu ljubavi koje je Krist na svojevrsan način »lišen«. Naime, »Otac i Sin ne postaju jedno tako da nestaju jedan u drugomu. Ostaju jedan naspram drugoga, jer ljubav se temelji na suprotnosti, koja se ne dokida. Ako svatko ostaje on sam i ako ne dokidaju jedan drugoga, onda njihova jednost ne može biti u svakom pojedincu za sebe, nego u plodnosti, u kojoj svaki od njih daruje sebe i svatko je on sam. Oni su jedno po tomu što je njihova ljubav plodna, što ih nadilazi. U Trećem, u kojemu daruju same sebe, u daru, oni su uvijek oni sami i jedno.«³

Vrijednost relacije, odnosa kao takvog, u procesu ostvarenja osobnosti naglasit će i Goetheov Werther: »...ali ja sam nju imao, ćutio sam srce, veliku dušu, u nazočnosti koje mi se činilo da sam više nego što sam bio, jer bijah sve što sam mogao biti. Dobri Bože, je li tu ijedna snaga moje duše ostajala neuporabljenom? Nisam li pred njom mogao razvijati cio divan osjećaj kojim moje srce obuhvaća prirodu? Nije li naš odnos bio neko vječno tkanje najprofinjenijeg osjećanja, najizostrenijeg duha, modifikacije kojega su, sve do neprilichnosti, bile obilježene pečatom genija?«⁴

Cjelovitost pashalnog otajstva potiče nas tomu da u ovom pogledu ne možemo isključiti smrt Isusa Krista budući da nas ona, zbog punine Sinovljeve komunikacije, stavlja pred punu osamljenost. Iz rečenog, uočavamo kako Kristova darovanost-sebe može biti prepoznata kao stvarna budući da je altruistički najostvarenija – Trojstvenost afirmira taj altruizam u Kristu budući da bi drugačije čovjek, ljubljeno, bio ljubljen iz Božje »dosade«, tj. zbog zadovoljenja Božje potrebe ljubljeno-sti ili, ako smijemo tako reći – isključivo zbog *erosa*, u redukcionističkom vidu, a koji naglašavamo isključivo kako bismo jače istaknuli njegovu suprotnost (kako u uvodu rekosmo, ovoj problematici pristupamo oprezno jer bi isključivanje *erosa* iz stvarnosti ljubavi govorilo o redukciji ljubavi). U tom smislu, čin Božjeg *kenosisa* izriče kako se ovdje ne radi o nekom površnom poznavanju, koje bi se možda nametalo kao čin zadovoljenja egocentrizma, jer ukoliko u drugima »ne ljubimo ono što oni jesu, nego samo njihovu moguću sličnost nama, onda ih ne ljubimo. Ljubimo samo svoj odraz koji nalazimo u njima«.⁵ Iz pozicije takva ljubitelja progovorit će Ljermontov: »...volio sam radi sebe, radi vlastitog užitka; samo sam zadovoljavao čudnovatu potrebu srca, pohlepno proždirući njihove osjećaje, njihovu nježnost, njihove radosti i patnje – i nikada se nisam mogao nasititi. Isto tako onaj koga mori glad iznemogao zaspi i ugleda pred sobom predivna jela i pjenušava vina; ushićeno guta zračne darove mašte i dođe mu nekako lakše; ali čim se probudi, tlapnja se rasplina... i ostaju još samo veći glad i očaj!«⁶

Kako bismo potvrdili Božju »napuštenost« sebe, tj. Božji *caritas* prisutan u Isusu Kristu,

³ J. RATZINGER, *Bog Isusa Krista*, KS, Zagreb, 2005., str. 25.-26.

⁴ J. W. GOETHE, *Patnje mladoga Werthera*, Vilinski kralj i druge pjesme, ŠK, Zagreb, 1999., str. 13.-14.

⁵ T. MERTON, *Nitko nije otok*, Symposium, Split, 1979., str. 167.

⁶ M. JURJEVIĆ LJERMONTOV, Junak našega doba (prev. Z. Crnković), u: Skupina autora (ur.), *Čitanka za 2. razred gimnazije*, ŠK, Zagreb, 2006., str. 304.

i prije nego prijedemo na utvrđivanje pozitivnosti *erosa* u Božjem čovjekoljublju, istaknimo ukratko i tumačenje S. Kierkegaarda: »Ljubav ne mijenja voljeno biće, nego mijenja samu sebe... Ako jedinstvo nije moguće postići 'uzvisivanjem', onda se mora pokušati s poniženjem... Da bi se stvorili uvjeti za jedinstvo, mora onda sam Bog postati jednak stvorenju. I tu se pokazao jednak najneznatnijima. Ali najneznatniji je onaj koji mora drugima služiti, stoga se Bog pojavio u obličju sluga. Ovo obličje nije tek puka koprena, nego je riječ o pravom obličju; jer tu je riječ o neobjašnjivoj ljubavi, ne u šali, nego u svoj zbilji stvarnosti, biti voljenoj osobi u svemu jednak... Svaki drugi način na koji bi se Bog, koji je sama ljubav, objavio, bio bi prijevara.«⁷

Eros caritasa

»On sam se predaje za nas i daje se uvući u ponore svoga vlastitog stvorenja. Na taj način je on sam preko obojice [Sinom i Duhom] kod nas, s nama i za nas i tako ispunjava svoje djelo spasenja do kraja.«⁸

(G. Greshake)

Eros, kao ljubav potrebe ili žudnje, s Božje je strane očit u Božjem pokretanju k stvorenju, kojim to isto stvorenje biva pokrenuto k Bogu. U enciklici *Deus Caritas est*, pod

naslovom *Isus Krist – utjelovljena Božja ljubav*, Benedikt XVI. govori o novitetu Božjeg djelovanja u Novom zavjetu koje poprima »dramatičan oblik u činjenici da se u Isusu Kristu sam Bog daje u potragu za 'izgubljenom ovcom', izgubljenim čovječanstvom koje pati. Kada Isus u svojim prisposodobama govori o ocu koji *izlazi u susret* i baca se u zagrljaj rasipnom sinu, to nisu samo riječi, već to predstavlja tumačenje sama njegova bića i djelovanja. Njegova je smrt na križu vrhunac onoga okretanja Boga protiv samoga sebe, u kojem se on daje da bi ponovno *podigao i spasio* palog čovjeka«.⁹ Ako smijemo tako reći, u Isusu Kristu, osim sebedarja, očitovanje je i *erosa* – *podignutost* i *spasenost* čovjeka jest njegova prisutnost u komunikaciji Trojstva. *Caritas* Boga očituje i njegov *eros*. U prilog tome, kratko upućujemo na promišljanje Günthera Bornkamma, koji ističe kako »Eros znači strastvenu ljubav, koja drugoga žudi za sebe, onu strast što čovjeka obara u boli i blaženstvu kao jezivi demon pred kojim nitko nije siguran; on uznosi u visinu ekstaze i ruši u bezdan krivnje (Sofoklo, Antigona 781 ss.). Tako je Eros demon slijepe, sjetilne strasti, ali i nagnuće prema lijepome, plodotvorna snaga duše što čezne za najvišim božanskim dobrom.«¹⁰ U nastavku našeg promišljanja pokušat ćemo uočiti tendenciju *erosa* u posljedici Božjeg *kenosisa* – uzdignuću čovjeka ili pobožanstvenjenju, a koje započinje cjelovitim *assumptusom* – prihvatom.

Cjelovitost ljubavnog zahvaćanja – otkupljenost po prihvatu

U sklopu govora o prethodno navedenom prihvaćanju ljudske naravi, potrebno je na-

⁷ G. GRESHAKE, *Kratki uvod u vjeru u Trojedinog Boga*, KS, Zagreb, 2007., str. 64.- 65.

⁸ Isto, str. 65.

⁹ BENEDIKT XVI., *Deus caritas est*, Enciklika biskupima, prezbiterima i đakonima, posvećenim osobama i svim vjernicima laicima o kršćanskoj ljubavi, Rim, 25. prosinca 2005., u: Dokumenti 143, KS, Zagreb, 2006., br. 12.

¹⁰ G. BORNKAMM, *Isus iz Nazareta*, Jukić, Sarajevo, 1981., str. 125.

glasiti kako kod crkvenih otaca tako pronalazimo načelo »Što nije prihvaćeno, nije ni otkupljeno«¹¹ (*Quod non assumptum non sanatum*), koje na svoj način izriče logiku tako svojstvenu ljubavi – potrebu cjelovitog poznavanja ljubljenog od strane ljubitelja (na taj način možemo govoriti o teologiji kao o 'znanosti ljubavi' – dinamika spoznaje i poljupca). U tom smislu, Proklo Carigradski ističe: »Ali nije ni Bog nezaodjeven čovječtvom! ... Jer da nije mene obukao, ne bi mene ni spasio!«¹² Sv. Grgur Nisanski, to će izreći na sljedeći način: »Bilo je posve dosljedno da onaj koji se sjedinio s našom naravi prihvati sve njene biljege i tako se s njima poveže ... Grijeh ga je [čovjeka] zanečistio od samoga iskona pa do svršetka kao i u sredini. Zato je bilo nužno da po njegovoj čitavoj dužini prođe moć koja pere, a ne da jedan dio očišćenjem iscijeli, a drugi previdi i ostavi nezaštićenim. Ali kako naš život sa svake strane omeđuje po jedna krajnja granica – početak i svršetak – na jednom i drugom međašu susrećemo silu koja narav uspravlja. Ona se spojila s našim početkom, ali se protegnula sve do kraja i prigrllila ono što je između toga.«¹³

Pasivnost sretnih

Kako bismo bolje promotрили Kristovo sveobuhvaćanje ljudskog postojanja, posegnut ćemo za postavkom Williama Jamesa, koji u djelu *Raznolikost religioznog iskustva*¹⁴ ističe kako oboljele osobe mnogo dublje poniru u postojeću stvarnost proživljavajući patnju, bolest i bojazan, te se zbog te i takve dublje

suočenosti sa životom nalaze u stalnom egzistencijalnom ostvarivanju – *sretne osobe su pasivne osobe*. U tom smislu on daje prednost oboljelim osobama pred osobama zdravstveno stabilnoga stanja. Søren Kierkegaard će istaknuti kako kategorije poput bojazni i tjeskobe ne mogu biti shvaćene kao nedostaci ljudskog postojanja, već temelji ljudskih osjećanja (u smislu suočavanja s istima) bez kojih se čovjek ne može razviti kao biće.¹⁵ Vratimo li se W. Jamesu, potrebno je naglasiti kako je on primarno mislio na psihička oboljenja, no mi ćemo se u našem daljnjem promišljanju zadržati samo na pojavnosti (fenomenu) patnje, izdvajajući je iz navedenog sadržajnog konteksta. Na tragu njegove postavke i našeg shvaćanja, možemo reći kako Krist svojom ne-pasivnošću, izraženom i sadržanom u trpljenju, potvrđuje Božju uključenost u egzistenciju čovjeka ili, drugim riječima, Bog svojom *ne-pasivnošću* izriče svoju *ne-sreću* ukoliko je bez zajedništva sa svojim stvorenjem. Po Kristu, vidljivosti Boga, uočavamo kako kršćanstvo ne čini bijeg od tragičnosti ljudskog postojanja. U tom smislu, uočavamo kako Božja aktivnost, njegova pokrenutost k čovjeku u osobi Isusa Krista, govori o ljubavi potrebe – o *erosu* – Bog čovjeka uzdiže k sebi.

Kroz naše promišljanje, možda i implicitno, neprestano nam se javljala osoba Isusa Krista, napose definirana Kalcedonom: »...za koga se priznaje da je u dvije naravi nepomiješan, nepromjenjiv, nepodvojen i nedjeljiv, kod toga nigdje nije radi jedinstva zanijekana različitost naravi...« (DH, 302) koja ispražnjenjem *caritasa* i uzdignućem *erosa* biva hermeneutički princip i kriterij stvarnosti ljubavi; na jedinstven način govori kako humanum drugačije ne može biti istinski ljubljen. Kršćanstvo spašava stvarnost ljubavi.

¹¹ C. SCHONBORN, *Bog posla Sina svoga*, KS, Zagreb, 2008., str. 94.

¹² Prema: TOMISLAV J. ŠAGI-BUNIĆ, *Kristološka mariologija. Homilija Prokla Carigradskog o Bogorodici*, KS, Zagreb, 1976., str. 18.

¹³ GRGUR IZ NISE, *Velika kateheza*, SB, Makarska, 1982., str. 142.

¹⁴ Usp. S. RADIĆ, *Skripta iz povijesti suvremene filozofije*, Đakovo, 2010., str. 29-30.

¹⁵ Isto, str. 12.

Prijateljstvo – mit ili stvarnost?

Piše: Luka Ivković, II. godina

Što je prijateljstvo? Ono se obično uzima zdravo za gotovo, no što je potrebno da bi se prijateljstvo ostvarilo? Danas mnogi govore da je pravih prijatelja malo, je li to istina ili laž? Svakako, o tome bi se dalo unedogled raspravljati, ali svi se možemo složiti da je ono vrlo bitno u čovjekovu životu, jer kao što je poznato, nije dobro da čovjek bude sam. Pisano je: Bog je stvorio čovjeka na svoju sliku i priliku – bio je sam na zemlji, obrađivao zemlju, hranio se svime što je u prirodi mogao naći. Međutim, Bog je vidio da nije dobro da čovjek bude sam, pa pusti tvrdi san na njega te on zaspe, a on mu izvadi jedno rebro. Od tog rebra napravi Jahve ženu te je dovede čovjeku. I reče im: Plodite se i množite, i napolnite zemlju, i sebi je podložite (usp. Post 1-2). Čovjek je živio sretno sve dok nije došla prva kušnja – želja biti kao Bog – i, posljedično, njegov pad. To bijaše prvi grijeh, koji se

prenio na sve ljude, ušao u čovjeka, posijao sjeme mržnje, zlih djela i razdora među ljudima. Od tih početaka pa sve do danas manifestira se kroz različite oblike pa ljudi postaju slijepi i ne vide pravu stvarnost i pravi smisao življenja.

Treba li čovjek drugu osobu, prijatelja, uza se? Pomaže li mu on u nevoljama? Je li prijateljstvo danas izgubilo na vrijednosti? Mnogi filozofi i crkveni naučitelji raspravljali su o bitnim stvarima za čovjekov život, pa tako i o prijateljstvu. Spomenimo samo Aristotela, sv. Augustina, sv. Tomu Akvinskog, ali i mnoge druge koji su na ovaj ili onaj način pridonijeli toj raspravi. Tu su također i pojedini tekstovi i mudrosna biblijska literatura koja govori što je prijateljstvo, kakav prijatelj treba biti, koga se treba čuvati. Sveti Franjo je rekao: »Znaj imati prijatelje koji će ti vjerovati i slijediti te cijeloga života«, Augustin pak: »Prijateljstvo

koje je prestalo postojati nije nikada ni postojalo», Ciceron: »Život bez prijatelja je ništa.«

Ulazeći u samu temu prijateljstva, potrebno se osvrnuti najprije na Bibliju, i što ona kaže o prijateljstvu, a nakon toga na povijesno-filozofsko i teološko tematiziranje prijateljstva i Aristotela, sv. Augustina i Tome Akvinskog. Ivan Evanđelist navodi: »Vi ste prijatelji moji ako činite što vam zapovijedam. Više vas ne zovem slugama, jer sluga ne zna što radi njegov gospodar; vas sam nazvao prijateljima, jer vam priopćih sve što sam čuo od Oca svoga« (Iv 15, 14-15). Iz ovoga dijela dalo bi se zaključiti da su prijatelji jako povezani i da među njima nema tajni, ništa ih ne može iznenaditi. Ta slika samo je jedna u nizu koja odražava ono pravo prijateljstvo koje ćemo uživati zajedno s Ocem, našim Gospodinom.

Biblija o prijateljstvu

Mudrosne knjige govore o Jahvinoj spremnosti i voljnosti da narod i pojedinca prihvati kao svoje prijatelje. Prijateljstvo je shvaćeno kao ishodište za održavanje gotovo svih međuljudskih odnosa. Osim toga, ono se hrani strahom Božjim. »Pravi je prijatelj balzam života, nalazi ga onaj tko se Gospoda boji. Tko se Gospoda boji, nalazi prave prijatelje, jer kakav je čovjek, takav mu je i prijatelj« (Sir 6, 16). Tijekom vremena prijateljstvo dobiva na snazi, čvrstini, kvaliteti i dubini, učvršćuje se kao prava vrijednost, dostojna titule mudrosti: »Ne odbacuj starog prijatelja, jer mu novi neće biti jednak. Novi prijatelj, vino novo; kada ostari, piješ ga s užitkom« (Sir 9,10). Pravi prijatelj je blago: »Vjeran prijatelj pouzdana je zaštita, i tko ga je stekao našao je blago. Pravom prijatelju nema cijene niti se može izmjeriti njegova vrijednost« (Sir 6,14-15), Ostvarenje istinskog prijateljstva prava je mudrost. Za Novi zavjet početak istinskog prijateljstva je u samome Bogu, koji je poslao

svoga Sina da nas spasi. Taj sin, Isus iz Nazareta, dao je ljudskom prijateljstvu autentičan izraz i konačni pečat. Naime, evanđeoska svjedočanstva o Isusu otkrivaju pravu bit prijateljstva, kakva je on živio i propovijedao kao nenametljivi, nenasrtljivi, blagonakloni, dobrohotni i dobrotvorni prijatelj ljudi, osobito onih na rubu društva. Vrhunac Isusova življenja i svjedočenja prijateljstva očituje se u detronizaciji sluganstva. Istinsko prijateljstvo je prijateljstvo s Bogom.

Njegovom smrću, učenici prestaju biti sluga, a postaju prijatelji. Za razliku od sluga, koji izvršava sve što mu se naredi, bez prethodnog razumijevanja stvari, prijatelj sluša i izvršava, ali pritom poznaje stvar koju izvršava. A ta mu činjenica omogućava da samu stvar izvrši u slobodi. Isusovo svjedočanstvo o bezuvjetnoj ljubavi, kao temelju prijateljstva i bratstva, dalje su prenosili i misaono produbljivali apostoli i drugi učenici. Sloboda, vjera, istina, dobrohotnost, dobrotvornost, zajedništvo, bratoljublje, čovjekoljublje i bratstvo neodvojivi su od biblijske ideje prijateljstva. No, svi ti biblijski pojmovi svoj pravi smisao dobivaju u odnosu i iz odnosa.

Kršćanska ideja prijateljstva počiva na odnosu koji uspostavlja zajedništvo s Bogom i pretpostavlja dvije dimenzije. Prvo, podrazumijeva jedan teološki temelj koji zovemo odnosom između Boga i čovjeka, a koji pretpostavlja nadnaravnu vjeru kojom se prihvaća Isusa Krista. Drugo, kršćanska ideja prijateljstva ima duboke reperkusije na antropološku vrijednost prijateljstva. Bezuvjetna ljubav to prijateljstvo usavršava na kvalitativan način tako da prelazi čisto ljudske okvire i mogućnosti prijateljstva i proteže se na prijateljstvo sa samim Bogom.¹

¹ Usp. T. MATULIĆ, Zaboravljeno prijateljstvo, u: I. Raguž (priř.), *Vesperae sapientiae christianae*, KS, Zagreb, 2005., str. 121.-128.

Povijesno-filozofsko i teološko tematiziranje prijateljstva²

Prijateljstvo je bila važna vrlina u tzv. herojskim društvima antičke Grčke. U njima je hrabrost bila kvaliteta onih u koje se moglo pouzdati; bili su pouzdani, jer su bili hrabri. U tim društvima prijateljstvo nije bila važna sastavnica hrabrih, već je hrabrost bila važna sastavnica prijateljstva. U herojskim društvima spone prijateljstva oblikovale su se prema uzoru na spone srodstva. U nekim se slučajevima prijateljstvo zavjetovalo, čime su se preuzimale dužnosti srodstva među braćom. Time se jasno određivala granica između ideje tko su prijatelji, a tko neprijatelji, kao i tko su rođaci. Osim hrabrosti, u herojskim društvima važna sastavnica prijateljstva bila je i vjernost, koja je potvrđivala voljnosti i jedinstvo među prijateljima, za razliku od hrabrosti koja je potvrđivala sposobnost da se pomogne u danim okolnostima. Nadalje, prijateljstvo je zauimalo važno mjesto u životu grada-države Atene, i to već u 5. stoljeću prije Krista. Atenska pretpostavka se sastojala u tome da su vrline imale svoje mjesto unutar baš takva društvenog konteksta – grada-države. Tu su, osim prijateljstva, već bile afirmirane i druge vrline, poput pravednosti, mudrosti, umjerenost i hrabrosti. Aristotel je na poseban način istaknuo važnost odnosa među tim središnjim krepostima.

Aristotel o prijateljstvu³

Osmu i devetu knjigu »Nikomahove etike« Aristotel je posvetio temi prijateljstva. Treba ih čitati zajedno jer tvore svojevrсну raspravu. Govori da prijateljstvo pomaže mladima da ne pogriješe, a starima pružajući im dvor-

bu i obavljajući za njih posao koji sami, zbog sljepoće, ne mogu. Njegova pohvala prijateljstva ipak ima svoja ograničenja, jer nije svako prijateljstvo isto. Zbog toga razlikuje tri tipa, odnosno vrste prijateljstva, gdje je svaki oblik povezan s uzajamnom naklonošću, razlika među njima počiva na različitim oblicima ljubavi, pa tako imamo prijateljstvo iz koristi, iz ugone ili užitka i iz samog dobra.

1. Prijateljstvo koje proizlazi iz uživanja svoje uporište ima u činjenici da neki jednostavno vole biti u društvu izvjesnih osoba, a ono što i jedni i drugi traže jest osjećaj zadovoljstva. Zato veze ove vrste brzo izbljede kada uživanje prestane. Ovdje nije bitan karakter osobe.
2. Prijateljstvo utemeljeno na uzajamnoj koristi Aristotel najradije ne bi ni nazvao prijateljstvom, taj mu izraz ne ide uz ovu kategoriju. Karakteristično: kad nema koristi, nema više ni prijateljstva. Prijateljstvo iz koristi najčešće se rađa iz opreka: bogataš i siromah – svatko teži steći ono što mu manjka. Takva prijateljstva česta su kod starijih ljudi. Karakteristično je za te osobe da uvijek trebaju više, uvijek misle da dobivaju manje nego što im pripada u tom prijateljstvu.
3. Prijateljstvo temeljeno na moralnoj dobroti ovisi o tome koliko kreposni ljudi žele dobro jedni drugima. To je savršeno prijateljstvo, prijateljstvo dobrih. Ovakva su prijateljstva rijetka. Za njih je važno vrijeme: treba puno vremena da bi se mogao stvoriti jedan takav odnos. Ti ljudi žele dobro svojim prijateljima radi njihova dobra. Za takvo je prijateljstvo potreban izgrađen karakter. Ljudi trebaju biti kreposni i gajiti kreposti kako bi mogli ostvariti ovaj oblik prijateljstva.

² Usp. Isto, str. 129-145.

³ Usp. ARISTOTEL, *Nikomahova etika*, Liber, Zagreb, 1982. str. 165-213.

Aristotelova sistematizacija prijateljstva prema koristi, užitku i kreposti obilježila je povijest te izvršila odlučujući utjecaj na srednjovjekovno razumijevanje i tumačenje prijateljstva, osobito kod sv. Tome Akvinskog, ali i na kasnija filozofska propitivanja smisla prijateljstva u životu pojedinaca i društva. Budući da je samo prijateljstvo određena krepost, a krepost se uvijek određuje prema nekom dobru, onda proizlazi da je prijateljstvo jedno dobro, ali koje se ne shvaća na razini ontološke općenitosti, nego na razini moralne – i karakterne – konkretnosti.

Naime, sama činjenica da čovjek postoji kao čovjek nije dovoljna za savršeno prijateljstvo. Možda bi se to za neki oblik nesavršenog prijateljstva moglo ustvrditi, ali ne i za savršeno prijateljstvo. Savršeno prijateljstvo ostvaruje se u postignutoj postojanosti – karakternosti – pojedinca da vrši dobro, u ovom slučaju dobro prijateljstva. To osobito dolazi do izražaja na razini uzajamnosti, tj. ako dvije ili više osoba žele dobro jedna drugoj. Da bi se to moglo, potrebno je da ta sličnost bude utemeljena u dobru, tj. da postoji jednakost između samoga dobra i njihove osobne dobrote, tj. njihove postojanosti za trajno vršenje dobra.

Ne čudi stoga što je kraj savršenog prijateljstva uvjetovan krajem postojane volje da se vrši dobro. Istinsko prijateljstvo, stoga, prema Aristotelovu tumačenju, svoje korijene ima u dobru i dobroti: dobro se shvaća kao temeljna vrijednost, a dobrota kao moralna kvaliteta osobe. Nadalje, dobrohotnost, dobročinstvo i zajedništvo života temeljne su kvalitete savršenoga prijateljstva. Savršeno prijateljstvo vrhunski je ideal za kojim treba težiti. Aristotelova tvrdnja »da je ridikulozno da netko optužuje boga koji ne odgovara prijateljstvu na način na koji je voljen« stoji nasuprot Platonove, više teološki i transcendentno orijentirane ideje prijateljstva. Za razliku od Plato-

na, Aristotel prijateljstvo stavlja u moralne okvire, zatvarajući mu put k transcendenciji, a otvarajući ga raznovrsnim i raznolikim oblicima međuljudskih odnosa, kao i interpersonalnim relacijama.

Ciceron o prijateljstvu

Značajnu idejnu i sadržajnu podudaranost Aristotelova razumijevanja prijateljstva nalazimo i kod Cicerona. U djelu »O prijateljstvu« kaže: »Uistinu, prijateljstvo nije drugo doli savršeni sklad o svim božanskim i ljudskim stvarima, popraćen blagonaklonošću i ljubavlju.« Stoga istinski sadržaj prijateljstva nije ono što je korisno ni ono što je ugodno. Ono je savršeno zajedništvo u svim djelima, u svim mislima i u svim htijenjima. Time je izražen vrhunski sklad, gotovo ideal odnosa među osobama vezanim prijateljstvom, tj. ljubavlju, ali samo u naravnim okvirima, bez ikakve aluzije na odnos s višim – božanskim – bićem.

Sv. Augustin o prijateljstvu

Sv. Augustin je dalje gradio na Ciceronovoj ideji prijateljstva, teološki je produbivši. U VI. knjizi svojih »Confessiones« – »Ispovijesti« daje najjasnije misaono određenje prijateljstva, sa snažnim emocionalnim i psihološkim nabojem. Riječ je o opisu Augustinova prijateljstva s čovjekom koji je nakon samo godinu dana ugodnog prijateljstva preminuo. Sve zajedničko što je dotad s njim imao, bez njega se okrenulo u mučenje. To bolno iskustvo jasno potvrđuje dubinu Augustinove ideje prijateljstva. Naime, prijateljstvo nastaje stapanjem dviju duša. Shrvan tugom za svojim prijateljem, nazvao ga je polovicom svoje duše. Filozofsko razumijevanje prijateljstva kod Augustina je više-manje identično onome iz njegove šire kulture. No, teološko tumačenje prijateljstva gotovo da je originalno

tamo gdje prelazi s pojma *filia* na pojam *agape*, u novozavjetnoj interpretaciji prvenstveno usmjeren prema Bogu.

Slijedom toga, mogu se otkriti četiri temeljna shvaćanja prijateljstva. Izvor i darovatelj prijateljstva je sam Bog. Posljedično, prijateljstvo treba biti ukorijenjeno u samome Bogu i njega treba neprestano tražiti. Božja milost preoblikuje naravno prijateljstvo u kršćansko prijateljstvo i čini ga uzvišenijim – nadnaravnim. Posljednje, dolaskom kraljevstva Božjega prijateljstvo neće prestati, nego će u njemu dosegnuti svoje puno savršenstvo – svi će biti savršeni prijatelji s Bogom. Bez Boga nema istinskog prijateljstva, barem ne u vrhunskom obliku. Zbog toga ono nadilazi čovjekove mogućnosti.

Kršćansko prijateljstvo stoga treba biti na slici trojstvenoga prijateljstva što u punini postoji u Bogu u relacijama Oca, Sina i Duha Svetoga. Stoga su, po Augustinu, savršena prijateljstva samo ona koja su rođena iz milosti. U takvim prijateljstvima živi ljubav koja je u stanju postići svrhu za koju je svaki čovjek stvoren – naime, svrhu blaženstva u samome Bogu. Savršeno jedinstvo je savršeno prijateljstvo među ljudima povezanim nevidljivim sponama ljubavi prema Isusu Kristu. Ono nije znak svršetka prijateljstva, već novoga savršenstva, tj. punine i konačnog prijateljstva i jedinstva ljudi s Bogom.

Sv. Toma Akvinski o prijateljstvu

Za razliku od Aristotela koji je smatrao da između čovjeka i Boga (bogova) nije moguće prijateljstvo, sv. Tomu Akvinskog gotala je baš takva mogućnost. Jasno, već za Augustina takva je mogućnost realna. Uz potpunu Božju inicijativu, koja ne ukida ljudsku slobodu, već je uzdiže na nadnaravni red milosti. Tako se ni ljudsko prijateljstvo ne može drugačije shvatiti doli kao skriveno strujanje božanskog

duha u ljudima, ukoliko je već čovjek usmjeren na nadnaravnu zbilju. Uvjet mogućnosti prijateljstva s Bogom Akvinac pronalazi u milosti. U tome se radikalno razišao s Aristotelom. Istina, Akvinac preuzima Aristotelovu diobu kreposti na umne i moralne. No, kao uvjet mogućnosti kršćanskog kreposnog života postavlja tzv. ulivene ili božanske kreposti. Budući da za Aristotela prijateljstvo između Boga i ljudi nije moguće, te je ono u svojoj raznovrsnosti samo jedna važna spona među ljudima, prijateljstvo se, posljedično, kod njega uvijek kreće u okvirima naravnog određenja čovjeka te naravnih sposobnosti, uvjeta, učinaka i svrhe, bez ikakva odnosa prema nadnaravnom određenju čovjeka i njegovoj svrsi, što nije čudo jer je Aristotel bio poganin.

Akvinac je kristijanizirao Aristotelovu filozofiju koja se otkrivala u ruhu impozantne sustavnosti i zaokruženosti. To mu je omogućilo da i sam stvori impozantan misaoni sustav, no ovaj puta ne samo filozofski, već i teološki utemeljen na kršćanskoj objavi i tradiciji. Stoga za Akvinca na početku kršćanskog života uopće stoje božanske kreposti vjere, nade i ljubavi. To su ulivene kreposti, što znači da ih samo Bog može dati i one u sebi sadržavaju ono što je svojstveno samo Bogu. Čovjek ih ničim ne može zaslužiti. Može im se samo slobodno otvoriti i u toj otvorenosti prihvatiti njihov poticaj, sadržaj i poruke. U svemu tome polazi od ideje Boga čije je drugo ime Ljubav i Milosrdni Otac. Takav Bog ne oduzima čovjeku najvažniju individualnu posebnost – slobodu, već je usavršava i uzdiže u nadnaravni red milosti, tj. u red zajedništva života sa samim sobom, objavljujući mu otajstva koja bi mu inače ostala nedostupna u okvirima naravnog traženja i čežnje. I kod Tome je prijateljstvo krepost, no Aristotelov primat sebeljublja spram ljubavi prema bližnjemu zamjenjuje

primatom ljubavi prema Bogu, zatim ljubavlju prema samome sebi i, u konačnici, prema bližnjemu i vlastitom tijelu. Prema tome, sebeljublje nije središte prijateljstva, već se ono nalazi u onome što je vlastito samo Bogu.

Racionalna razmatranja temelje mu se na Aristotelovim, što znači da prijateljstvo zadržava svojstvo svjesne uzajamne dobrohotnosti među krepnim osobama. Pravi odmak od naravnog određenja ideje prijateljstva uz pomoć latinskog pojam »communicatio«, tj. zajedništva i suživota što se uspostavlja i struji snagom božanske milosti. Sebeljublje nije puko prijateljstvo sa samim sobom, jer prijateljstvo počiva na logici ujedinjavanja među različitim, dok prijateljstvo sa samim sobom počiva na logici jedinstva. Ljubav prema samome sebi i prihvatanje samoga sebe ishodište je dobrohotnosti prema drugima; da bi ljubav dobrohotnosti zaživjela u prijateljstvu, ona treba biti uzajamna, kao uvjet mogućnosti uzajamnosti u prijateljstvu. Kršćansko tumačenje ljubavi prijateljstva Akvinac oslanja na sebeljublje kao djeteta Božjega. Mjera ljubavi prema bližnjemu zadana je mjerom sebeljublja, stoga svaki čovjek koji u samome sebi ljubi dijete Božje to isto čini prema bližnjemu kao djetetu Božjem.

Poticaji koji dovode do stvaranja zajedništva među ljudima navode Akvinca na razlikovanje tri tipa ili vrste prijateljstva. Na prvom mjestu su razna izvanjska udruženja među kojima osobito mjesto zauzimaju naravne zajednice (obitelj, krvni srodnici, bratstvo iz zajedničkog podrijetla). Na drugom mjestu je dublje zajedništvo što ga stvara uzajamna krepost. Krepost je poticaj prijateljstvu, a prijateljstvo utemeljeno na kreposti jamči postojanost i tajnost te je stoga pravo prijateljstvo. Na trećem mjestu je najdublje, najviše i najsavršenije prijateljstvo što ga čovjek može ostvariti u svome životu, a to je prijateljstvo s Bogom. Budući da konačna svrha i

cilj ljudskoga života nije on sam, već Bog, to je onda jasno da pravo i istinsko prijateljstvo može biti samo ono koje se ostvaruje s Bogom kao vrhovnim dobrom, konačnom srećom i blaženstvom čitavoga ljudskoga života. To prijateljstvo nije moguće bez Njegove milosti, koja omogućava čovjeku ulazak u intiman odnos i suživot (*communicatio*) s Bogom. Ta milost je zapravo božanska ljubav, kao ulivena krepost, koja čovjeka preobražava i uzdiže ga na razini prijateljskog suživota sa samim Bogom. To prijateljstvo rezultira najprije u jedinstvu među prijateljima. Međutim, savršeno jedinstvo među prijateljima nije moguće u ljudskom prijateljstvu, već samo u Božjem koje se priopćava kroz milost i nastanjuje u čovjeku. To nastanjenje rađa slogu među prijateljima. Takvo prijateljstvo potiče na dobrotu, tj. na djelatno vršenje dobra.⁴

Kao što se da zaključiti, ova tematika zahtijeva mnogo prostora. Toliko je stvari o kojima se može diskutirati. Od srednjeg vijeka, i ranije, pa sve do današnjice razvidna su različita stajališta i tumačenja pojma *prijateljstva*, napose *pravog prijateljstva*. Iako je Aristotel zanemario Boga u samoj raspravi, pogađa srž samog pitanja, što kasnije nadopunjuju Toma i Augustin. U svemu tome, preslikavajući tadašnja razmišljanja na današnji svijet, tj. na društvo, uočavamo da prijateljstvo sve više gubi na vrijednosti. Danas čovjek olako naziva nekoga svojim prijateljem, a da pritom ne zna čak ni ime dotične osobe, jer ju je možda tek upoznao, što je apsurdno. Sve je više »prijatelja« iz užitka i ugone, a manje onih pravih. Osim toga, i ostale vrijednosti gube na važnosti, a zamjenjuju ih gnjusni užici i prolazne stvari. Čovjek više nije spreman žrtvovati sama sebe za dobrobit drugoga.

⁴ Usp. T. MATULIĆ, Zaboravljeno prijateljstvo, u: I. Raguž (priř.), *Vesperae sapientiae christianae*, KS, Zagreb, 2005., str. 121.-128.

Zaljubljenost kao kratkotrajna poremećenost uma

Piše: Iva Smajić, V. godina

*»Tko ništa ne zna, ništa i ne voli.
Tko ništa ne može, ništa i ne razumije.
Tko ništa ne razumije, bezvrijedan je.
Ali onaj tko razumije,
taj i voli, opaža, vidi...
Što je nečemu pridodano veće znanje,
veća je i ljubav...
Svatko tko zamišlja da sve voće zrije kad i
jagode, ne zna ništa o grožđu.«*

Paracelsus

U životu je važno znati razlikovati ljubav, zaljubljenost i seksualne želje, no mnogi brkaju ta tri pojma. Sa zaljubljenošću može započeti ljubav, ali ne može s njom i trajati. Zaljubljenost vežemo uz kratak, a ljubav uz dug odnos među ljudima. Zaljubljenost je dar, a ljubav treba razvijati i održavati.¹

U ovom ću se članku »poigrati« temom zaljubljenosti.

»Sve što Vam treba jest ljubav!«

The Beatles

Umirovljeni psiholog i neurolog Stanislav Feldman dugi niz godina bavio se psihoterapijom.

pijom ljudi s problemima u ljubavnim vezama. Feldman kaže: »Jedan od patrijarhalnih zakona koje učimo u djetinjstvu kaže da je smisao našega života naći nekog partnera i osvojiti ga, a ako to ne ostvarimo, u nama se javlja osjećaj krivnje.«²

»Ljubav je početak i dobra i zla.«

Talijanska poslovice

Što bismo mogli navesti kao početnu ili prvotnu pogrešku u ljubavi? To je brkanje početnoga osjećaja i stalnog osjećaja zaljubljenosti ili, bolje rečeno, neodljudljivost. Nakon što se sruši zid između dvoje ljudi kao potpunih stranaca, događa se trenutak sjedinjenosti koji je zacijelo jedan od najuzbudljivijih doživljaja u životu i počinje čarolija ljubavne veze.³ Taj sami početak ljubavne veze Ignace Lepp u svojoj knjizi *Psihoanaliza ljubavi* uspoređuje sa stanjem pijanstva, jer ljubav doista podsjeća na opijenost, pa čak i na mističnu ekstazu. Zaljubljena osoba toliko idealizira svoga partnera, kojega Lepp naziva »predmetom svoje strasti«, da svojoj okolini postaje gotovo smiješna zbog prevelikog zanosa kojim govori o svojem partneru, a znajući negdje duboko u svojoj podsvijesti da je on ipak samo jedna

² <http://blog.dnevnik.hr/stifmeister/2008/12/1625692126/intervju-s-doktorom-stanislavom-feldmanom.html>. Preuzeto 31. 5. 2014.

³ Usp. E. FROMM, *Umijeće ljubavi*, V. B. Z., Zagreb, 2000., str. 14.

¹ Usp. P. BRAJŠA, *Umijeće ljubavi*, C. A. S. H., Pula, 1997., str. 48.

obična osoba, s prirodnim ljudskim nedostacima.⁴

*»Kad zavoli i majmun je lijep,
a kad ne voli i lotos je ružan.«*

Vijetnamska poslovice

Zaljubljennoj osobi strast slabi sposobnost racionalne, objektivne spoznaje i ona upada u jednu vrstu posesivnosti, a cijeli proces vlastitoga pretvaranja i idealiziranja svoga partnera zapravo je izvjesno stanje zaljubljenoga, koje nema mnogo veze s realnošću. Toj je osobi, dakle, ograničeno slobodno odlučivanje. Zaljubljeni vide i čuju što žele, ono što odgovara njihovim unutarnjim potrebama i osjećajima. »U stanju su isključivati sve što im ne odgovara, što ima smeta. Druga strana, također zaljubljena, lako prepozna što voljena osoba želi vidjeti i čuti, pa joj to i nudi, a sve ostalo brižljivo skriva. I tako oboje žive u nestvarnom svijetu svojih osobnih selekcija i ograničenja.«⁵

*»Dokle god nekoga volimo zbog njegovih vrli-
na, to nije ništa ozbiljno.*

*Kad ga počnemo ljubiti zbog njegovih mana,
onda je to ljubav.«*

Guitry

Zaljubljenost počiva na krivim temeljima, točnije na fizičkom izgledu partnera, ističe Feldman, a zasnovana je na osobnoj nesigurnosti i težnji za dokazivanjem vlastite vrijednosti. Kada jednoga dana postanemo sigurni da smo osvojili toga partnera, odnosno partnericu, tada prestaje potreba za vlastitim pretvaranjem i padaju sve maske. Dolazimo do trenutka kada imamo dvije osobe koje se

zapravo još uopće nisu upoznale. Ako tada ne dođe do pretvorbe zaljubljenosti u ljubav, obično dolazi do velikoga razočarenja. Slikovito rečeno, nestvarni raj pretvara se u stvarni pakao. Zaljubljenost je dovoljna za početak, ali ne i za kvalitetno održavanje dugog odnosa, kao što je npr. brak. Pavao Brajša, međutim, govori da to što nije ljubav predstavlja osnovu na kojoj se može, našom aktivnošću, razviti ljubav.⁶

*»Specifično ljudsko u ljubavi nije ljubav nego
ono što mi kao ljudi iz te ljubavi učinimo!«*

Umberto Maturana

Da bi ljubav bila »prava«, istinska, uzajamnost teorijski i ne mora postojati. Važno je voljeti, a onaj tko ljubi tada više nije osamljen, pa čak i kad »predmet« njegove ljubavi uopće ne odgovara na njegove osjećaje. Međutim, Erich Fromm ističe kako se svatko od nas treba zapitati koliko je u životu upoznao ljudi koji su obdareni istinskom ljubavlju.⁷

»Ljubav je skupa, ali alternative su smrtonosne!«

John Powell

⁴ Usp. I. LEPP, *Psihoanaliza ljubavi*, KS, Zagreb, 1986., str. 41.

⁵ P. BRAJŠA, *Umijeće ljubavi*, C. A. S. H., Pula, 1997., str. 49.

⁶ Usp. Isto

⁷ Usp. E. FROMM, *Umijeće ljubavi*, V. B. Z., Zagreb, 2000., str. 7.

Moramo razlikovati muški i ženski oblik ljubavi. Stara izreka kaže: »Žena ne voli na isti način kao muškarac.« Istina je! Ali problem nastaje kada očekujemo od svojega partnera onu ljubav koja je slična našoj. Žena često misli da ako ju muškarac ne voli *kako* ona njega voli, onda je on ne voli *koliko* ona njega voli, što je naravno krivo zaključivanje.⁸ Moramo biti svjesni, a to nam i Lepp tumači, da u muškarčevu životu ljubav zauzima tek jedan dio, dok je kod žene ljubav njezin cijeli život. Pritom, dakle, jedna te ista riječ – ljubav – zapravo označuje dva različita pojma. Naime, žena na ljubav gleda kao na odanost, kao dar duše i tijela, dok muškarci kada vole, oni upravo žele takvu ljubav od žene kakvu ona osjeća, ali sami ne žele osjećati takvu istu ljubav kao žena.⁹ Jer ako bi bilo muškaraca koji

bi osjećali istu vrstu ljubavi kao žene, onda to za sigurno ne bi bili muškarci.

*»Ljubav je spremna za jednu noć
sagraditi Kineski zid!«*

Korejska poslovice

Uloga ljubavi u ženinu je životu na prvom mjestu do te mjere da joj je čak posvećen i cijeli njen život. Djevojke se već od puberteta nadaju velikim ljubavima koje trebaju biti po svaku cijenu ostvarene, jer još od malih nogu sve ih usmjerava na ljubav: bajke koje im se čitaju, literatura koja im se preporučuje, razgovori s roditeljima i prijateljima o budućnosti itd., pa se stoga sve ostale životne dužnosti čine sporednima.¹⁰ Kod muškaraca je drukčije. Oni od svoje najranije dobi znaju da trebaju voditi sasvim drukčiju borbu nego što je borba za ljubav. I kada ih jednom uhvati velika strast te izgube jasnu svijest o, za njih, važnim životnim prioritetima, vrlo se brzo vrte u prvobitno stanje. Ako u muškarčevu životu dođe do sloma ljubavi, tada se on reflektira i na sve njegove ostale pothvate, i to samo zato što je od ljubavi očekivao da će mu ona biti vodilja i poticaj u svemu ostalom, njemu važnome. Moglo bi se reći da bi se mnoge patnje i nesreće mogle izbjeći kada bi žene i muškarci shvatili da njihovi načini voljenja nisu jednaki – zapravo, potpuno su različiti.

Iz svega navedenoga razabiremo kako zaljubljenost i ljubav nisu nimalo jednostavne pojave u ljudskom životu, već, naprotiv, vrlo komplicirane i složene. Ljubav ni u kojem slučaju nije osjećaj kojemu se smijemo olako prepustiti, a ovim su člankom tek malo odškrinuta vrata našega spoznavanja ljubavi – te misteriozne, tajnovite i nedokučive pojave.

⁸ P. BRAJŠA, *Umijeće ljubavi*, C. A. S. H., Pula, 1997., str. 49.

⁹ Usp. Isto.

¹⁰ Usp. I. LEPP, *Psihoanaliza ljubavi*, KS, Zagreb, 1986., str. 48.

Ulazak u brak i smisao braka

Piše: Martina Birkčić, II. godina

Prije nego išta kažemo o crkvenom braku, moramo najprije vidjeti tko zakonski može sklopiti brak. Za valjanost ženidbe potrebno je da su osobe koje žele sklopiti ženidbu navršile zakonom propisanu minimalnu dob. Mnogo je važnija činjenica da određena dob koju zahtijeva bračni život uključuje odgovarajuću zrelost, kako fizičku tako i psihičku. Svaka pojedina ženidba nastaje htijenjem i odlukom kojom se dvije osobe različitog spola, čije se volje podudaraju, predaju u potpunosti jedna drugoj i uzajamno se prihvaćaju u svrhu uspostavljanja ženidbene zajednice. To obostrano htijenje naziva se ženidbenom privolom. Crkva je uvijek isticala i važnost slobode u davanju ženidbene privole, tako da se ženidba sklopljena pod prisilom ili iz straha smatra nevaljanom.¹ Ženidba je zajednica dviju osoba koje se potpuno predaju jedna drugoj i jednu drugu prihvaćaju, te je po svojoj naravi usmjerena rađanju djece. Za sklapanje ženidbe bitno je da su osobe slobodne, u smislu da nijedna od njih ranije nije bila u braku. Smisao je »hodanja« djevojke i mladića uzajamno upoznavanje te pronalaženje životnog partnera, vodeći računa o nužnosti življenja kreposti čistoće u mladenaštvu i neženstvu pomoću ozbiljnog, trajnog samonadzora. Čistoća ne znači potpuno odbijanje ili preziranje ljudske spolnosti, već označuje duhovnu silu kojoj je zadaća braniti i obraniti spolnu ljubav »od

opasnosti sebičnosti i nasilnosti te je dovesti do njezina puna ostvarenja«.

Bračna je ljubav jedinstvo između dva voljena bića, muškog i ženskog, jedinstvo srdaca i duša, jedinstvo volje da se jedno drugome potpuno daju.² Prije stupanja vjernika u brak potrebno je općenito poznavanje vjere, sadržaja Objave i vjerskih istina, a posebno informiranost o značenju sakramentalnosti svojstva, prava i obveza braka. Sakrament ženidbe znak je sjedinjenja Krista i Crkve. Priprava za vjenčanje obuhvaća javljanje zaručnika župniku mjesec dana prije vjenčanja, što je poznato kao »odlazak na zapis«, te zaručnički ispit koji treba pomoći da se izbjegn timer nevaljane ženidbe, ali i ženidbe koje nemaju izgleda za uspjeh.

Bitna oznaka kršćanske svadbe, dakle, treba biti stvarna radost u kojoj mogu sudjelovati svi sudionici, u kojoj se poštuje dostojanstvo svake osobe. Svi bi bili puno radosniji kada bi kršćanska svadba uspjela vratiti u međuvremenu izgubljenu skromnost i jednostavnost.³ Vjenčanje je pred oltarom, rukom na križu ili na evanđelju. Vjenčani prsten simbolizira zatvoreni krug iz kojega i u kojem ne

² Usp. Isto, str. 11.-21.

³ Usp. I. MIKLENIĆ, *Kako u crkveni brak*, Glas Koncila, Zagreb, 2011., str. 31.-64.

¹ Usp. I. MIKLENIĆ, *Kako u crkveni brak*, Glas Koncila, Zagreb, siječanj 2011., str. 8.-9.

smije biti preljuba, prevare i nevjernosti. Za sretan brak i bračni život glavni je uvjet: čisti do braka, vjerni do groba. Ulazak u brak u skladu je s čovjekovom naravi, predstavlja ostvarenje ljudske žudnje da ne bude sam, da se nadopunjuje sa sebi bliskim i ravnopravnim bićem, s kojim će živjeti u tjelesnom i duhovnom zajedništvu, dobru i zlu, smijehu i suzi, imanju i neimanju, čednosti i strasti.⁴ Sam Bog je rekao da nije dobro da čovjek bude sam i stoga mu je načinio družicu koja će mu biti slična i ravna po naravi i dostojanstvu, a različita po tjelesnom ustroju i duševnoj strukturi. Sam Isus uzdigao je brak na sakrament (svadba u Kani Galilejskoj), a jednom rečenicom obuhvatio obje ženidbene istine: »Stvoritelj od početka muško i žensko stvorio i reče: Stoga će čovjek ostaviti oca i majku da prione uza svoju ženu; i dvoje njih

bit će jedno tijelo« (Mt 19, 4-6a) te »Što, dakle, Bog združi, čovjek neka ne rastavlja« (Mt 19, 6b). Valjana i dovršena ženidba ne može se razriješiti nikakvom ljudskom silom. Uspjeti u braku, znači njegovati velikodušnost, suosjećanje, dragost, a ne samo strast; znati slušati a ne zapovijedati; ljubav nisu samo nježni poljupci i užitak, ljubav je i vjernost u kušnjama, ljubav je i postojanost u nevoljama.⁵ Brak je rizik kao što je rizik svako zvanje, ali se isplati u njega ući. Ne s bilo kim, jer i kod izbora bračnoga druga vrijedi ono što krojači i stolari znaju reći: »Tri puta mjeri, jednom reži.« Vjernik se na ženidbu sprema i molitvom, znajući dobro da ne ovisi sve o nama i našim izborima, već da se treba predati u Božje ruke.⁶ Zaključimo ovo naše promišljanje Pavlovim riječima o ženidbi:

»Dobro je čovjeku ne dotaći ženu. Ipak, zbog bludnosti, neka svaki ima svoju ženu i svaka ima svoga muža. Muž neka vrši dužnost prema ženi, a tako i žena prema mužu. Žena nije gospodar svoga tijela, nego je muž, a tako ni muž nije gospodar svoga tijela, nego žena. Ne uskraćujte se jedno drugome, osim po dogovoru, povremeno, da se posvetite molitvi pa se opet združite da vas Sotona ne bi napastovao zbog vaše neizdržljivosti... A oženjenima zapovijedam, ne ja, nego Gospodin: žena neka se od muža ne rastavlja – ako se ipak rastavi, neka ostane neudana ili neka se s mužem pomiri – i muž neka ne otpušta ženu... Jesi li vezan za ženu? Ne traži rastave... Žena je vezana dokle živi muž njezin. Umre li muž, slobodna je: neka se uda za koga hoće, samo u Gospodinu. Bit će ipak blaženija ostane li onako, po mojem savjetu.«

(1Kor 7, 1-17. 27-28. 36-40)

⁴ Usp. R. PERIĆ, *Smisao ženidbenog života*, »Tonimir« Varaždinske Toplice, 2010., str. 6.-16.

⁵ Usp. Isto, str. 25.-33.

⁶ Usp. Isto, str. 35.-36.

Ljubav u obredu vjenčanja

Piše: Marko Ivančičević, III. godina

Kao što naslov veli, u ovom ćemo se kratkom članku osvrnuti na obred vjenčanja kako bismo vidjeli što se u njemu govori o ljubavi te koliko se ona često i u kakvu kontekstu spominje.

Obred vjenčanja može se slaviti u okviru misnog slavlja, ali i izvan njega. No zanimljivo je da Obrednik kaže da se obred bez mise uzima ako se zbog nemogućnosti ili opravdanih razloga ne slavi misa. Očito je da se zaručnička ljubav želi zapečatiti sa što većom svečanošću i posvećenjem. Iako se ljubav ne spominje, već uočavamo njezinu važnost.

Kod primanja mladenaca, svećenik, prema odredbama Obrednika, ljubazno pozdravlja mladence i ističe da se Crkva s njima raduje. Važno je ovo »s njima«. Radovanje »s nekim« obuhvaća sve ostale oblike radovanja te je najuzvišeniji oblik empatije u radovanju. Već se u onome što bi se moglo nazvati zbornom molitvom, moli da se mladenci utvrde u zajedničkoj ljubavi. Koliko je ljubav važna i temeljna, toliko se mora i moliti za nju, napose da bude uzajamna. Naravno, znamo da ljubav nije onaj osjećaj »leptirića u trbuhu«. Ona je prvenstveno čin volje kojim jedna osoba izlazi iz sebe i daruje se drugoj i traži svakodnevno potvrđivanje. Taj čin nije slijep, on ne zasljepljuje razum, nego, naprotiv, slijedi iz rasvijetljenog razuma.

Nakon uvoda i molitve idu čitanja. Obrednik nudi pozamašan izbor. Jedno je – svima dobro poznato – iz Knjige Postanka (Post 1,26-28.31a), kad Bog zapovijeda kruni svo-

jega stvorenja da se plodi i množi. Za drugo čitanje se predlaže govor o muževljevoj ljubavi prema ženi iz Pavlove poslanice Efežanima (Ef 5,2a.21-33) ili poznati *Hvalospjev ljubavi* iz Prve poslanice Korinćanima, koji zapravo obuhvaća čitavo trinaesto poglavlje te poslanice. *Hvalospjev ljubavi* je to što jest, a tekst iz Poslanice Efežanima vrlo jasno govori o braku kao slici sveze ljubavi između Krista i Crkve.

Nakon što se pročita Evanđelje, može uslijediti homilija, a nakon toga se prelazi na glavni dio obreda. U obredu stoji: »Krist obilno blagoslivlje vašu bračnu ljubav. On vas je već posvetio svetim krstom, a sada vas obogaćuje i krijepi osobitim sakramentom da budete jedno drugomu trajno vjerni i da prihvatite ostale bračne dužnosti.« Da je ljubav najobičnije emocionalno čuvstvo, ne bi se govorilo o dužnostima. Tekst nam govori da brak – potvrda i izraz ljubavi – nosi sa sobom i određene dužnosti. Jer svima nam je znano da se, kada je posrijedi puka zaljubljenost, teško može govoriti o osjećaju nekakve dužnosti prema drugoj osobi. Zaljubljenost često jest začetak ljubavi, ali ne smije joj biti temelj, jer je po sebi neuredna i nesređena. Ometa onoga koji joj je podlijegao. Znamo često pitati nekog mladića ili djevojku koji su naglo i neobjašnjivo popustili u školi: »Da se nisi možda zaljubio/la?« S druge strane, ljubav osobu stavlja na »prave tračnice«, pomaže joj i daje snagu. Snagu da izvrši sve dužnosti i obveze

prema sebi, ali i osobi koju ljubi te okolini u kojoj živi. Zamislimo samo ponašanje mladog zaljubljenog para: njima je dovoljno samo da su zajedno, da su zagrljeni, i to je to. Zvijezde su granica. No oni ne samo da ne ispunjavaju dužnosti jedno prema drugome, oni ne osjećaju da uopće postoje ikakve dužnosti, a možda je tomu tako jer u zaljubljenosti one zapravo i ne postoje. No zamislite sada, kada bi majka, čija je ljubav, istina, prema njoj djeci drukčija od one prema njenom mužu, bila preplavljena snažnim čuvstvom majčinstva i kada bi sve ostalo na tome. Bilo bi joj dovoljno da su njena djeca tu, a dužnosti ne bi izvršavala. Ili otac koji bi jednostavno samo ostao na ponosu zbog svoje obitelji. On ne bi izvršavao dužnosti. Tako vidimo da ljubav nije najobičnije čuvstvo, nego uistinu čin cijeloga čovjeka, koji rezultira uređenošću i skladom života onog drugog koji prima tu ljubav, a povratno i rezultira jednakim učincima kod onoga koji tu ljubav daje.

Daljnji tekst obreda uistinu nam pokazuje kako ljubav nije nerazumna ili pak bezrazumna ili pak »malorazumna«, jer pita za slobodu, svijest i odsutnost svake prisile. Uistinu,

ljubav, i njen logični korak – pristupanje oltaru, traži »hladne glave«. To je velika životna odluka i treba je shvatiti vrlo ozbiljno. Nakon toga slijedi sama forma sakramenta, odnosno ženidbena privola, koja ističe važnost ljubavi i poštovanja do kraja života, u svim životnim prilikama i neprilikama. Naravno da je Bog onaj koji svojim Duhom djeluje u sakramentu. Zato ta veza i jest nerazdruživa. Slijedi blagoslov prstenja, koje je znak, a ne temelj ljubavi, a to se vidi iz teksta samog blagoslova i u činu uzajamnog davanja prstenja.

Važno je istaknuti da bračna ljubav ne potječe od mladenaca. Ona je krepost ulivena od Boga, kako nam kaže zadnja velika molitva: »(...) pošalji nad njih milost Duha Svetoga da, ljubavlju tvojom razlivenom u njihovim srcima, ostanu vjerni u bračnom savezu«. Čovjek ne može sam ljubiti, za to mu je potrebna Božja milost. Nakon te zadnje molitve slijedi blagoslov koji o ljubavi ne govori ništa što već nije rečeno.

Ako ljubav bude onakva kakvu traži i za koju moli Obrednik, onda ona uistinu nikada neće prestati.

Teološko promišljanje o pravima žena

Piše: Ana Živković, V. godina

Pravo žena je izraz kojim se opisuje pravni, ideološki, filozofski i politički koncept prema kome svako ljudsko biće ženskog spola samim činom rođenja, bez obzira na podrijetlo ili državljanstvo, stječe određen broj neotuđivih prava, a koja se sadržajem razlikuju od šireg koncepta ljudskih prava.

Razlog zbog kojih se ženska prava razlikuju od ljudskih prava ponajprije valja tražiti u činjenici što su žene tijekom povijesti, a djelom i danas, bile lišene određenih prava koje uživaju muškarci. Kao razlozi za to najčešće se spominju biološke razlike između spolova, ali ih feministkinje i mnoge suvremene društvene teorije nastoje objasniti umjetno nametnutim »rodnim razlikama«.

Kao primjer ženskog prava koje je isključivo vezano za spol, spominje se pravo na odlučivanje o trudnoći, odnosno pravo na izvođenje abortusa.

Nadalje, što se tiče jednakosti spolova, ističe se pravo sudjelovanja u raznim oblastima društvenog života, odnosno služenje u oružanim snagama. Također i pravo na društvenu jednakost, bilo da je riječ o jednakosti u plaćama ili mjerama pozitivne diskriminacije u svrhu jednake zastupljenosti muškaraca i žena u upravnim odborima poduzeća, odnosno predstavničkim i izvršnim tijelima vlasti. U ovom radu nastojat ćemo pobliže pojasniti položaj žene kroz povijest, te prava koja je imala, odnosno kojih je bila lišena u određenim povijesnim periodima.

Rad sam podijelila u tri cjeline. U prvoj polazim od biblijskog poimanja žene: od Staroga zavjeta pa sve do očitovanja žena u svjetlu Novoga zavjeta. U drugome dijelu opisujem položaj i dostojanstvo žene kao osobe. Osvrćući se na apostolsku pobudnicu Ivana Pavla II. *Familiaris consortio*, nastojala sam pobliže pojasniti dostojanstvo žene kao slike Božje. U trećem dijelu prikazujem stanje žene u Hrvatskoj za vrijeme komunizma te postkomunizma, odnosno demokracije.

1. Biblijsko poimanje žene

1.1. Žena u Starom zavjetu

U Starome zavjetu navodi se da su muškarac i žena stvoreni na sliku Božju.

Na svoju sliku stvori Bog čovjeka, na svoju sliku On ga stvori, muško i žensko stvori ih.

(Post 1, 27)

Iako se ističe da su muškarac i žena ravnopravni, promatrajući stranice Staroga zavjeta uočava se da je muškarcu dana prednost. Na-

ime, i sam Bog, kako je već navedeno, poprima muška obilježja. U razgovoru s čovjekom, Bog se obraća muškarcu. Razgovor se uvijek vodi između dva muškarca. No, s druge strane, takvo pridavanje važnosti muškarcu ni ne čudi ukoliko se uzmu u obzir okolnosti u kojima su nastali ovi spisi. To je bilo vrijeme patrijarhata, dominacije muškarca nad ženom. Izrael se kao nacionalna i religiozna zajednica sastojao od obitelji u kojima su muškarci dominirali i gdje se samo odrastao muškarac smatrao punopravnim članom zajednice. Žena je od samoga početka pripadala ocu, a nakon toga svome mužu, a da pritom nije imala pravo na odabir bračnog druga.

U cilju obrane svoga potomstva, često se služila oružjem koje u očima muškaraca nije izgledalo nimalo razumno. Sama biblijska tradicija obiluje tekstovima u kojima je evidentno kako žena postupa na emocionalan način, suprotno logičnom i razumskom postupanju muškarca.

1.2. Žena u Novome zavjetu

Uskrsnuli Krist najprije se ukazao ženama, da bi upravo one posvjedočile taj najvažniji događaj u povijesti spasenja. Žene i muškarci pred njim su sasvim ravnopravni. Svakoj ženi pristupa kao slici i sličnosti Božjoj. U svom javnom nastupu ne odbija žene, nego s njima uspostavlja kontakte nadilazeći biološku ulogu žene i priznajući njezino stvaralačko, nadnaravno djelovanje na duhovnom području na kojemu je jedino mjerilo izvršavanje Božje volje. Isus također uzima žene kao glavne likove svojih prisposoba, dajući im značajnu ulogu u svom uskrснуću. Rođen od žene te prihvativši žene kao djelatne učenice, Isus je proveo teološku emancipaciju žena, otpočeo tihi revoluciju s obzirom na njihovu ulogu u Božjem naumu, a time i u povijesti svijeta.¹

¹ Usp. R. J. ANIĆ, *Više od zadanoga. Žene u Crkvi u Hrvatskoj u 20. stoljeću*, Franjevački institut za kulturu mira, Split, 2003., str. 292.-293.

2. Položaj žene u društvu

Današnji položaj žene u društvu i Crkvi rezultat je dugotrajnog razvojnog procesa koji još uvijek traje. Činjenica je da strukturu društva obilježava muškarac. To potvrđuju i statistički podatci, koji pokazuju kako su nosioci glavnih funkcija u 80% slučajeva muškarci; sve znanstvene titule muškoga su roda. Dominacija muškarca je očigledna dok je vrednovanje žene bez posebnog značaja i svodi se prvenstveno na obitelj i dom. Žena se smatra manje vrijednom i sposobnom, slabom, pa je stoga često isključena iz javnoga života.²

Svako povijesno razdoblje i svaka kultura stvorila je posebnu sliku žene. Razvitak prirodnih i društvenih nauka, poput antropologije, sociologije, psihologije, izvršio je snažan utjecaj na sliku o čovjeku općenito pa, prema tome, i na sliku žene. Tako se u njezinu prikazu često puta zapaža dvoznačnost koja, s jedne strane, vodi do idolatrije (žena kao božica), a s druge, do prijezira (žena kao demon). Radi se zapravo o običnoj mistifikaciji žene kao takve, gdje se iza tzv. nedokučivosti žene, povezane s idolo-pokloničkim poštovanjem, krije u biti duboko patrijarhalan odnos prema njoj. Zanimljivo je da su to i same žene prihvatile. Psiholozi smatraju da takvo odobravanje sa ženske strane dolazi upravo iz toga razloga što »podčinjene mase« često prihvaćaju sliku stvorenu od strane njihovih tlačitelja kao svoju vlastitu.³

2.1. Dostojanstvo žene

Vrednovanje dostojanstva žene i njezina poziva u Crkvi i svijetu postalo je jedan od znakova našega vremena. I muškarac i žena slika su Božja u istoj mjeri, no svatko na svoj način i

² Usp. Z. PAJIĆ-JELIĆ, *Žena, supruga i majka u obitelji i društvu u svjetlu pobudnice »Obiteljska zajednica«, u: Obitelji postani ono što jesi*, O Pobudnici pape Ivana Pavla II., Đakovo, 1984., str. 122.

³ Usp. Lj. MATKOVIĆ, *Žena i Crkva*, KS, Zagreb, 1973., str. 69.-70.

u skladu sa svojim antropološkim datostima. Žena je darovana muškarcu i on svoj vlastiti identitet otkriva u potpunosti u susretu sa ženom, koja je drugačija osoba iste ljudske naravi. Žena je predstavica i prauzor cijelog čovječanstva; u njoj se odražava otajstvo Crkve, Kristove zaručnice. Darivanje žene mužu pretače se u novi oblik samodarivanja, u majčinstvo, u kojemu žena savršeno pronalazi samu sebe. Njoj je Bog na poseban način povjerio čovjeka, te je obdario usmjerenošću prema drugoj osobi. U ženi su usađeni prvi korijeni poretka ljubavi, a koji je usko vezan uz dostojanstvo, poziv i poslanje žene koja je po svome identitetu proročki navještaj Božje ljubavi. Zahvaljujući svojim ženskim karakteristikama, na osobit je način obdarena osjetljivošću za transcendenciju, otvorena za Božju objavu i obdarena dodatnom budnošću i predanjem Bogu. Upravo je iz spomenutih razloga potreban i veći doprinos žene u društvenom i crkvenom životu. Udaljivši je iz društvenog života, to isto društvo se lišava onoga što žena na sebi svojstven način može pridonijeti općemu dobru.⁴

Nažalost, danas smo svjedoci toga da se ženu promatra kao objekt, kao stvar, u službi sebičnog probitka i pukog zadovoljstva. I danas su velikom dijelu našega društva primjetni brojni oblici ponižavajuće diskriminacije koja teško pogađa i vrijeđa neke sasvim određene kategorije žena. Stoga je potrebno što predanije djelovanje kako bi se u punini poštovala slika Božja koja ima svoj odraz kako u muškarcu, tako i u ženi.⁵

3. Emancipacija žene

Pokret žena za emancipacijom i ravnopravnošću star je više od stotinu godina, a temelji

se na zahtjevima žena za pravom na obrazovanje, zaposlenje, pravo glasa. Težilo se postići prava koja su dotada isključivo pripadala muškarcima. Emancipacija polazi od pretpostavke kako je upravo položaj žena u društvu posljedica manjeg vrednovanja ženstvenosti, te da bi se ta ravnopravnost mogla ispraviti ako bi se ženstvenost društveno vrednovala.

Pokret se tijekom povijesti trajno zaokupljao i emancipacijom i ravnopravnošću. Težilo se jednako i pravnom i društvenom poretku, odnosno ravnopravnom sudjelovanju u javnome životu.

U vrijeme kada prvi pokret žena građansku ravnopravnost želi ostvariti osiguranjem prava na obrazovanje, zapošljavanje i aktivno pravo glasa, izlazi prva socijalna enciklika *Rerum novarum* Leona XIII., koja istupa s posve suprotnim programom. Područje ženina rada je obitelj, a njena uloga izvršavanje kućanskih zadaća. Na istoj crti je i enciklika *Casti connubii* Pija XI., u kojoj Papa razlikuje socijalnu, ekonomsku i fiziološku emancipaciju žena i osuđuje ih. Emancipacija je za njega opako zločinство, kvarenje ženske duše i materinskog dostojanstva. No, kao što je crkveno učiteljstvo na temelju rodne teorije subordinacije odbijalo zahtjeve žena za ravnopravnošću, tako je to činilo i na temelju teorije komplementarne polarnosti, smatrajući da se time žena otuđuje od sebe same.

Do promjena u stajalištu crkvenog učiteljstva glede emancipacije žene dolazi enciklikom *Pacem in terris* Ivana XXIII. U toj se enciklici prvi put izričito prihvaćaju zahtjevi pokreta žena i naglašava njihova opravdanost. Emancipacija žena predstavlja se kao »znak vremena«. Papa ovime zapravo označava prijelaz s rodne teorije komplementarnosti na rodnu teoriju uzajamnosti. Isto potvrđuje i Drugi vatikanski sabor. U pastoralnoj konstituciji *Gaudium et spes* Koncil zahtjev žena za ravnopravnošću svrstava među težnje čovječanstva

⁴ Usp. HRVATSKA BISKUPSKA KONFERENCIJA, Direktorij za obiteljski pastoral Crkve u Hrvatskoj, KS, Zagreb, 2002., str. 37.-39.

⁵ Usp. IVAN PAVAO II., Apostolska pobudnica *Familiaris consortio*, KS, Zagreb, 1981., str. 31.-35.

te traži da se ukloni i prevlada svaka diskriminacija. Sabor napušta model komplementarnog polariteta i mijenja ga teorijom reciprociteta uzajamnosti. Naglašava zajedničku odgovornost majke i oca za odgoj djece, kao i sudjelovanje žena u javnome životu.

Model polarnosti dolazi do izražaja i kod Pavla VI. Istinska emancipacija, prema njegovu mišljenju, nije formalna ili materijalna ravnopravnost, već se sastoji u priznanju onoga što je ženi svojstveno, u priznanju ženina poziva na majčinstvo. On podržava nastojanje da se položaj žene u poslovnom i društvenom životu dalje poboljšava. U učenju Ivana Pavla II. susreće se model uzajamnosti i model komplementarne polarnosti budući da su i muškarac i žena stvoreni na sliku Božju. Potiče žene da na putu emancipacije idu dalje, jer taj put još nije dovršen. Papa također kritizira grijeh Crkve te se divi politički aktivnim ženama koje su se u prošlosti zauzele za podizanje svijesti o pravima žena.⁶

3.1. Društveni položaj žene u razdoblju pretkomunizma

Na samome početku valja napomenuti da je ovo vrijeme triju različitih državnih zakonodavstava. Jedina zajednička crta u tri različita državna ustrojstva do 1945. jest patrijarhalni sustav, žena ni u jednom od njih nije egzistirala kao pravna osoba. Primjerice, u Kraljevini Jugoslaviji neravnopravnost žena bila je ozakonjena na svim područjima pravne regulacije. Žena je bila lišena ustavnih prava, izrazito diskriminirana na području imovinskoga, nasljednoga, obiteljskoga, socijalnoga i radnog zakonodavstva. Žene su jedino u kaznenom pravu bile izjednačene s muškarcima. Najveći postotak privredno aktivnih žena bio

je zastupljen u poljoprivrednim zanimanjima. Na poslu su bile višestruko izrabljivane, za isti su posao dobivale znatno manju plaću nego muškarci.

Pokret za emancipaciju žena javlja se krajem 19. i početkom 20. stoljeća. Radilo se o feminističkom pokretu i o proleterskom ženskom pokretu. Građanske feministkinje, naime, nisu radile na prevratu patrijarhalnog režima već su ga nastojale reformirati u smjeru demokratskog društva. S vremenom dolazi do povezivanja ovih dviju struja, ali završetkom Drugoga svjetskog rata građanska društva su ugušena.

Položaj i uloga žena u Crkvi u ovome su razdoblju obilježeni nastankom i razvojem ženskog katoličkog pokreta i ženskih udruga katoličke akcije. Prvotni cilj ženskog katoličkog pokreta nije bio borba za prava žena, već borba za katoličanstvo, protiv liberalizma i komunizma. Tako je dugo vremena bio protiv feminističkih zahtjeva za ženskim pravom glasa te mogućnošću zapošljavanja, jer se smatralo da to ugrožava obitelj, a time i Crkvu i državu.

⁶ Usp. R. ANIĆ, Između emancipacije i ravnopravnosti – Žene i muškarci u Hrvatskoj, u: *Muško i žensko stvori ih*, zbornik radova, prir. A. Čovo, D. Mihalj, Franjevački institut za kulturu mira Split, Split, 2008., str. 35.-44.

U ovom periodu ne primjećuju se neki značajniji pomaci na području ženine samostalnosti. Iako joj je jedna vrst samostalnosti osigurana, ipak još uvijek nije imala ista ona prava koja je posjedovao muškarac.⁷

3.2. Društveni položaj žene u razdoblju komunizma

Usporedba zakonodavstva predratne Kraljevine Jugoslavije i poslijeratne SFR Jugoslavije dovodi do zaključka da je komunizam ženu učinio punopravnim društvenim članom. Ženama je Ustavom zajamčena ravnopravnost s muškarcem na svim područjima života. Dobivaju aktivno i pasivno pravo glasa. Žena je imala pravo na jednaki dohodak kao i muškarac ako se radilo o jednakom radu, pravo na socijalno osiguranje u slučaju bolesti, nesposobnosti za rad, materinstvo. Osnovno obrazovanje u komunističko doba bilo je obvezno i za dječake i za djevojčice. Prema obiteljskom i bračnom pravu, ženi je omogućeno da u braku zadrži svoje porodično ime; sve bitne odluke imale su se donositi dogovorom partnera, a rastavu braka mogli su tražiti oboje. No treba imati na umu da zakonska ravnopravnost nije značila i činjeničnu ravnopravnost te su žene u mnogočemu zaostajale za muškarcima.

Ipak, komunizam je dao zakonsku osnovu za ravnopravnost muškaraca i žena u društvu i obitelji. Ekonomska nezavisnost i mogućnost izobrazbe potakli su proces spore, ali neizbježne promjene patrijarhalnog mentaliteta i redefiniranja muško-ženskih uloga na razini obitelji. Tijekom cijelog 20. stoljeća o ženi se nije govorilo polazeći od njene vrijednosti kao ljudskog bića posve ravnopravnog muškarcu, već polazeći od interesa nacije, partije,

stranke. Svi sustavi su favorizirali ženu-majku i kućanicu. Uključivanje žena u politiku imalo je za cilj pridobivanje žena za vladajuću mušku stranku, odnosno partiju.⁸

3.3. Žena u hrvatskom društvu nakon demokratskih promjena

Demokratske promjene u Hrvatskoj omogućile su ženama da se ponovno organiziraju. U Hrvatskoj postoji 40 ženskih društvenih udruga najrazličitijeg profila: humanitarne udruge, udruga žena Domovinskoga rata, sindikalne udruge i sl. Velika većina ovih udruga kao svoj program ističe promicanje ženskih prava, zaštitu žena žrtava rata, borbu protiv zlostavljanih žena. S druge pak strane, na području politike uviđa se pad broja žena te se smatra kako su aktivnije bile u vremenu komunizma nego u vremenu demokracije.

Premda se društvo u Hrvatskoj nakon demokratskih promjena opisuje kao neopatrijarhat u kojemu se ponovno veliča žena-majka, i premda se zbog takva govora dobiva dojam da postoji sklad između društvenoga i crkvenog poimanja žene, potrebno je uočiti da društvo i Crkva s obzirom na žensko pitanje ne idu istim pravcem. U društvu su žene sve više nositeljice odgovornih službi i imaju mogućnost da djeluju u punini svojih sposobnosti, dok se u Crkvi često pojavljuju kao pomoćno sredstvo – kao nadomjestak za redovnice, a redovnice pak kao nadomjestak za svećenike. U Hrvatskoj još uvijek prevladava hijerarhijski model Crkve, koji svojom strukturom dovodi do podređenosti i pasivnosti žene. Po mišljenju relevantnih autora, promjenom hijerarhijske strukture došlo bi do ravnopravnijeg sudjelovanja žena i nadišao bi se patrijarhalno-klerički mentalitet.⁹

⁷ Usp. R. ANIĆ, *Žene u društvu i Crkvi u Hrvatskoj od 1907.-2000.godine*, u: »Jeremija, što vidiš?« *Crkva u hrvatskom tranzicijskom društvu*, ur. P. Aračić, Teologija, Đakovo, 2001., str. 100.-108.

⁸ Usp. Isto, str. 112.-114.

⁹ Usp. Isto, str. 120.-125.

Duh Sveti

kao ljubav i dar

Piše: Valentina Kadić, V. godina

»Što je u Bogu, nitko ne zna osim Duha Božjega« (1Kor 2, 11). A njegov Duh, koji Ga objavljuje, čini da upozna Krista, njegovu Misao i živu Riječ, ali sam sebe ne izriče. Onaj koji je »govorio po prorocima« čini da čujemo Očevu Riječ. No Njega ne čujemo. Mi Ga poznamo samo u pokretu kojim nam objavljuje Riječ osposobljujući nas da Ga u vjeri prihvatimo. Duh Istine koji nam »objavljuje« Krista »ne govori sam od sebe« (Iv 16,13).

Duh Sveti je neizreciva tajna u dnu našega bića. U tu bi tajnu trebalo, najprije bez riječi, uranjati. Kad netko kaže da je shvatio ljubav neke osobe, ta je ljubav sigurno promašena, a put uzvratanja zatvoren. Prava ljubav uvijek je neshvatljiva i samo kao takva može biti dar.

Budući da naše poimanje stvarnosti izričemo riječima, u ovom članku smo pokušali kroz kategorije riječi prikazati stvarnost Duha Svetoga kao ljubavi i dara.

U zapadnoj teologiji postoji bogata duhovska baština i teologija Duha Svetoga, a najizrazitiji joj je predstavnik sv. Augustin. Teologija je za Augustina – dar odozgo, mistika srca, ali u isto vrijeme i napor čovjekova uma. Sv. Augustina obuzima veliko zanimanje za treću božansku osobu. U djelu *De Trinitate* nalazimo glavne njegove misli o Duhu Svetome. On razmišlja ovako: Otac je samo Otac Sina, Sin je samo Sin Oca, a Duh Sveti je Duh obojice. Duh, iako se od njih razlikuje, jest ono što im je zajedničko: njihova međusobna ljubav, prijateljstvo. Duh Sveti je objava njihove

međusobne ljubavi i jedinstva.¹ Duh Sveti je na neki način neizrecivo zajedništvo Oca i Sina. Taj neizrecivi zagrljaj Oca i Sina nije bez uživanja, bez ljubavi, bez radosti. Ta ljubav, ta radost, to blaženstvo, ta sreća u trojstvenosti je Duh Sveti.²

Duh je dar. Dar u Trojstvu, on je oduvijek onaj koji može biti darovan, to mu je osobna oznaka. Zbog toga on nije samo Duh Oca i Sina koji ga daju, nego i naš.

U Duhu Svetom su Otac i Sin jedno. Duh je počelo jedinstva Crkve i čitava njezina života. Crkvu Augustin promatra na dvije razine: kao **communio sacramentorum** (zajedništvo sakramenta) – a to je djelo Kristovo i kao **communio sanctorum** (zajedništvo svetih) – a to je djelo Duha Svetoga. U Duhu Svetom duša se vraća svojemu izvoru. Duh je završetak, pečat i kruna životnih tokova u Pre-

¹ Usp. A. SCHNEIDER, *Na putovima Duha Svetoga*, FTI, Zagreb, 2008., str. 98. – 105.

² Usp. W. KASPER, *Bog Isusa Krista*, UPT, Đakovo, 1994., str. 327.

svetom Trojstvu. Zato je on i počelo našega povratka Bogu.³

U ljubav pripada troje: ljubljani, ono što je ljubljeno i ljubav sama. To su polazište kasnije razradili i Rikard od sv. Viktora, Aleksandar Haleški, Bonaventura...⁴

Po Rikardu od sv. Viktora, savršena ljubav, koja je Bog sam, posvema se razdaje. Gledano tako, ona u Ocu egzistira kao u onome koji čisto poklanja (*gratuitus*). Kao dar koji se i sam daruje, ona je isto tako posvema od drugoga primljeni i darovani dar, kao Sin (*debitus et gratuitus*). Napokon, ona egzistira u Duhu Svetom kao čisto prihvaćeni dar (*debitus*); On je zajednički miljenik Oca i Sina (*condilectus*).⁵

Rikard je prvi teolog koji nakon Augustina posvećuje jedan traktat isključivo Trojstvu: *De Trinitate*. U nastavku ćemo vidjeti na koji način on dolazi do sveze Duha Svetoga i ljubavi u stvarnosti Trojstva.

Samo djelo je podijeljeno u 6 knjiga: Božje se jedinstvo mora promatrati dinamički, u svjetlu obilja i punine.

Kroz cijelo djelo provlači se temeljna teza: Bog je ono od čega ništa nije veće i ništa bolje. Tvrdi da je Bog ono što čovjek najbolje misli i shvaća i, kao takav, uvijek izmiče čovjeku, moguće ga je samo dodirivati, a ne u nj zadirati. Sve što čovjek poima u zbilji, u Bogu je veće i bolje.

Nema ničeg boljeg od ljubavi i ničeg savršenijeg. Ljubav je ono što čovjeka najsavršenije ispunjava, ali i ono što je najradosnije. Ako

je to tako, u ovoj stvarnosti Bog ne može ne biti ljubav. Božja ljubav najveća je i najbolja ljubav.

Poblize se osvrće na ljubav i tvrdi da ona, kao takva, zahtijeva drugoga. Ona je savršenija prema samome sebi. To znači da je za ljubav potrebno dvoje; pa ako je tako u ljudskoj ljubavi, i u Bogu mora postojati druga osoba kojoj se on može pripočavati. Ako toga ne bi bilo, Bog ne bi savršeno ljubio. Caritas ordinata – uredna/ispravna ljubav. Druga stvarnost u Bogu mora biti jednaka prvoj. Za nas to znači da mora biti iste naravi. Ta druga osoba ne može biti stvorenje jer tada se Bog ne bi mogao savršeno pripočavati. Svojstvo je ljubavi uzajamnost: ona ne može postojati ako nas jako ne ljubi onaj koga mi ljubimo. Mora postojati osoba koja daruje ljubav i čija je ljubav besplatna, te druga osoba, ona koja prima ljubav i uzvraća je (dužna ljubav).

Rikard polazi od pojma ljubavi jer SP polazi od toga da je Bog ljubav. Za Rikarda, savršena ljubav zahtijeva i trećega. U tome se sastoji sva originalnost njegove trinitarne teologije. Bez trećega ljubav nije u biti savršena. Onaj koji ljubi i biva ljubljen želi da i treći bude ljubljen, želi podijeliti svoju radost s drugima. Jednom riječju, ljubav dviju osoba zahtijeva treću, s kojom može podijeliti svoju ljubav. Ljubav koja ne bi čeznula da bude tako podijeljena ne bi bila savršena, posebna ljubav. Ljubav uvijek mora biti su-ljubav, a taj treći je su-ljubljeni (*condilectus*).

Za ljubav je potreban i treći – suljubljeni – i onda se ljubav očituje kao *condilectio*. S pravom se govori o su-ljubavi tamo gdje dvojica ljube trećega skladno i zajednički te gdje se njihovo čuvstvo ljubavi slijeva u jedno, prema trećemu. Vidimo da sada ljubav zahtijeva i su-ljublenu osobu, *persona condilecta* (Duh Sveti). Bez otvaranja trećemu ljubav ne bi bila

³ Usp. A. SCHNEIDER, *Na putovima Duha Svetoga*, FTI, Zagreb, str. 98.-105.

⁴ Usp. W. KASPER, *Bog Isusa Krista*, UPT, Đakovo, 1994, str. 328.

⁵ Usp. Isto, str. 328.

ljubav. Jednom riječju, ljubav mora biti plodna. Bog, ako je ljubav, mora biti trojedin.

Nakon što je napravio ovu analizu ljubavi, sv. Rikard sada pojašnjava posebnosti svake božanske osobe:

- 1) **Otac** – *amor gratuitus* (onaj koji daje besplatno ili onaj koji samo daje, sam od sebe proizlazi; ne proizlazi ni iz jedne osobe, a od njega su obojica)
- 2) **Sin** – *amor gratuitus et debitus* (on je dužna ljubav jer je ljubljen od Oca)
- 3) **Duh Sveti** – *amor debitus* (ljubav koja je dužna i koja uzvraća).

I zato je nama dan Duh Sveti. Izlazak Sina od Oca mora biti neposredan jer inače Sin ne bi bio božanske naravi. Božanska narav pretpostavlja neposredno dioništvo božanske naravi. Izlazak Duha Svetoga je posredan i neposredan, tj. izlazi i od Oca i od Sina. Osobe u Bogu ne mogu biti od sebe samih, tada ne bi postojalo istinsko zajedništvo. One su tim više sretnije što su uže povezane i međusobno bliske i stoga to zajedništvo pretpostavlja da

su od nekoga, odnosno od Oca. Također, tvrdi da odnosi u Bogu među osobama uključuju različitost, varijaciju i proporciju i u tome se sastoji ljepota božanskog života.⁶

Nadalje se pita zašto se u vjeri koristi pojam Otac, zašto Sin, a zašto Duh Sveti. Tako se Otac naziva ocem jer Sin iz njega izlazi neposredno, što se u čovjekovoj stvarnosti naziva sinom. Kako Duh Sveti proizlazi neposredno i posredno, on se ne može zvati sinom. Sina se biblijski naziva još i slikom Oca jer se kod Sina ostvaruje slika darivanja.⁷

Nakon Augustina i Rikarda od sv. Viktora, treći teolog Zapada bitan za našu temu jest sv. Toma Akvinski. On ističe kako se Duh Sveti može razumjeti kao volja ili kao ljubav ukoliko je shvaćamo kao *motio vitalis*. Ljubav kao impuls, kretanja, apetit. Sin se ne može poimati isključivo kao spoznaja jer se Otac spoznaje i bez Sina pa tako to vrijedi i za Duha Svetog. Duh Sveti se ne može shvaćati kao ljubav jer su i Otac i Sin ljubav. Treba ga tumačiti kao otisak ljubavi. Kao što je Sin plod spoznaje, tako je Duh Sveti »cvijet«, plod ljubavi Oca i Sina. Toma također prihvaća i pojam »uzajamna ljubav u Bogu«, tj. naziva Duha uzajamnom ljubavlju. Taj pojam mnogi ne prihvaćaju. U sebi nosi dva vida: izlaženje i sjedinjenje ljubavi. Bez Duha Svetog ne bismo mogli pojmiti jedinstvo povezanosti Oca i Sina. Tek u Trećemu postajemo mi.

Postojanje Sina u Bogu važno je i za ispravno razumijevanje stvorenja – to se odnosi na Duha Svetoga. *Ukoliko u Bogu postoji Duh Sveti, onda nije stvorio svijet zato što ga je trebao, već iz ljubavi, iz svoje dobrote.*

Toma želi reći: bez vjere u trojedinog Boga ne možemo ispravno razumjeti svijet i pozi-

⁶ Misao preuzeta iz vlastitih bilješki s predavanja prof. Ivice Raguža iz kolegija Trojstvo 2012./2013.

⁷ Isto.

tivnost stvorenja. Bogu se nije dogodio svijet, nije ga stvarao iz potrebe. Ako u Bogu nema Duha Svetog, tada mu je vjerojatno nešto nedostajalo... Vjera u Trojstvo omogućuje veličanstvenost i ljepotu stvorenoga, svijet je veoma dobar, lijep.

Duh Sveti naziva se darom (*donum*) jer nam Sveto pismo kaže da je darovan. Toma tvrdi da je Duh Sveti darovan čovjeku kako bi čovjek uživao božanske osobe. Smisao dara je besplatno davanje, a temelj toga je besplatna ljubav. Prva stvar koju dajemo u daru je sama ljubav. Kada je nam je darovan, Duh Sveti darovao nam je ljubav i zajedništvo s Bogom. Bog nam se daruje da ga posjedujemo, uživamo. I kada darujem sebe u ljubavi, tada izručujem sebe drugome, da me drugi posjeduje. Kaže Toma: *Svaka ljubljena osoba je u onome koji ljubi, stoga po Duhu Svetom nije samo Bog*

u nama nego i mi u Bogu. Ljubav kao zajedništvo zahtijeva i dar samoga sebe, svojega duha, a i svojega tijela.⁸

Treća osoba koju smo uzeli kao važnu za naše promišljanje jest sv. Bonaventura. On govori kako se Duh Svetoga naziva i ljubavlju ukoliko je dar onaj koji izriče bit ljubavi, a to je vez, zajedništvo između Oca i Sina. Duh Sveti je dar pa mu se pripisuje svaki dar koji čovjek prima od Boga. Kako je svrha dara imanje drugoga, Duh Sveti nam omogućuje da imamo Boga, uživamo u njemu. Ako nam se Bog daruje, daruje nam se da ga imamo i uživamo.

Nakon pogleda na zapadnu misao o Duhu Svetom, iznijet ćemo još nekoliko misli o svezi ljubavi i dara (gdje ponajprije mislimo na potrebu različitosti u ljubavnom odnosu) te o čovječstvu i stvarnosti Trojstva.

Bog je zajedništvo

Božje je jedinstvo izvorno i neshvatljivo jedinstvo suodnosa ljubavi u kojoj tri božanske osobe stoje u međusobnoj životnoj božanskoj interakciji i u toj se razmjeni pokazuju kao različiti, a opet u najvećoj mogućoj mjeri kao jedno. *Communio* je suodnos identiteta i diferencijacije: različitost usmjerena na jedinstvo koje postoji upravo u međusobnu suodnosu mnogih. Nikada nije samo jedna božanska osoba na djelu, u uzajamnom suodnosu ljubavi one su radikalno sjedinjene i posve se prožimaju. U međusobnoj ljubavi, i kroz nju, božanske osobe ostaju u najvećoj mogućoj mjeri različite, a istodobno među njima vlada savršeno jedinstvo. Sve su tri božanske osobe jedna te ista ljubav, u trima obličjima koja su nužna da u Bogu uopće ljubav, i to najuzvišenija, najnesebičnija, može postojati (Balthasar). Ekskluzivna ljubav između dvoje

⁸ Misao preuzeta iz vlastitih bilješki s predavanja prof. Ivice Raguža iz kolegija Trojstvo 2012./2013.

može prijeći u egoizam udvoje. Samo su-zajedničarstvo, zajedničko pretapanje u nekog trećeg, kojemu je spoznatljivo sve ono što ovo dvoje svatko za sebe pojedinačno spoznaje, može razbiti sav egoizam u ljubavi.⁹

Različitost osoba u Bogu

Ljubav, koja je Bog, tek u Duhu Svetom postaje savršena. Otac je onaj u komu je *communio* utemeljen i učvršćen. Samo iz drugih dviju božanskih osoba i preko njih Otac je Otac. Sin je osobit po tome što je on postojanje u primanju. On svoje božanstvo prima od Oca.¹⁰

Čovječstvo u perspektivi Božje trojstvenosti

Slika o Bogu i slika o čovjeku najuže su povezane. Biblija vidi čovjeka u njegovoj konkretnoj jedinstvenosti i neponovljivosti. Od pojedinca nastaje osoba u trenutku kada Bog izgovori njegovo ime. Ovaj proces »individualizacije« razvija se u značenju koje Isus otvara pojedincu svojim pozivom za nasljedovanje. Novoza-vjetno trinitarno iskustvo otkriva nešto sasvim novo: Bog je živi Bog ne samo time što se obraća čovjeku i ulazi s njim u zajedništvo, već što je sam u sebi i *communio* i *communicatio*. »Nejednakost«, »biti-drugačiji«, bitan je preduvjet za istinski suživot »nejednakih« koji dopire do dubine bitka. I tijelo se Kristovo ne sastoji od jednog uda nego od mnogih. Slika trojedinoga Boga govori da je »jedinstvo« opravdano samo ako se ostvaruje u različitostima. A mnoštvenost je opravdana samo ako se svaka različitost u međusobnom darivanju i primanju udruži u zajedništvo ljubavi.¹¹

Duh Sveti objavljuje i jest bit dara kao dar i, bit ljubavi kao ljubav. Duh Sveti, dakle, naj-

unutarnjiju bit Božju, sebedarnu ljubav, tako izražava ali je najunutarnjije istodobno i ono krajnje, naime, mogućnost i stvarnost Božjeg izlaženja iz sebe. Duh je nešto kao izlazak, ekstaza Božja; on je Bog kao čista prekomjernost, Bog kao prelijevanje ljubavi i milosti.¹²

Tako u Duhu Svetome, u jednu ruku, dolazi k svrsi imanentna Božja ljubav. Time što se Otac i Sin u Duhu Svetome, takoreći, shvate i ostvare, Božja ljubav u Duhu pokazuje pak istodobno i izvan sebe. To prelijevanje izvan sebe ne događa se na neki način nužnog davanja sebe, nego na osobni način slobodnog davanja udjela u svome i u milosnom sebedarju. U Duhu Bog ima mogućnost da bude svoj upravo tako što se daruje na izvan. U Duhu Svetome se Bog od vječnosti može darivati.¹³

Božji čin prema čovjeku vjerodostojan je samo kao ljubav – Božja ljubav koja se očituje kao slava Božja.

Kršćansko samorazumijevanje je samo veličanje božanske ljubavi. Božja slava se pokazuje kao ljubav u Kristu koja silazi do smrti. Time je i estetika, teološki gledano, u vjeri opaženo primanje slave Božje, ljubavi koja sama sebe tumači. Uz riječ »božanska ljubav« uvijek se pojavljuje riječ ljepota. Božja ljubav tako je veličanstvena da joj se moramo klanjati. Ap-solutna ljubav apsolutni je autoritet.

U beskonačnoj ljubavi koja pristupa čovjeku i poziva ga u neshvatljivu intimnost, čovjek po prvi put sluti što znači da je Bog sasvim drugi i da je neizrecivo uzvišen. Ta zaprepaštenost konačnog duha može ga prožeti samo ako razumije figuru objave: to je bes-konačna ljubav.

⁹ Usp. G. GRESHAKE, *Kratki uvod u vjeru u Trojedinog Boga*, KS, Zagreb, 2007., str. 25.

¹⁰ Usp. Isto, str. 33.

¹¹ Usp. Isto, str. 37.

¹² Usp. H.U. V. BALTHASAR, *Der Heilige Geist als Liebe*, u: *Spiritus Creator. Skizzen zur Theologie* III, Einsiedeln, 1967., str. 106.-122.

¹³ Usp. W. KASPER, *Bog Isusa Krista*, UPT, Đakovo, 1994., str. 342.

Prezbiter – službenik Ljubavi

Piše: Ivan Kunčević, II. godina

Identitet prezbitera u svjetlu Drugoga vatikanskog sabora

Promatrajući teologiju današnjice kroz prizmu aktualnih tema koje se obrađuju primjetit ćemo veću zastupljenost kompleksnih tema kod kojih je teško pronaći konsenzus. S druge pak druge strane, manji dio teološkog sadržaja čine teme koje u središte stavljaju jednostavne istine – biti kršćanin općenito, a stoga i biti svećenik. Težina govora o tim temama proizlazi upravo iz njihove jednostavnosti. Stoga ovaj rad predstavlja pokušaj promišljanja na temu identiteta i područja djelatnosti prezbiteriskog poslanja usmjerenog na služenje Bogu u ljudima. Identitet prezbitera, kako ga danas razumijemo, uvelike je određen odlukama Drugoga vatikanskog koncila koji je velik dio svoje pozornosti usmjerio na

samo otajstvo Crkve, odnosno na poslanje i ulogu klera te vjernika laika u Crkvi. Napori koncilskih otaca doveli su do obnovljene ekleziologije, do poimanja Crkve kao naroda Božjega u hodu, a središnji pojam u toj novoj viziji Crkve je *communio* – zajedništvo. Tako obnovljena ekleziologija implicira potpuniju sliku ministerijalnog svećeništva od one iznesene u odlukama Tridentskog sabora.¹ Na oduševljenje mnogima jest i treba biti veliko »otkriće«¹ Drugoga vatikanskog sabora koji donosi jednostavnu istinu da biti prezbiter (i kršćanin općenito) jest nasljedovanje Otkupitelja koji služi, Jahvina sluge, koji nam je pranjem nogu dao primjer kako i mi trebamo činiti jedni drugima. »Prezbiteri su, naime,

¹ Usp. M. PARLOV, *Svećenički identitet*, u: Vjesnik, 3-4, 2010., str. 173.–178.

po svetom ređenju i poslanju, koje primaju od biskupa, promaknuti u službu Kristu Učitelju, Svećeniku i Kralju; oni su dionici njegove službe, po kojoj se ovdje na zemlji Crkva neprestano izgrađuje u Božji narod, u Kristovo Tijelo i Hram Duha Svetoga.² »Prezbiteri, preko apostola i biskupa, njihovih zamjenika, sudjeluju u posvećenju Krista, kojega je Otac posvetio, i u poslanju Krista, kojega je Otac poslao. Ishodište prezbitera je zajedničko ishodište crkvene službe uopće, a to je Krist, Očev svećenik.«³ Krucijalni element svećeničkog identiteta označava kristološko-ekleziološka dimenzija izrečena u terminima *in persona Christi et in persona Ecclesiae*. Odgovor na navedene formulacije sadržaj sadržan je u dekretu o službi i životu prezbitera Drugoga vatikanskog sabora *Presbyterorum ordinis*, koji navodi kako je Gospodin »postavio neke da budu službenici, da u društvu vjernika posjeduju svetu vlast reda, da prikazuju žrtvu i da opraštaju grijeh, te da za ljude javno obavljaju svećeničku službu u Kristovo ime. Isto tako (...) služba prezbitera (...) se podjeljuje onim

posebnim sakramentom kojim se prezbiteri pomazanjem Duha Svetoga obilježuju posebnim biljegom i tako upriličuju Krista svećeniku da mogu djelovati u ime Krista koji je Glava Crkve.«⁴ Iz rečenoga je razvidno da se svećenička služba ontološki razlikuje od općeg svećenstva. Taj prezbiterijski biljeg je sakramentalna stvarnost koja čini sam temelj ministrijalnog svećeništva, koje svoj izvor nema u zajednici, nego u samome Kristu.⁵ Ovdje ne govorimo tek o zvanju, nego o sudioništvu prezbitera u Kristovu djelu otkupljenja u kojemu oni osobno i egzistencijalno uzimaju udjela, a cijena toga je čitav život. Prezbiter se u svojem poslanju mora čitavom svojom osobom izručiti Kristu. Sam Isus uspostavlja potpunu povezanost između poslanja i osobe. U svojoj je otkupljujućoj patnji istodobno i svećenik i žrtva, izvršitelj službe i onaj koji trpi do kraja.⁶ Sukladno rečenomu, prezbiter je, baš kao i Isus, izvršitelj svećeničke službe samo ukoliko sebe doživljava kao onoga koji se žrtvuje Bogu. »Novozavjetno je svećeništvo, kako vidimo, sudioništvo u identitetu svećenika i žrtve koji svoje izvorište imaju u noći križa. U Isusovim riječima »Neka se vrši volja tvoja (Mk 14, 36)«, upućenima Ocu, ne očituje se dijaloška situacija, nego apsolutna poslušnost čistog Sluge prema ljubavi zamotanog u čisti autoritet. Kao i Krist, i prezbiter dolazi do noći križa samo ukoliko istinski ljubi.⁷ Cilj svećeništva je dopuštanje djelovanja koja duši daje krila, da je odcijepi od svijeta i prinese Bogu, da u njoj uzdrži sličnost s Bogom i da je digne kada padne; jednom riječju, da preobrazi u Boga vjernika, koji je

² DRUGI VATIKANSKI SABOR, *Presbyterorum ordinis*, Dekret o službi i životu prezbitera, KS, Zagreb, 1970., br. 1.; u daljnjem tekstu: PO, 1.

³ R. BRAJČIĆ, M. ZOVKIĆ, Komentari dokumenata Drugog vatikanskog sabora, *Obnovljeni život*, Zagreb, 1977., str. 440.

⁴ Isto.

⁵ Usp. M. PARLOV, *Svećenički identitet*, u: *Vjesnik* 3.-4. 2010., str. 173.

⁶ Usp. H. U. v. BALTHASAR, *Svećenička duhovnost*, KS, Zagreb, 2010., str. 85.

⁷ Usp. Isto, str. 11.

član nebeske vojske i da mu pomaže postići najveće blaženstvo.⁸ Bjelodano je, dakle, kako bit svećeništva postaje vidljiva u odnosu s poviješću spasenja. Ta je povijest divnih Božjih djela koja se nastavljaju u Crkvi, pri čemu je prezbyter Božji službenik.

Prezbiterijske zadaće

Svećenička je služba jedna služba s više zadataka. Ti se zadaci odnose na misterij pod njegovim različitim vidovima. Misterij je ponajprije u Bogu skrivena stvarnost. Prva je, dakle, zadaća prezbitera taj misterij razotkriti, objaviti (evangelizacija). Prezbyter je sluga Riječi koja svoje upotpunjenje ostvaruje navještajem Ljubavi. Prema tome, prezbiterijska je služba bitno apostolska.

Naviještanje evanđelja dolazi na prvo mjesto. U kršćanstvu se prvotno radi o spasenju koje se ostvaruje žrtvom, ali se započinje vjerom u Božju Riječ, kojom nam se Bog razotkriva i dariva. Tom smo riječju jedino kadri shvatiti, prihvatiti i prikazati Kristovu žrtvu.⁹ »Budući da se nitko ne može spasiti ako prije ne uzvjeruje, zato je prvenstveni zadatak prezbitera, kao suradnika biskupa, da svima naviještaju Božje Evanđelje da bi tako – izvršavajući Gospodinovu zapovijed: 'Idite po cijelome svijetu i propovijedajte Evanđelje svakom stvorenju' (Mk 16, 15) – utemeljivali i umnažali Božji narod. Spasonosnom se naime riječi pobuđuje vjera u srcu onih koji ne vjeruju, a u srcu se vjernika hrani. Zajednica vjernika s njom započinje i raste, prema riječima Apostola: »Vjera dolazi od propovijedanja, a propovijedanje biva riječju Kristovom' (Rim 10, 17). Prezbyteri dakle duguju da sa svima dijele isti-

nu Evanđelja koju u Gospodinu posjeduju.«¹⁰ Ova služba tiče se svećeničkog propovijedanja koje je zahtjevno. Stoga propovjednik »vječnu istinu Evanđelja mora primjenjivati na konkretne životne prilike.«¹¹

Slavljenje Euharistije predstavlja stvarnost u kojoj služba prezbitera doseže svoj vrhunac, a koja, s druge strane, predstavlja izvor i središte izgradnje i jedinstva Crkve. Predsjedajući žrtvenoj gozbi, prezbyter djeluje *in persona Christi*. Ta je žrtva središte svih sakramenata. Ta je žrtva, kao uprisutnjenje Kristove smrti i uskrsnuća te stvarna slika eshatološke gozbe za Očevim stolom, središte svih sakramenata.¹² Osim slavljenjem Euharistije, prezbyter izgrađuje Crkvu podjeljivanjem ostalih sakramenata: »Oni krštavanjem uvode ljude u Božji narod, sakramentom pokore pomiruju grešnike s Bogom i Crkvom, bolesničkim uljem pridižu bolesne, a pogotovu svetkovanjem mise sakramentalno prinosе Kristovu žrtvu.«¹³ Sakramenti su krštenja, pokore i bolesničkog pomazanja, kao i sve crkvene službe, tijesno povezani s Euharistijom i prema njoj usmjereni. Presveta Euharistija, naime, sadrži svekoliko duhovno dobro Crkve, to jest samoga Krista, naš Vazam i živi Kruh. On po svom Tijelu, Duhom Svetim oživljenom i oživljavajućem, daje ljudima život. Zbog toga se Euharistija pokazuje kao izvor i vrhunac cjelokupne evangelizacije: katekumeni se pomalo privode udioništvu u Euharistiju, a vjernici, već obilježeni svetim krstom i potvrdom, primanjem Euharistije urastaju u Kristovo tijelo. Euharistijski je dakle sastanak, kojem je na čelu prezbyter, središte zajednice

¹⁰ PO, 4.

¹¹ Isto.

¹² Usp. R. BRAJČIĆ, M. ZOVKIĆ, Komentari dokumenata Drugog vatikanskog sabora, *Obnovljeni život*, Zagreb, 1977., str. 443.

¹³ PO, 5.

⁸ Usp. SV. CIPRIJAN, *Epist.* 61, 3. HARTEL, III., str. 696.

⁹ Usp. R. BRAJČIĆ, M. ZOVKIĆ, Komentari dokumenata Drugog vatikanskog sabora, *Obnovljeni život*, Zagreb, 1977., str. 442. -443.

vjernika.¹⁴ Budući da i prezbiteri svojim djelom učestvuju u apostolskoj službi, Bog im daje milost da budu službenici Krista Isusa među narodima vršeći svetu službu Evanđelja, kako bi narodi bili ugodan prinos, posvećen u Duhu Svetom. Apostolskim se naime navještajem Evanđelja saziva i skuplja Božji narod, tako da svi koji ovomu narodu pripadaju – jer su Duhom Svetim posvećeni – sami sebe prikazuju kao 'žrtvu živu, svetu, Bogu ugodnu' (Rim 12, 1). A prezbiterском službom duhovna žrtva vjernika u sjedinjenju sa žrtvom Krista, jedinog Posrednika, dolazi do punine i prikazuje se preko ruku svećenika u ime cijele Crkve u Euharistiji na nekrvan način i sakramentalno dok ne dođe sam Gospodin. To je cilj i ispunjenje službe prezbitera. Njihovo naime služenje, koje počinje navije-

štanjem Evanđelja, crpi svoju snagu i moć iz Kristove žrtve, a svrha je tog služenja da »'se cijeli otkupljeni grad, to jest skup i društvo svetih, prikaže Bogu kao sveopća žrtva po Velikom Svećeniku koji je i samoga sebe u svojoj Muci prikazao za nas da mogujemo biti tijelo tako uzvišene Glave'. Svrha dakle za kojom prezbiteri idu u službi i životu jest slava Boga Oca u Kristu.«¹⁵ Stoga je riječ prva ne samo u navještaju Radosne vijesti poganima, nego i u slavljenju Euharistije. I u jednom i drugom pak slučaju svrha je riječi sakramentalni život zajednice.¹⁶ Sukladno rečenomu, neki autori službu evangelizacije i slavljenja Euharistije promatraju ravnopravno, smještajući ih zajedno na vrh hijerarhije svećeničkog djelovanja. Svim svojim voditeljskim djelovanjem prezbiter nitima ljubavi povezuje zajednicu, po riječima sv. Ciprijana, u bratstvo u jedno složeno. Osim službe naviještanja riječi, slavljenja Euharistije uz podjelu ostalih sakramenata koji odražavaju svetost i značaj svećeničke službe u okupljanju Božjeg naroda oko Krista, svećenik ima i zadaću odgoja povjerenog mu stada.

Prezbiteri, kao odgojitelji Božjeg naroda, vršeći – razmjerno dijelu svoje vlasti – službu Krista Glave i Pastira, okupljaju u biskupovo ime Božju obitelj, kao bratsku zajednicu usmjerenu prema jedinstvu, i po Kristu je u Duhu dovode Bogu Ocu. U izgrađivanju Crkve prezbiteri se, po Gospodinovu primjeru, moraju sa svima ophoditi s izuzetnom čovječnošću što ne uključuje popustljivost koja je ljudima privlačna. Razlog tomu razvidan je u istini da »Evanđelje poziva prezbitere podnositi zemaljsku muku, uzimati na se slabe i potrebne te na taj način pokazivati ljubav

¹⁵ PO, 5.

¹⁶ Usp. R. BRAJČIĆ, M. ZOVKIĆ, Komentari dokumenata Drugog vatikanskog sabora, *Obnovljeni život*, Zagreb, 1977., str. 442. -443.

¹⁴ Usp. Isto.

prema Bogu u ljudima». ¹⁷ Zato na svećenike kao odgojitelje u vjeri spada da se sami ili preko drugih brinu da pojedini vjernici budu u Duhu Svetom dovedeni do toga da razvijaju vlastiti poziv po evanđelju, do iskrene i djelotvorne ljubavi i slobode kojom nas je Krist oslobodio. »Pastirska služba nije ograničena samo na brigu za pojedine vjernike, nego se ona bitno proteže također na izgrađivanje prave kršćanske zajednice. »Premda su prezbiteri obavezni prema svima, ipak su im na poseban način povjereni siromašni i slabi, s kojima je i sam Gospodin pokazao povezanost, a njihova evangelizacija je postavljena za znak mesijanskoga djelovanja Krista prema Crkvi. 'U jedinstvu toga Tijela postoji raznolikost udova i služba. Svi su udovi povezani jedni s drugima, a napose s onima koji trpe, koji su siromašni i progonjeni' (KKC, 806).« Prezbiteri bi trebao biti usmjereni i na brigu za mlade i odrasle. »Neka se, napokon, s najvećom skrbi brinu za bolesne i umiruće, neka ih posjećuju i hrabre u Gospodinu.« ¹⁸ Pastirska služba nije ograničena samo na brigu za pojedine vjernike, nego se ona bitno proteže također na izgrađivanje prave kršćanske zajednice. A da bi se ispravno gajio duh zajedništva, on mora obuhvaćati ne samo mjesnu, nego i sveopću Crkvu. Mjesna se zajednica ne smije brinuti samo za svoje vjernike, nego, prožeta misijskom revnošću, mora također svim ljudima pripravljati put do Krista.

Život prezbitera – poziv na savršenstvo

Krsnim su posvećenjem prezbiteri, kao i svi ostali kršćani, primili biljeg i dar tako uzvišena zvanja i milosti da uza svu ljudsku slabost mogu i moraju težiti za savršenstvom, prema Gospodinovoj riječi: »Budite dakle savršeni

kao što je savršen Otac vaš nebeski« (Mt 5, 48). Svećenici su za ovim savršenstvom dužni težiti na poseban način budući da se primanjem svetoga reda potpuno posvećuju Bogu postajući tako živo oruđe Krista, Vječnog Svećenika, da bi mogli kroz vjekove nastaviti njegovo čudesno djelo koje je višnjom učinkovitošću obnovilo cijelu ljudsku zajednicu. Budući, dakle, da svaki prezbiteri predstavlja Kristovu osobu, svaki je nadaren posebnom milošću da bi – služeći povjerenom puku i cjelokupnom Božjem narodu – što bolje mogao slijediti savršenstvo onoga koga predstavlja i da bi se slabost ljudske puti liječila svetošću onoga koji je nama postao veliki svećenik – »svet, nevin, neokaljan, odijeljen od grešnika« (Heb 7, 26).«

Krist, kojega je Otac posvetio i poslao u svijet, »dao je samoga sebe za nas da nas otkupi od svakoga bezakonja i da sebi očisti narod koji se Bogu sviđa, koji revnuje oko dobrih djela« (Tit 2, 14), i tako je po mucu ušao u svoju slavu. Slično su i prezbiteri – posvećeni pomazanjem Duha Svetoga i od Krista poslani – dužni u samima sebi posve se davati na službu ljudima i tako, snagom svetosti kojom ih je Krist obdario, mogu napredovati do savršena čovjeka. »Svećenici postizavaju svetost na vlastit način tako što svoje dužnosti vrše iskreno i neumorno u Kristovu Duhu. Budući da su službenici Božje Riječi, dnevno čitaju i slušaju Božju riječ koju su dužni izlagati drugima. A ako se ujedno trse da je i sami prime, postajat će iz dana u dan sve savršeniji Gospodinovi učenici, prema riječima apostola Pavla Timoteju: 'O tome razmišljaj!' Tražeći način kako će ono o čemu su sami razmišljali zgodnije predati drugima, još će dublje prodrijeti u 'neistraživo Kristovo bogatstvo'.« ¹⁹ Zahtjev svećeničke svetosti, koji izvire iz svećeničke službe, jest u svom

¹⁷ PO, 6.

¹⁸ Isto.

¹⁹ PO, 13.

najdubljem temelju onaj zahtjev koji je zahtijevao i Neokaljano Začeće Gospodinove majke. Samo onda kada svećenik unese čitav svoj život u svoje zvanje ostvaruje svoju službu.²⁰

Umjesto zaključka

Sama prezbiterijska služba na poseban način zahtijeva nesuobličavanje ovomu svijetu. Istodobno, pak, Krist želi da njegovi službenici žive među ljudima u ovom svijetu, da kao dobri pastiri poznaju svoje ovce, te nastoje dovesti i one koji nisu od ovog stada da čine jedno s Kristom.²¹ Svi, naime, prezbiteri surađuju na ostvarivanju Božjeg plana spasenja, tj. Kristova misterija ili tajne koja je odvijeka sakrivena u Bogu, a to se ostvaruje postupno sudjelovanjem različitih službi na izgradnju Kristova Tijela.²² Prezbiter, često rastrgan zahtjevnošću službe, ne zna gdje, kako i na čemu stajati. Svećenik, kao nasljedovatelj Krista, pozvan je stajati na Kristovu mjestu i djelovati u njegovo ime; njegovo je »istinsko mjesto u dvorani Posljednje večere, kod pranja nogu, na Maslinskoj gori, pod križem. Biti novozavjetni svećenik znači ponizno uzeti na sebe boli drugih, Bogu kao zadovoljštinu prikazivati samoga sebe u nasljedovanju Krista – 'biti razapet s Kristom' (Gal 2,19). Svećeničkoj službi može se udovoljiti jedino ako se plati životom.«²³ U protivnome ona razara i život, jer uzima toliko od privatnog života, da bi on bio smrtno osakaćen ako bi htio biti po strani i slobodan od službenog zvanja u Crkvi. Ovaj nesklad osvećuje se u službenom zvanju kada svećenikova riječ postane praporac što zveči, koji nitko ne sluša, sakramentalne ovlasti mu ostaju, ali tako da za njima

nitko ne čezne, a milost koja se dalje prenosi postaje prokletstvo.²⁴ Isus se ponizio u svojem svećeništvu »i postao poslušan do smrti« (Fil 2,8), namjesto grešnika uzeo je na sebe krajnje poniženje. Stoga i Petar, prije nego dobiva službu, biva ponižen pitanjem o Ljubavi koju je zaniijekao i obećano mu je nasljedovanje do križa – protiv njegove volje.²⁵ Bog obuhvaća život prezbitera spasiteljskom ljubavlju na poseban način. Neopoziva Riječ čovjeku nedostižnog Boga jest riječ ljubavi, riječ istinske, nama razumljive ljubavi, sud milosti, čin koji stvara sreću, čudo koje ne odbacuje, nego spašava. Milost svećeničke službe proizlazi iz Božjeg poziva i odabranja. Svećenik po sebi ne zaslužuje takav dar, niti ima snage da izvrši poslanje isključivo vlastitim snagama. Unatoč tome, on je onaj koji zajedno sa svetim Božjim narodom slavi žrtvu naših oltara da bi usred svijeta bio prisutan Isus Krist, usred svoje svete zajednice kao Raspeti i Uskrsli, kao Sin Čovječji s probodenim srcem, kao izvor svjetla, blagoslova i milosti, kao počelo svega duha, svake ljubavi i vječnog života. Prezbiter je taj koji upravlja Božju riječ, dijeli sakramente, obnavlja žrtvu Isusa Krista na našim oltarima, u naše doba i u našoj zemlji. Stoga je prezbiter čovjek koji je primio milost od Ljubavi. Kao što je Kristova »služba križa bila temperirana ljubavlju uskrsnuća«,²⁶ tako će i prezbiterijska »služba križa« na poseban način dobiti puninu u sjedinjenju s Ljubavlju – Bogom. »Svećenika Bog poziva u službu na spas drugih, jer nam On u tome, upravo u tome, a ne samo uzgred, želi dati sama sebe kao vječno ispunjenje našega vlastitoga neponovljivog života.«²⁷

²⁴ Usp. Isto.

²⁵ Usp. H. U. v. BALTHASAR, *Svećenička duhovnost*, KS, Zagreb, 2010., str. 12.-14.

²⁶ Isto, str. 87.

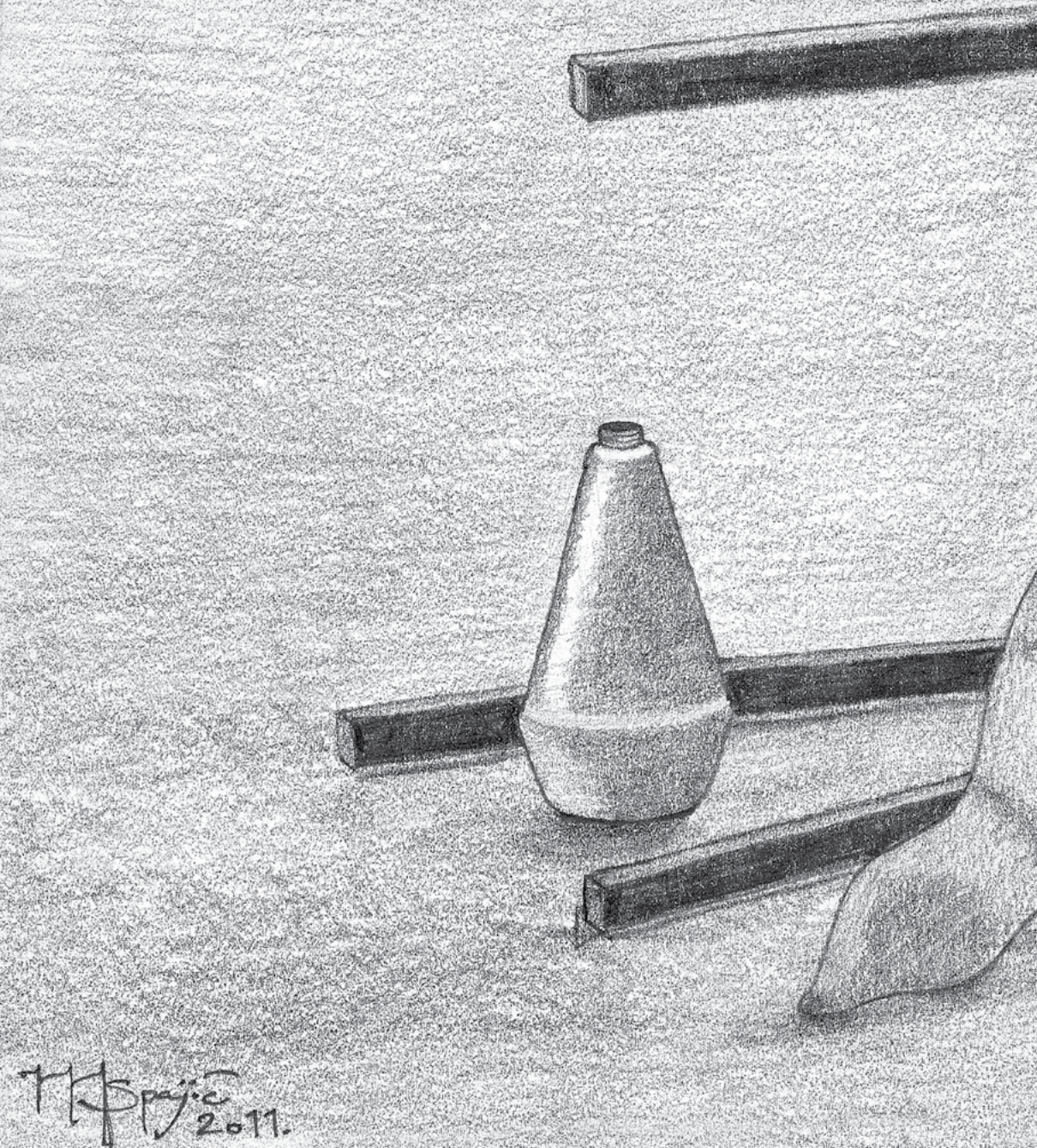
²⁷ Usp. K. RAHNER, *Sluge Kristove*, Sarajevo, 1978., str. 60.

²⁰ Usp. K. RAHNER, *Sluge Kristove*, Sarajevo, 1978., str. 59.

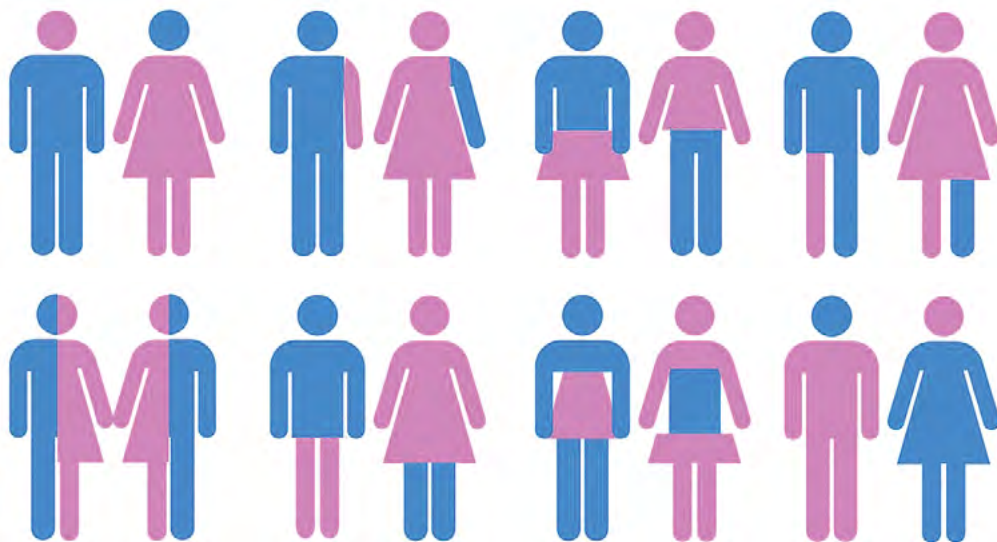
²¹ Usp. Isto.

²² Isto.

²³ Isto.

Promišljanja

0 rodnoj teoriji

Piše: Valentina Kadić, V. godina

Rodna teorija predstavlja crvenu nit u Zdravstvenom i spolnom odgoju MZOS-a koji se poučava u osnovnim i srednjim školama u Hrvatskoj. Ustavni sud već je dao svoj pravorijek: kurikulum je nametnut protuustavno jer se nije uzimalo u obzir mišljenje roditelja. MZOS se na to ne obazire. S kurikulumom se ide dalje. Protuustavno. Pred Ustavnim sudom je nova tužba koju je podignula skupina od 600 roditelja.

1. TEZA DA JE SPOL društvena i kulturna konstrukcija postala je »neprikosnoveno temeljno uvjerenje« u ženskim i rodним проучавањима. Na kraju slijepe ulice te bestjelesne teorije stoje stvarne žene i stvarni muškarci koji, po rodnoj teoriji, zapravo uopće ne bi smjeli ni postojati.¹

¹ Usp. S. KUMMER, Das Unbehagen in der Gleichheit. Auswege aus der Gender-Sackgasse, u: *Imago Hominis* (Tromjesečni časopis Instituta za medicinsku antropologiju i bioetiku), Band 13 (2006.), Heft 2, 105.-122.

2. GENDER MAINSTREAMING je čarobna riječ najnovije faze feminizma, čije značenje sve do danas nitko zapravo točno i ne zna. Ovdje se više ne može govoriti o ravnopravnosti, nego o privilegiranju žena i zakiđanju muškaraca, uz sumnjivu korist za žene i nesumnjivi gubitak za muškarce.²

3. ZAHVALJUJUĆI UTJECAJU jednog određenog feminizma i jednostrane prakse rodne teorije, rodna teorija je u velikoj mjeri postala i službena politika. Dječake treba odviknuti od osobina kao što su potreba za kretanjem, natjecanje, težnja za postizanjem učinka, nezavisnost – tradicionalno muške kvalitete. Jedna ministrica za pitanja ženskih prava i jednakosti pred nekoliko godina je govorila o »brisanju« tih muških osobina. Dječaci bi se danas u svom ponašanju jednostavno trebali prilagoditi djevojčicama. Sada djevojčice određuju što je ispravno a što pogrešno. O praktičnoj primjeni takve politike govori američka filozofkinja Christiana Hoff Sommers, koja samu sebe smatra kri-

² Usp. B. RÖHL, Die Gender Mainstreaming-Strategie, u: *Cicero, Magazin für politische Kultur*.

tičkom feministicom: »Kada bi Tom Sawyer i Huckleberry Finn živjeli danas, kod njih bi se dijagnosticirao sindrom deficitarne pozornosti i smirivalo bi ih se Ritalinom.« Nedavno mi je u ruke došla knjiga, izašla 2003., koju je napisala američka psihologinja Michele Weiner-Davis, a zove se »Sada ja mijenjam svoga muža«, podnaslov: »Kako promijeniti svog muža, a da on to ni ne primijeti«. To je samo po sebi neljubazno, a sablažnjivo je da ona za primjer preodgajanja uzima klasično američko uvježbavanje pasa. Jasno i glasno: muškarce će se dresirati poput pasa.³

4. **POJAM »GENDER«** (rod) dolazi iz seksualne psihologije. Proizlazi iz težnje da se jezično izrazi transseksualnost, bolan osjećaj nekih ljudi da pripadaju onom drugom spolu, da su zarobljeni u pogrešnom tijelu. Iz toga se razvila ideja emocionalnog ili metafizičkog roda (engl. *gender*) koji je neovisan o biološkom spolu (engl. *sex*). Tu temeljnu ideju preuzeo je homoseksualni pokret. »Gender« (rod) dalje se razvijao kao skupni pojam za »društveni spol«, koji ljudima nameće »prisilnu heteroseksualnost«. Spol je, po tome, ideološka hipoteza i društveno-politička konstrukcija. Ovu su teoriju razvile i razradile uglavnom feministice.⁴

5. **RODNA** rasprava zaoštrila se 1990. po izlasku knjige *Gender Trouble*, autorice Judith Butler, profesorice retorike i književnosti u SAD-u. Ona raspravlja o tome »kako se najbolje može poremetiti spolne kategorije koje podržavaju spolnu hijerarhiju i prisilnu heteroseksualnost« i kaže: riječima treba dati novo značenje, treba stvoriti novi jezik, zato što naš pristup materiji, pa i anatomskom tijelu, ide preko jezika. To bi značilo da jezikom oblikujemo stvarnost. Politički cilj treba dakle biti

davanje novog značenja jeziku i izrazima, da bi se tako na nov način odredio pristup stvarnosti.⁵

6. **GENDER MAINSTREAMING** neće ustuknuti čak ni pred najmanjima: u bečkom vrtiću »Fun & Care-Kindergarten« dječaci se moraju igrati s lutkama, lakirati si nokte i isprobavati haljine za princeze. Djevojčice moraju učiti graditi nebodere. Rodna revolucija najviše je napredovala na sveučilištu: u Linzu svi studenti moraju položiti Rodne studije, čak i ako studiraju kemiju.⁶

7. **AMERIČKI LIJEČNIK** John Money bio je među prvima koji su pokušali znanstveno dokazati da je spol nešto naučeno. U svojim istraživanjima nije ustuknuo ni pred čime: 1967. je dvogodišnjeg dječaka Brucea Reimera, čiji je penis pri obrezivanju bio oštećen, podvrgnuo promjeni spola. Ubrzo se pokazalo da se stvarnost ne želi podvrgnuti Moneyevoj teoriji: već u ranom djetinjstvu Brenda (bivši Bruce) trgala je s tijela žensku odjeću i izbjegavala ženske igračke. Kada je Brenda s 14 godina saznala da je na svijet došla kao dječak, poduzela je sve da bi poništila tu promjenu spola. U proljeće 2004. Bruce Riemer izvršio je samoubojstvo.⁷

8. **MONEYEVE NAZORE** već su odavno pobile prirodne znanosti, napose istraživanje mozga. Moneyeva »Klinika za rodni identitet« (Gender Identity Clinic) u Johns-Hopkins bolnici u Baltimoreu zatvorena je 1979.⁸

⁵ Usp. <http://www.gender-kritik.com/grundlagen/fliessende-identitaet-geschlecht-gender>. Preuzeto 13.10.2014.

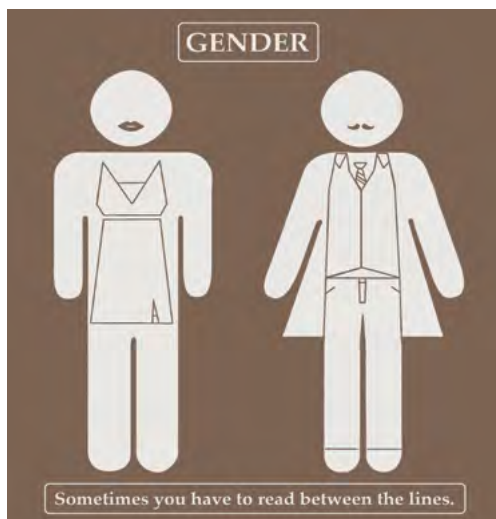
⁶ Usp. <http://www.vision2000.at/?nr=2012/2&id=1028>. Preuzeto 13.10.2014.

⁷ Usp. R. PFISTER u svom članku o rodnoj teoriji <http://www.spiegel.de/spiegel/a-457053.html> Der neue Mensch, objavljeno 30. 12. 2006. u Der Spiegel.

⁸ Usp. F. KNAUß, *Gender-Studies. Feministinnen erforschen sich selbst*, objavljeno 19. 07. 2007. u Handelsblatt. <http://www.handelsblatt.com/technologie/forschung-medizin/forschung-innovation/gender-studies-feministinnen-erforschen-sich-selbst/2863394.html>. Preuzeto 13.10.2014.

³ Usp. http://www.streitbar.eu/aufsatz_hollstein.html. Preuzeto 13.10.2014.

⁴ Usp. V. ZASTROW, Politische Geschlechtsumwandlung, u: FAZ od 19. 06. 2006.,

9. NA SVJETSKOJ UN-ovoj konferenciji o ženama u Pekingu 1995., delegati iz Treće-ga svijeta nisu se htjeli pomiriti s time da riječ »gender« uđe u tekst rezolucije u svojem ideološki nabijenom isključivom značenju. Borili su se za to da Konferencija donese jasnu definiciju roda, s kojom bi se složili svi delegati. (...) Marta Casco, voditeljica delegacije iz Hondurasa i jedna od najangažiranijih zagovornica obitelji, predbacila je UN-ovu aparatu da ima neki »skriveni plan« i da koristi »manipulirajuće eufemizme« da bi sročio tekst, čije značenje razumiju samo zaposlenici UN-a. Neki su delegati predložili da se riječ »gender« u tekstu stavi u uglate zagrade sve dok se ne dođe do definicije s kojom će se svi složiti. Reakcija na to je bila tako neočekivano oštra i agresivna, da su neke delegatkinje načulile uši: postalo im je jasno da imaju posla s ideološkom frontom koja ni po koju cijenu neće dopustiti istinsko propitivanje pojma »gender«. ⁹

⁹ Dale O'Leary u svojoj knjizi *The Gender Agenda – Redefining Equality*, Vital Issues Press, Lafayette, 1997, piše o metodama zahvaljujući kojima se nametnula rodna ideologija na Četvrtoj svjetskoj konferenciji o ženama u Pekingu. Christl Ruth Vonholdt objavila je sažetak na njemačkom jeziku *Deutschsprachige Zusammenfassung*.

10. GENDER MAINSTREAMING je službeni temelj politike Europske unije i mnogih zemalja EU-a. Pod pojmom »roda« (*gender*) misli se na takozvani »društveni spol« koji proizlazi iz ideje da uloga muškaraca i žena u obitelji, na poslu i u društvu nije prirodna datost, nego nešto naučeno. Muškarci i žene navodno se ne rađaju kao muškarci i žene, nego se to od njih »napravi«, i to zahvaljujući ulogama koje vide u javnosti ili zbog odgoja koji primaju u obitelji i u vrtićima. Do kakvih fatalnih posljedica vodi takvo shvaćanje pokazao je hamburški »Der Spiegel«. U jednom prilogu autor izvješćuje o mjerama preodgajanja poduzetima u nekim udrugama: dječake se uporno uvjerava u to da zapravo uopće nisu dječaci, nego da su samo tako odgojeni. Takvo preodgajanje, koje se doista događa, odvija se u ustanovama za rad s mladima i s djecom koje – jasno – financira Europska unija, kaže »Der Spiegel«. ¹⁰

11. U RODNOJ TEORIJI se insinuira da svaki čovjek, neovisno o biološkom spolu, može slobodno birati svoj društveni rod. Na tome se ne staje: tko želi mijenjati svoj biološki spol, može pokušati i to učiniti (npr. kirurškim zahvatom). Od društva se traži ne samo da prizna taj individualni izbor, nego i da ga potiče. Djeci treba, što je ranije moguće, govoriti da zapravo nema nikakvih razlika između spolova i da svoj spol mogu po volji odrediti, bio on muški, ženski, biseksualan, homoseksualan: fantaziji se ne postavljaju nikakve granice. Treba omogućiti samoostvarivanje na bilo koji način. To se onda zove »spolna pravednost«. Zajednica /društvo/ država u tom je kontekstu samo primatelj individualnih zahtjeva i opcija. ¹¹

¹⁰ Usp. A. DIPPEL, Europa im Gender-Wahn, u: *Pro. Christliches Medienmagazin*, 5/2008, 17.

¹¹ Usp. R. MAYER, *Wer oder was ist gerecht?* »Geschlechtergerechtigkeit« u: *Gender-Mainstreaming-Konzept*, na: <http://www.dijg.de/gender-mainstreaming/wer-oder-was-ist-gerecht-gerechtigkeit/>. Preuzeto 13.10.2014.

12. U SLOBODOUMNIM ZEMLJAMA

sjeverne Europe žene paradoksalno rjeđe biraju studij tehničkih znanosti nego u »tradicionalnim« zemljama kao što je Indija. Taj »rodni paradoks« može se objasniti preferencijalnim izborom žena: u siromašnim zemljama kao što je Indija ekonomski pritisak određuje izbor zanimanja, pa zbog toga žene koje žele napredovati često biraju lukrativna zanimanja kao što je informatika. U imućnim zemljama kao što je Norveška, žene imaju veće mogućnosti slijediti vlastite želje u izboru zanimanja. Umjesto za programiranje strojeva, odlučuju se za zanimanja kao što su učiteljica ili liječnica, u kojima su u kontaktu s ljudima. Rodnoj ideologiji sloboda baš i ne godi, zato su njezini odvjetnici skloni nametanju. Kod mladih ljudi ne žele prihvatiti spolno specifične preferencije u zanimanjima, nego to žele promijeniti.¹²

13. INICIJATIVA »PINKSTINKS« (»ružičasto smrdi«)

okomila se na ružičaste darove za djevojčice, jer su navodno seksistički: Ružičasto je »pasivno«, dakle prepreka za karijeru. S tipičnim ženskim igračkama, djevojčice se fiksiraju na ciljeve kao što su biti princeza ili medicinska sestra, dok se dječacima (napose kroz »snažnu i izazovnu plavu boju«) otvara cijela lepeza velikih karijera: liječnik, policajac, vatrogasac, pirat, vozač na automobilskim utrckama, akcijski heroj. Pod dojmom tih argumenata, čak je i Bridget Prentice, britanska državna tajnica u ministarstvu pravosuđa, upozorila da se djevojčicama ne kupuje previše ružičastih predmeta! Istovremeno se priključila bojkotiranju jednog velikog britanskog proizvođača igračaka. Sljedeći korak bi mogao biti to, da se izdvoje milijuni po-

reznog novca za edukativne kampanje u vrtićima, školama i staračkim domovima zbog baka i djedova koji unucima kupuju takve darove. Na kraju bi se moglo dogoditi da oni roditelji, koji kod kupovanja darova prave razliku između želja dječaka i djevojčica, budu prisilno zatvoreni u psihijatrijske bolnice. Tko misli da je ovo satira, ne zna što je rodna ideologija.¹³

14. U KNJIZI »*Frau – Männin – Menschin, Butzon und Bercker* pokušavam pokazati da je 'gender', odnosno njegova tvrda jezgra, ideološka opasnost. Mnogim je ljudima ova teorija teško shvatljiva zato što pod njom podrazumijevaju samo njezinu »mekanu verziju« spolne ravnopravnosti. Ova teorija nije bezopasna. Kod vodećih teoretičarki kao što je Judith Butler, riječ je o dokidanju tijela: trebaju postojati još samo bespolna »tjelesa« koja sama sebi dodjeljuju spol, koja se izživljavaju u spolnom smislu kao homo-, hetero-, bi- ili transseksualci. U toj teoriji, uostalom, više nema mjesta za djecu.«¹⁴

15. DOK JE MUŠKI način života i muški model karijere za feministice principijelno i od samog početka nepisani zakon i cilj kojemu treba težiti, od Četvrtе svjetske konferencije o ženama, u Pekingu 1995., to je u pisanom obliku »zapečaćeno« za sve: napredovanje žena orijentira se prema muškom modelu. Od tada se pogrešno smatra da žene i muškarci imaju identične potrebe, da među njima nema prirođenih razlika i da funkcioniraju na isti način. Smatra se da spolno-specifične razlike proizlaze isključivo iz procesa učenja koji im prenose društvo i

¹³ Usp. S. BAIER, Vaterlose, kinderlose Gesellschaft, u: *Tagespost*, od 12. 12. 2009.

¹⁴ Usp. H.-B. GERL-FALKOVITZ u intervjuu *Die gewaltige Botschaft des Christentums freigelegt* s Hanns-Gregorom Nissingom, *Tagespost*, od 5. 10. 2010.

¹² Usp. S. FUCHS, Hilfflose Genderisten: Bei der Berufswahl versiegt der Mainstream, objavljeno na web stranici Institut für Demographie, Allgemeinwohl und Familie e.V.

institucije. Biologija ili podrijetlo, dakle, više ne igraju nikakvu ulogu.¹⁵

16. FEMINIZAM JE IDEOLOGIJA, ali i politička praksa. Politika/ženska politika koju forsira feminizam u Njemačkoj, poznata je pod imenom politika jednakopravnosti, a u zadnje vrijeme i kao program rodne teorije. Jasno izražena namjera politike jednakopravnosti jest prepoznati i ukloniti nejednakosti među spolovima. Ovdje se ipak ne misli na nejednakosti u smislu razlika u načinu razmišljanja, osjećanja i djelovanja. Nejednakost uglavnom znači statističku nejednakost, dakle činjenicu da na određenim područjima ima manje žena nego muškaraca, da su žene na tim područjima manje brojne, što treba ukloniti. Napomenimo ovdje i to da politika izjednačavanja ima za posljedicu dokidanje kvalifikacije kao središnjeg čimbenika dodjeljivanja radnog mjesta. Kvalifikacija bi zato trebalo postati središnja kategorija rasprave. Kada bi se za istraživanje kvalitete izdvojilo samo malen dio sredstava koja se izdvajaju za

program rodne teorije (godišnje više od milijardu eura), bili bismo mnogo bliže pravednom sustavu.¹⁶

17. S RODNOM TEORIJOM se politika prema ženama posve službeno izdvaja iz životno važnog pluralizma interesnih skupina i političke volje, tako bitnog za demokraciju. Ne samo cjelokupno djelovanje države, nego i slobodni prostori privatnog ili društvenog djelovanja, koji su se u slobodnim društvima uvijek smatrali izričito pozitivnim izvorima nastajanja raznolikosti i bogatstvom ljudskih mogućnosti izražavanja, sada se moraju podvrgnuti diktaturi rodne perspektive. Posvuda, na svim poljima politike, na svim područjima i sektorima društva, rodno pitanje mora biti prvo i glavno. Dobro je ono što je korisno ženama. A muškarci, koji doslovno pucaju od srama i osjećaja krivnje, telad su koju njihovi mesari sami biraju.¹⁷

18. NA SVJETSKOM kongresu UN-a o ženama 1995. u Pekingu sakralizirana je sintetička slika čovjeka, koja je poslije toga postala srž nove globalne civilne religije. Pravi spol nekog čovjeka ne određuju više penis i vagina ili brada i grudi, nego isključivo njegov izbor, ovisno o tome kako se osjeća. Ključni pojam tog svjetonazora zove se izjednačavanje. To je čarobni štap s kojim se svatko može *de facto* i *de iure* suprotstaviti svakom nepravednom ponašanju prema ženama (i onim muškarcima koji se osjećaju kao žene). No, budući da se muškarac i žena tradicionalno ne smatraju identičnima, još gore, »ne smatraju se jednakima«, kriterij određivanja vlastitoga spola otada više

¹⁶ Usp. A. ULFIG, *Qualifikation statt Gleichstellung. Schritte zu einer gerechteren Praxis der Stellenvergabe*, objavljeno na streitbar.eu, Forum za neovisno razmišljanje.

¹⁷ Usp. M. BOCK (kriminolog na Sveučilištu Mainz), *Gender-Mainstreaming. Gender-Mainstreaming als totalitäre Steigerung von Frauenpolitik*, objavljeno na web stranici Kellmann-Stiftung Humanismus und Aufklärung, koja je kritična prema religiji.

¹⁵ Usp. M. STEUER, *Zeit zum Widerstand! Warum Gender-Mainstreaming die Gesellschaft zwangsverändert*, u: *Komma* 50-51/2008, 62.

nije objektivno razlikovanje, nego samo subjektivna i slobodna odluka. U temeljna prava čovjeka trebala bi, po tome, spadati i sloboda biranja vlastitoga spola i vlastite seksualne orijentacije, kao i sloboda odlučivanja želi li on/ona/ono biti muško ili žensko, homoseksualac, biseksualac ili transseksualac. Pojam »gender« (rod), od Pekinga, razlikuje društveni spol od biološkog spola neke osobe. Razlike koje ipak postoje, naravno, velika su smetnja.¹⁸

19. BORBA ZA PREVLAST između spolova i očita nadmoć muškaraca mora prestati zahvaljujući novoj formulaciji rodnog identiteta. Iz bola zbog nejednakosti između spolova rađa se mahnita težnja za jednakošću spolova. Jednakost na koju se ovdje misli više nije stvarateljski komplementarna, polarizirana i nadopunjavajuća, nego na neki način apstraktno bespolna. Ako pogledamo izbliza, u tome ćemo prepoznati ne toliko srčanu borbu za ženska prava, koliko duboko odbijanje ženskosti i svega što je majčinsko i primajuće, budući da upravo taj vid ženskosti uključuje potrebu i upućenost na ljudskost. Zato to nije uskladiovo s »muškim dominantnim« vrlinama kao što su snaga, moć i neovisnost. Po toj ideologiji, onaj tko je jak i neovisan ne smije radati. Riječ »majka« postala je uvredljiva. Jedno posve pogrešno shvaćanje tijela i tjelesnosti olakšava jezičnim konstruktorima rodne perspektive misaoni »izlazak iz vlastite kože«, da bi na tim temeljima dalje živjeli kao slobodni duhovi u bespolnom tijelu i s promjenjivim identitetom. Varljivo široka lepeza spolnih projekata pothranjuje potajne želje, snove i iluziju da je lako moguće nadići granice vlastitoga postojanja. Pa ipak, ukidanje svih granica, proizvoljnost i proizvoljno projektiranje samoga sebe nisu jamac slobode. Oni oduzimaju temelje identitetu i ne daju

mu rasti, sazrijevati i biti plodan.¹⁹ Rodna teorija predstavlja crvenu nit u Zdravstvenom i spolnom odgoju MZOS-a koji se poučava u osnovnim i srednjim školama u Hrvatskoj. Ustavni sud već je dao svoj pravorijek: kurikulum je nametnut protuustavno jer se nije uzimalo u obzir mišljenje roditelja. MZOS se na to ne obazire. S kurikulumom se ide dalje. Protuustavno.

IZRAZ ROD (GENDER) počeo se u SAD-u pedesetih godina dvadesetog stoljeća stavljati u službu socioloških i ideoloških ciljeva: socijalni inženjeri kao što je John Money, pod utjecajem feminističkih zahtjeva s jedne i homoseksualnih s druge strane, počeli su koristiti taj izraz za spolni identitet koji se ne podudara s biološkim.

RODNA TEORIJA iz ništavila izvlači nešto što u realnosti uopće ne postoji. Judith Butler, jedna od velikih promicateljica teorije *queer*, to naziva **PERFORMATIVNIM JEZIKOM: ON NE IMENUJE STVARNOST, NEGO JE STVARA** i izaziva društvenu transformaciju koju su socijalni inženjeri najprije intelektualno stvorili. Rodna teorija je **IDEOLOGIJA**.

PRODOR »RODNE PERSPEKTIVE« izborile su feminističke/lezbijske nevladine organizacije na UN-ovoj svjetskoj konferenciji o ženama u Pekingu 1995. Začudnom strateškom dalekovidnošću uspjelo im je u službenim dokumentima riječ »spol« (engl. *sex* – u čijem je značenju postojanje dvaju spolova) zamijeniti riječju »rod« (engl. *gender*)... Pekinški akcijski plan izravno napada vrijednosti, kulture, tradicije i vjerska uvjerenja velike većine svjetskog stanovništva, kako u zemljama u razvoju, tako i u industrijskim zemljama.

Članak je napisan zahvaljujući podacima koje je prikupila gospođa Lidija Paris.

¹⁸ Usp. P. BADDE, *Der Papst und der Vorwurf der Homophobie*: <http://www.orden-online.de/wissen/m/marienuWelt>. Preuzeto 23. 12. 2008.

¹⁹ Usp. D. KLENK, *Die lautlose Revolution. Das Gender-Mainstreaming: Wie die »Ideologie der Vielgeschlechtlichkeit« in Europa von den Parlamenten bis in die Kindergärten sickert*.

Intervju s Ankicom Landeka

Piše: Sandra Brođanac, V. godina

● Možete li se ukratko predstaviti?

Zahvaljujem što ste mi ponudili mogućnost da vam se ukratko predstavim. Moje ime je Ankica Landeka. Završila sam filozofsko-teološki studij na Teologiji u Đakovu. Diplomski rad iz filozofije, *Ono nevidljivo Božje... umom se po djelima vidi (Rim 1, 20). Kantova kritika kozmološkog dokaza*, pisala sam pod vodstvom dr. sc. Slavka Platza. Do kolovoza 2005. godine radila sam kao vjeroučiteljica u osnovnoj školi u Nijemcima. Iste godine, na poziv Katoličkog bogoslovnog fakulteta, upisujem dopunski/poslijediplomski studij knjižničarstva na Filozofskom fakultetu u Zagrebu. Diplomski rad, *Knjižnica isusovačke misije iz Petrovaradina*, pišem pod vodstvom dr. sc. Marine Čizmić Horvat. Od 1. rujna 2005. zaposlena sam kao knjižničar u Središnjoj nadbiskupijskoj i fakultetskoj knjižnici.

● Kako izgleda Vaš jedan radni dan?

Moj radni dan počinje u 7:00, a završava u 15:00. Budući da ne radim izravno s korisnicima, na poslu se »družim« sa zbirkama i časopisima. Trenutno radim na Zbirci hrvatskih knjiga do 1850. Ponekad je potrebno odgonetavati naslove i autore, jer su neke knjige bez naslovnice ili bez prve stranice. Uređujem i stranicu Izdavaštva i prodaje na stanicama Katoličkog bogoslovnog fakulteta. Posao je dinamičan, zanimljiv i raznovrstan.

● Što se nalazi u zatvorenom spremištu SNFK-a, te koja je razlika između arhiva i zatvorenog spremišta?

Knjižni fond u Zatvorenom spremištu sastoji se od serijskih publikacija i knjiga. Serijske su publikacije: časopisi (hrvatski, njemački, francuski, talijanski, slovenski, mađarski, na ćirilici), kalendari, shematizmi, zbornici, godišnjaci, časopisi iz Strossmayerove knjižnice. Knjige su raspoređene u više zbirke i tako je

olakšana njihova dostupnost. **Rijetka zbirka** raspoređena je, primjerice, u tri skupine: R I – inkunabule, R II – rijetka hrvatska knjiga, R III – rijetka strana knjiga. Kao zasebne cjeline, u zbirci se čuvaju Knjižnica biskupa Čolnića i Petrovaradinska knjižnica. Tu su i **Knjižnica** biskupa Baüerleina, **Zbirka** hrvatskih knjiga do 1945., **Zbirka** stranih knjiga 18. i 19. stoljeća, **Zbirka** skripta, **Zbirka** sitnog tiska. **Zavičajna** zbirka skuplja radove naših svećenika, kao i radove o povijesti Đakova i Đakovštine; dio ove zbirke čini i nakladnička cjelina UPT. Zavičajnoj zbirci pripadaju i radovi o biskupu J. J. Strossmayeru. **Zbirka** knjiga 20. i 21. stoljeća razvrstana je tematski, a knjige složene po formatima, odnosno unutar formata (16°, 8°, 4°, 2°) po abecedi. U zatvorenom spremištu čuvaju se i ocjenski radovi: diplomski, specijalistički, doktorske disertacije.

Zatvoreno spremište prikuplja, obrađuje i čuva knjige (iz ostavština biskupa, profesora, svećenika, župa), časopise, rukopise. U njemu su i rjeđe korištene knjige, duplikati. Arhiv čuva, obrađuje i daje na korištenje arhivsko gradivo, koje može biti javno i privatno. Ar-

hivsko gradivo su isprave, razglednice, pisma, dopisnice, diplome, dakle, sve što nije knjiga.

● **Mogu li i na koji način studenti imati pristup zatvorenom spremištu?**

Građa iz Zatvorenog spremišta može se posuditi ili čitati u čitaonici (ako je u pitanju rijetka građa, časopisi). Knjigu korisnik može naručiti kod knjižničara u čitaonici ili na e-mail Zatvorenog spremišta: knjiznica2@djkbk.hr, također na broj telefona 031-802-421. Na sve upite rado ću odgovoriti.

● **Što mislite, koriste li studenti KBF-a u Đakovu knjižničnu građu dovoljno ili bi se njome trebali više služiti, te više vremena provoditi u knjižnici?**

Nedavno sam pročitala članak o knjižnicama u Njemačkoj: *Važne usprkos internetu – knjižnice kao mjesta susreta*. U članku knjižničarka objašnjava: »Mjesta za rad u knjižnici toliko su tražena da se moraju izdavati brošurice koji ograničavaju boravak na zauzetim mjestima.« Voljela bih da studenti KBF-a knjižnicu doživljavaju kao mjesto gdje se osjećaju ugodno i opušteno, da za vas ona postane poticajan prostor za učenje.

Poziv teologa laika u Crkvi

Piše: Ante Svirać, V. godina

Danas je potrebno rasvijetliti ulogu teloga u Crkvi, posebno teologa laika kojih je sve više nakon što je Drugi vatikanski sabor naglasio njihovu ulogu i važnost. U povijesti Crkve teologija je više-manje bila »rezervirana« samo za svećenike. Tako su najpoznatiji teolozi u vrijeme crkvenih otaca bili biskupi i svećenici, a nakon Tridentskog koncila studiranje teologije postaje preduvjetom za svećeništvo, što pogoduje identifikaciji poziva svećenika i poziva teologa. Tako je to ostalo sve do Drugoga vatikanskog sabora, nakon kojeg sve više laika počinje studirati teologiju i njome se baviti. Danas je potrebno uočiti postojanje i autonomiju poziva teologa u Crkvi te ga na neki način razlikovati od poziva svećenika. Nadalje, potvrđujući autonomiju poziva teologa, postaje sve hitnije odrediti područje djelovanje teologa laika, djelatnosti koje teolog u Crkvi može obavljati, a koje je do sada obavljao svećenik, budući da su povijesno oba poziva bila identificirana u liku svećenika. Svrha ovog članka je potvrditi postojanje nadnaravnog poziva teologa koji se razlikuje od poziva svećenika, a kako bismo to postigli poslužiti ćemo se instrukcijom Kongregacije za nauk vjere *Donum veritatis*¹, koja se bavi upravo crkvenim pozivom teologa u kontekstu odnosa prema Učiteljstvu.

Govoreći o teolozima, možemo se i moramo se zapitati odakle proizlazi motivacija baviti se upravo teologijom, a ne nekim drugim

poslom koji bi se mogao označiti profitabilnijim. Što potiče jednog mladog čovjeka da se odluči na studij teologije, a ne na studij, primjerice, medicine koji bi mu omogućio veće blagostanje i manje briga u pronalaženju posla, što danas postaje sve veći problem teologa laika u Hrvatskoj. Instrukcija posebno razlikuje poziv teologa od svih ostalih poziva koji se pojavljuju poticajem Duha u Crkvi. Teolozi imaju zadatak, u zajedništvu s Učiteljstvom, proniknuti dublje u razumijevanje Božje Riječi u Pismu i Tradiciji Crkve.² Primjećujemo da se ovdje radi o pravom pozivu, a ne o pukom odabiru posla koji nekome može biti zanimljiv, ali koji u konačnici ne dira previše nutrinu osobe i ne zaokuplja ga na bitan način. Korisno je ovdje razlikovanje između zvanja i posla. Baviti se teologijom, imati zvanje teologa, ne može značiti da se netko bavi teologijom samo kako bi zaradio ili kako bi postigao određeni profit. Reducirati teologiju na puku ponudu na tržištu rada značilo bi oduzeti joj njenu vlastitost, stvarar-

¹ CONGREGAZIONE PER LA DOTTRINA DELLA FEDE, *Donum veritatis, Istruzione sulla vocazione ecclesiale del teologo*, Roma, 24.5.1990.

² Usp. Isto, br. 6.

jući dojam da je posrijedi posao kao bilo koji drugi te koji, u konačnici, može obavljati i netko tko ne vjeruje. U vezi takva reduciranja, odnosno profaniranja teologije, koja bi bila umanjivanje važnosti i posebnosti teologije, možemo spomenuti i još jedan način redukcije teologije, a to je redukcija cjelokupne teologije na vjeronauk, odnosno umanjivanje područja djelovanja teologa. Naime, lako se može poistovjetiti teologija i vjeronauk tako da jedini način ostvarenja poziva teologa postaje vjeronauk ili katehetski rad. Zato se nerijetko čuje da student teologije studira ili kako bi postao svećenik ili kako bi postao vjeroučitelj. Ovakvim poistovjećivanjem gubi se iz vida znanstveni aspekt teologije, koji ostaje rezerviran samo za malobrojnu elitu, odnosno profesore teologije, a svi ostali moraju se zadovoljiti vjeronaukom ili katehezom. Da bi se oslobodilo od ove predrasude, neophodno je proširivanje perspektive na samom fakultetu teologije, u smislu uključivanja, štoviše, i poticanja, znanstveno-teoloških istraživanja. Iako vjeronauk spada u bitno područje mogućeg rada teologa, on ne može biti jedino područje u kojem diplomirani teolog može ostvariti svoj nadnaravni poziv.

U broju sedam Instrukcije govori se o dvostrukom izvoru teologije: unutarnji život naroda Božjeg i misionarski poziv Crkve.³ Mi ćemo se zadržati na tome, iako tekst dalje odlazi u jednom drugom pravcu, kako bismo osvijetlili narav poziva teologa te ukorijenjenost i značenje poziva unutar Crkve. Naime, ako uzmemo u obzir da vjera sama po sebi traži razum i razumijevanje (*fides quarens intellectum*), možemo reći da kao što je razumijevanje na neki način prirođeno vjeri, tako se i poziv teologa jednakom očevidnošću javlja u zajednici vjernika. Drugim riječima, kao što u životu vjernika pojedinca postoji naravna ten-

dencija unutar vjere koja teži razumijevanju, tako i u životu zajednice koja vjeruje posebnu ulogu imaju oni kojima je dan zadatak razumskog produbljivanja sadržaja vjere. Kroz teologiju se, dakle, egzistencijalna težnja pojedinaca institucionalizira te se na taj način omogućuje lakše ostvarivanje zahtjeva koji proizlazi iz vjere kao takve. Kada bi se teologija svela samo na jedan od poslova koji može donositi profit, izobličila bi se i sama njena narav i ona više ne bi ispunjavala svoju nadnaravnu funkciju u kontekstu cjelokupnog dinamizma vjere. U tom slučaju bi se svatko tko želi, bio on vjernik ili ne, mogao baviti teologijom, ali upravo zato što je uloga teologije nadnaravna, tj. postavlja se u kontekst traženja razumijevanja unutar nadnaravne vjere, ona je nesvodiva na profano shvaćanje posla unutar zakona tržišta rada. Stoga se poziv teologa označava kao »poziv potaknut od Duha u Crkvi«.⁴ U tom smislu, možemo reći da teolog ne odabire sam svoje zvanje, nego prepoznaje Božji poziv te ga prihvaća ili odbija. U srži bavljenja teologijom nije osobni odabir, nego osobni odgovor na poziv Boga kako bi se cijela zajednica obogatila razumijevanjem u vjeri. Razlika između razumijevanja vjere kod teologa i razumijevanja vjere drugih članova Crkve je u znanstveno-racionalnom pristupu koji obilježava teologiju kao znanost. Unatoč ovoj razlici, u čije razumijevanje nećemo na ovom mjestu ulaziti, postoji prisna veza između onih koji sustavno istražuju vjeru i vjerske sadržaje te onih koji se teologijom ne bave na znanstven način. Kao što smo rekli, dinamizam vjere traži razumijevanje te je u tom smislu svaki vjernik ujedno i teolog ukoliko odgovara dinamizmu koji je imanentan njegovoj vjeri. Teolog koji se bavi sustavnim razumijevanjem vjere, odnosno teologijom u užem smislu, odgovara tom unutarnjem egzistencijalnom dinamizmu vjere, ali prihva-

³ Usp. Isto, br. 7.

⁴ Usp. Isto, br. 6.

ćanjem nadnaravnog poziva prima i poslanje koje ga upućuje na cjelokupnu zajednicu vjernika. Iako i svaki pojedinac može svojim razumijevanjem vjere pridonositi cijeloj zajednici, teolog je na neposredniji način pozvan obogaćivati zajednicu sustavnim istraživanjem razumijevanja vjere koje bi trebalo zauzeti bitan dio njegove egzistencije.

Iz nadnaravnog poziva teologa proizlazi mnoštvo odnosa kojima su teolozi vezani za zajednicu općenito, ali i za određene strukture i osobe unutar zajednice. Mi ćemo naglasiti samo dvije veze koje nam se čine općenite i najbitnije, a to su odnos prema zajednici općenito te odnos prema biskupu. Ova dva odnosa konstituira dva bitna aspekta crkvenosti teologije.

O odnosu prema zajednici nije potrebno na široko govoriti jer se on podrazumijeva za bilo kojeg vjernika, koji uvijek pripada određenoj zajednici. Posebnost odnosa teologa i zajednice određuje specifična uloga teologa unutar zajednice koju na tako neizravan način ne obavlja nijedan laik. Teolog svoju ulogu uvijek obavlja u odnosu prema konkretnoj zajednici u kojoj se nalazi, pokušavajući se doticati onih problema koji su u njoj prisutni. On ne može djelovati na način kabinetskog teologa koji se bavi istinama koje su toliko dostojanstvene i uzvišene da nemaju ništa sa svakodnevnim životom crkvene zajednice. Ovaj odnos teologa prema zajednici konstituira jedan od aspekata crkvenosti teologije. Naime, od teologa se upravo zahtijeva upućenost na zajednicu, na način da se bavi njenim problemima te da odgovara na potrebu za razumijevanjem vjere zajednice kojoj pripada u svoj svojoj konkretnosti. Ako teolog izgubi taj odnos prema zajednici, neće uspjeti ostvariti svoj nadnaravni poziv, jer se svi pozivi i sve karizme javljaju **u** Crkvi i **za** Crkvu. Nasuprot tome, zajednica na neki način treba primijetiti i priznati postojanje teologa, prihvaćajući njihovu ulogu i važnost u vjerskom dinamizmu cijele zajednice.

Drugi pak element koji konstituira crkvenost teologije jest odnos teologa i Učiteljstva. Nas više zanima konkretan odnos teologa i njihova vlastitog biskupa. Naime, ako uzmemo u obzir da se u korijenu bavljenja teologijom nalazi nadnaravni Božji poziv, onda nam se očito nameće i nužnost posebnog odnosa s biskupom unutar zajednice u kojoj je teolog pozvan djelovati. Samo bavljenje teologijom nije profana, nego crkvena služba, i kao takva se treba vrednovati. Ako se zanemari ovaj odnos, zanemaruje se i bitan karakter crkvenosti teologije, kojoj prijeti opasnost profanacije. Nijedna crkvena služba ne može ispuniti svoju ulogu bez odnosa prema biskupu te se

zbog toga traži odgovornost i s jedne i s druge strane da se taj odnos uspostavi i održava. Nadalje, teologe se ne može prepustiti profanom tržištu rada, da po završetku studija, nakon što su obučeni da budu teolozi unutar Crkve, završe kao teret državi koja inače, kao sekularna država, i nema neku potrebu za teolozima. Na izvjestan način, biskup bi trebao biti odgovoran za one koji su posebno pozvani svoje djelovanje ispuniti u jednoj crkvenoj službi, odnosno u teologiji. Ova odgovornost proizlazi iz toga što biti teolog nije samo jedan od profanih poslova kojima se i nevjernici mogu baviti, već crkvena služba koja prvenstveno postoji kao pomoć zajednici u probubljivanju vjere. Ukoliko sama biskupija nije u mogućnosti prikladno održavati teologe u vršenju njihove crkvene službe ili se misli da teolozi laici ne mogu na neki konkretniji način pomoći, potrebno je više napora u promicanju teologije i njene vrijednosti u široj društvenoj sferi, tj. zahtijeva se promocija društvene vrijednosti teologije kojom se ona može označiti ne samo kao crkvena, nego i društvena funkcija. Sam fakultet na kojem se studira teologija mora biti tako određen da pogoduje kreativnosti studenata te da ukazuje na mogućnosti djelovanja teologa i izvan okvira Crkve. Naravno, ovdje nije riječ o tome da bi teolozima biskupija trebala tražiti posao ili slično, tek potrebno je skrenuti pozornost da neke stvari valja i institucionalno promijeniti, u smislu poticanja i iznalaženja načina kako teolozima pomoći da se na zadovoljavajući način zaposle i u profanom području. Kao što smo već rekli, teologija je prvenstveno crkvena nauka, ali ona na drugotni, nimalo nebitni, način može služiti i društvenoj svrsi, vidljivoj i u razvoju socijalnog nauka Crkve, koji, kao teološka disciplina, pripada strukturi same teologije. Ukoliko se ne uspiju proširiti horizonti djelovanja teologa, oni će ostati skućeni unutar ograničenog prostora koji im »prepušta« kler te obavljati samo neprofitabilni

»posao« volontiranja u katehezi, u iščekivanju »slobodnog mjesta« za vjeronauk.

Danas Crkva jasno mora izreći svoj stav o tome što želi od svojih vjernika laika koji su pozvani baviti se teologijom. Potrebno je odrediti područja njihovara da u Crkvi te područja u koja se ne trebaju »gurati«. Otvarajući prostor djelovanja teolozima laicima, omogućuje se puno ostvarivanje njihova poziva u Crkvi, čime cijela zajednica može biti samo obogaćena. Djelovanje teologa ne može i ne smije određivati samo tržište rada, nego potreba zajednice za dubljim razumijevanjem vjere, u procesu kojega je uloga teologa nezamjenjiva. U svakom slučaju, ponižavajuće je da se laici općenito, a tako posebno i teolozi laici, zapošljavaju u Crkvi samo zato što danas postoji, posebno na Zapadu, nedostatak svećenika. Teolozi laici imaju svoju vrijednost i potrebno ih je kao takve vrednovati, odnosno ne smije ih se promatrati kao »nužno zlo«, uvjetovano manjkom svećenika ili redovnika. Nadalje, treba se i dopustiti određena sloboda za vlastite inicijative, budući da teologija nije samo pomoćna funkcija Učiteljstva,⁵ već posjeduje autonomnost, iz koje proizlazi i vlastita odgovornost djelovanja, koja je naravno relativna, jer je teolog uvijek u odnosu prema zajednici i prema biskupu. Na kraju možemo reći da su potrebni strpljenje i napor kako bi teolozi produbili i izrazili jasnije svoj identitet i poslanje u temelju kojeg stoji Božji poziv. Iz postojanja nadnaravnog Božjeg poziva proizlazi da su teolozi pozvani obavljati neizostavnu funkciju teološkog istraživanja za crkvenu zajednicu, a koja ima posljedice i po cjelokupno društvo budući da posjeduje i društveni aspekt koji je smješta u odnos sa svijetom i njegovim razmišljanjem. No, u konačnici, teologija ostaje bitno stvar vjere i Crkve.

⁵ Usp. J. RATZINGER, *Wesen und Auftrag der Theologie*, Johannes Verlag Einsiedeln, Freiburg, 1993., str. 92.

Progoni kršćana danas

Pišu: Marin Putilin i Marko Rajić, V. godina

Kada se govori o progonstvu kršćana u današnje vrijeme, počesto se iznosi brojka od oko 100 000 kršćana ubijenih godišnje širom svijeta radi vlastite »povezanosti s kršćanstvom«. Ovaj podatak iznio je i nadbiskup Silvano Tomasi, predstavnik Sv. Stolice pri UN-u u jednom svom govoru 2013. godine pred predstavnicima svih nacija UN-a, navodeći pritom kako je podatak dobio iz pouzdanih izvora.¹

Među ostalim stručnjacima ta brojka rijetko prelazi 20 000, dok je inače ugledna kršćanska asocijacija »Open Doors«, s najstrožim, možda pomalo i nepravednim kriterijima, stigla do brojke od oko 1200 žrtava protukršćanskih progona godišnje.²

Progonstva kršćana najčešće se događaju u sredinama gdje su kršćani manjina i gdje je neka druga religija ili ideologija s čvrstim osjećajem pripadnosti i identiteta osvojila srca ljudi prije dolaska kršćanstva, ili je pak nametnuta od vladajućih struktura.

Progoni mogu biti vršeni od strane vlasti ili nekih njezinih organa, no isto tako stanovnici tih sredina znaju s vremena na vrijeme poduzimati progone kršćana razjareni nekim po-

litičko-ekonomskim događajima ili vatrenim govorima vlastitih radikalno orijentiranih religijskih lidera koje pozivaju na striktnije držanje vlastitih religijskih, nacionalističkih ili kulturoloških vrijednosti, koje često bivaju tumačene na izrazito isključiv i ksenofoban način.

Baveći se demografijom i statistikom kršćanskog mučeništva, američki autori David Barret i Todd Johnson³ došli su do zaključka da su najugroženije kategorije kršćana biskupi, zatim navjestitelji, potom katehete, dok misionari stranog podrijetla i redovnici dijele slične stope progona.

U ovom članku pokušat ćemo opisati ta progonstva diljem svijeta, fokusirajući se na događaje i mjesta na kojima su se nedavno odvili ili se još uvijek odvijaju najkrvaviji progoni suvremenog kršćanstva.

Afrika

Najžešći progoni afričkih kršćana modernog doba su se svakako zbili na području današnjeg Južnog Sudana. Tijekom 2 sudanska građanska rata, od 1955. do nastupanja primirja 2005. god., broj kršćana poginulih radi svoje vjere i identiteta procjenjuje se na 2 milijuna. Glavni grad na jugu 2005. god. zauzela je kršćansko-animistička pobunjenička vojska SPLA, i tako napokon nakon 40 godina progona i genocida primorala sudansku mu-

¹ Usp. Silvano Tomasi, *nadbiskupov govor o progonstvima kršćana u svijetu upućen UN-ovom Vijeću za ljudska prava*, Zenith.org, 29. VI. 2013. na: <http://www.zenit.org/en/articles/archbishop-silvano-tomasi-s-address-to-the-un-human-rights-council-interactive-dialogue>, pristupano: 29. XII. 2013.

² Usp. Ruth Alexander, *Are there really 100,000 new Christian martyrs every year?* BBC News, 2013; <http://www.bbc.com/news/magazine-24864587>; pristupano: 29. XII. 2013.

³ Usp. D. BARRET, T. JOHNSON, *World Christian Trends*, Wiliam Carey Library, 2001., str. 229.

slimansku vladu i njezina saveznička plemena da napuste Južni Sudan i polože oružje. Iako nestabilnosti i dandanas još uvijek potresaju oba Sudana, koja se i dalje konstantno nalaze na rubu novog sukoba, progonstvo kršćana je 2005. ipak konačno zaustavljeno.⁴

Drugo žarište kršćanskog mučeništva jest Demokratska Republika Kongo. U posljednja 2 rata koja su službeno trajala od 1996. do 2003. – dok je u stvarnosti prvi započeo 1994., a drugi traje do danas – dosad je poginulo oko četiri i pol milijuna ljudi, i to većinom od gladi i bolesti. Točne brojke je nemoguće utvrditi, jer nedostaje i volje i resursa da se to učini. Kongo je zasigurno po rudnim bogatstvima najbogatija zemlja svijeta (zlato, dijamanti, platina, kobalt, nafta,...), što je, paradoksalno, i uzrok njegove ogromne nesreće i patnje. Godine 1998. u rat u Kongu uključile su se mnoge afričke države željne njegovih bogatstava. U jednom trenutku se u tom ratu našlo više od 15 zemalja, većinom afričkih, te više od 50 različitih pobunjeničkih vojski. Unatoč tome što su se strane vojske povukle još 2003. god., preostale pobunjeničke frakcije teroriziraju zemlju sve do danas. Kongo je većinski katolička zemlja koja paradoksalno i dandanas daje najveći doprinos zastrašujućoj brojci od 100 000 kršćanskih mučenika godišnje. U Kongu pak nitko ne umire zbog same činjenice što je kršćanin ili katolik, već zato jer živi svoju vjeru i ne želi se pridružiti ili podupirati nijednu od vojski koje uništavaju zemlju. Obično djelo kršćanskog milosrđa, kao npr. skrivanje izbjeglica, hrane ili odbjeglih žrtava otmice, može rezultirati mučeništvom. Ako netko iz istinoljubivosti i brige za njihove duše savjetuje mladež da se ne pridružuje zločincima koji haraju zemljom, može

očekivati osudu na smrt ili neku vrst progona. Život je ondje veoma jeftin i lokalni svećenici pogibaju skupa sa svojim narodom, baš kao i tek priučeni katehisti, ponekad jedini koje Katolička Crkva može ponuditi na službu svojim vjernicima, a koji hrabro – nerijetko i s čitavim selima – nepokolebljivo stupaju u mučeništvo, dodajući tako, po tko zna koji put, riječima psalma »Tvoja je ljubav bolja od života« i obliče svojega crnoga afričkog lica.⁵

Treće žarište kršćanskog mučeništva jest Nigerija. Iako jedna od najbogatijih i najutjecajnijih zemalja Afrike, Nigerija je također i žrtva mnogobrojnih podjela, od kojih je svakako najbolnija ona na kršćanski i bogati jug, i na siromašni, ali zato vojno vrlo agresivan muslimanski sjever. Iako se tenzije i razne provokacije mogu datirati još unazad stotinu godina, Nigerija je buknula u otvoreni kršćansko–muslimanski sukob 1999. godine kada je broj poginulih prvi put prešao nekoliko stotina. Otada do danas svaki novi vjerski sukob odnosi približan broj žrtava, i situacija se dodatno pogoršava iz godine u godinu, posebice otkad se pojavila islamistička skupina »Boko Haram« koja si je uzela za poseban cilj postavljati eksplozivne naprave u crkve i obrazovne ustanove kršćanskog Juga. Organi-

⁴ Usp. Mollie Zapatta; *Sudan: independence through civil wars, 1956-2005*; 13.XII.2011.; <http://www.enoughproject.org/blogs/sudan-brief-history-1956>; pristupano: 29. XII. 2013.

⁵ Usp. Mollie Zapatta; *Congo: The First and Second Wars 1996-2003*; 29.XI. 2011.; <http://www.enoughproject.org/blogs/congo-first-and-second-wars-1996-2003>; pristupano: 29. XI. 2013.

zacija se koristi i bombašima samoubojicama te otmicama i smaknućima kršćanskih vođa, studenata i inteligencije. »Boko Haram« doduše ne uživa potporu širih slojeva muslimanskog Sjevera, no potrebno je ipak primijetiti da se cijela religijska slika Nigerije radikalizira veoma ubrzanim tempom.⁶

Bliski istok

Religiozne i političke prilike na Bliskom istoku snažno su obilježene islamskim utjecajima. U mnogim zemljama na snazi je šerijatski zakon, dok u ostalima postoje snažne islamiističke skupine. Usto, život kršćana otežava stalna politička i vojna nestabilnost pojedinih zemalja. Ukratko ćemo prikazati stanje u Saudijskoj Arabiji, Iraku i Siriji.⁷

⁶ Usp. David Doward; *Death, oil and the religion: the origins of conflict in Nigeria run deep*; The Conversation; 31. I. 2012.; <https://theconversation.com/death-oil-and-religion-the-origins-of-conflict-in-nigeria-run-deep-5067>; pristupano: 29. XII. 2013.

⁷ Prikaz stanja u pojedinim zemljama temelji se na podacima organizacije »Open Doors« USA (<http://www.worldwatchlist.us>)

U ustavu Kraljevine Saudijske Arabije ne jamči se vjerska sloboda. Svi građani moraju biti muslimani i prijelaz na drugu vjeroispovijest kažnjiv je smrću. Zabranjena su javna kršćanska bogoslužja; onima koji se na tu zapovijed ogлуše prijeti zatvaranje, bičevanje, deportacija i tortura. Evangeliziranje muslimana i distribucija neislamskih materijala smatra se protuzakonitim činom. Muslimani koji konvertiraju riskiraju »ubojstva iz časti« od strane članova obitelji. Zaposlenici kršćani, uključujući i strance, često trpe zlostavljanja od strane poslodavaca.

Kršćanima u Iraku prijeti istrebljenje. Velik broj progonjenih kršćana ide u izgnanstvo izvan zemlje ili u (donedavno) sigurniju kurdsku regiju. U izgnanstvu najčešće ostaju nezaposleni, s neodgovarajućim smještajem i zdravstvenom skrbi. Kršćanske zajednice u zemlji suočene su s mnogim problemima: ubojstvima i otmicama članova, kao i manjkom kompetentnog vodstva.

Prije građanskog rata u Siriji, tamošnji su kršćani bili poštovani u društvu iako su njihovi

susreti bili pod prismotrom. Danas se situacija rapidno pogoršava. Konvertiti nailaze na otpor članova svojih obitelji, a prijeti im i opasnost od domaćih i stranih ekstremista, kao i plaćenika. Ranije su kršćani bili proganjani zbog svoje vjernosti vladi ili nezauzimanja strane u sukobu. Ulaskom radikalnih islamista iz inozemstva u sukob, navedenim razlozima je pridodan i jak religiozni element. Mnogi kršćani su oti, ubijeni ili ranjeni. Uništeno je ili oštećeno mnogo crkvi, a deseci tisuća kršćana postali su izbjeglice.

Daleki istok

U ovom dijelu svijeta najviše kršćana stradava u državama komunističkog uređenja. Ovdje ćemo prikazati stanje u Sjevernoj Koreji, Kini i Laosu.

Prema istraživanju organizacije »Open Door« USA, Sjeverna Koreja je jedanaestu godinu zaredom najteže mjesto na svijetu za kršćane. Ova komunistička zemlja oštro se protivi religiji bilo koje vrste. Kršćane se smatra neprijateljskim elementom i prijeti im uhićenje, pritvor, tortura pa čak i javna smaknuća. U zemlji postoji sustav radnih logora, koji uključuje poznati zatvor »Broj 15«. U njemu se, prema izvještajima, nalazi oko 6000 kršćana. Usprkos surovim progonima, postoji rastući »podzemni« kršćanski pokret, za koji se smatra da trenutačno broji oko 400 000 vjernika.⁸

Eric Foley, predsjednik udruge »Seoul« USA, koja nastoji pomoći kršćanima u Sjevernoj Koreji, tvrdi da se, usprkos izvanjskom ateizmu, radi o najreligioznijoj zemlji svijeta. Naime, cjelokupno stanovništvo prisiljeno je obožavati »izvrsnog vođu« Kim Jong-Una. Sjeverna Koreja je također i jedina svjetska »nekrokracija« – zemlja kojom vječno vladaju

njezini mrtvi vođe. Najbolji zid u svakoj kući mora imati fotografije Kim Il-Sunga i Kim Jong-Ila, kojima se iskazuje štovanje. Prije svakog obroka, članovi obitelji upiru svoj pogled prema fotografiji i izgovaraju: *Hvala ti, oče Kim Il-Sung, na ovoj hrani.*⁹

Pobjeda komunista u građanskom ratu u Kini 1949. godine označila je početak progona kršćana. Mnogo je svećenika likvidirano, a vjerski su objekti opljačkani. Tek nakon Kulturne revolucije 60-ih godina Crkva ponovno živi u relativnoj slobodi.¹⁰ Danas kršćanima i Crkvi prijeti opasnost da ih trenutačna partijska elita počne smatrati previše moćnima, previše politički orijentiranim, stranim elementom u zemlji ili kultom. Ipak, za očekivati je da će trenutačna vlast nastojati instrumentalizirati religiju, umjesto iskorijeniti je.

Laos je jedinstven po tome što se radi o komunističkoj zemlji koja istovremeno prakticira teravadski budizam. Građanin Laosa, sinomim je za budista. Kršćani koji ne sudjeluju u tradicionalnim svetkovinama i ceremonijama izlažu se opasnosti napada od strane budista. Evangeliziranje je zabranjeno pod izgovorom stvaranja raslojavanja u društvu. Obitelji smatraju prihvaćanje kršćanstva napadom na obiteljsko jedinstvo. Većina progonjenih vjernika dolazi iz ruralnih plemenskih područja. Napade na kršćane potiču uglavnom animisti i spiritisti, zabrinuti zbog »opadanja poslovanja«, što je posljedica brojnih obraćenja.¹¹

⁹ ABBY CARR, *North Koreans Must Worship, Give Thanks to Kim Il Sung Every Day*, 27. XI. 2013., <http://www.charismanews.com/world/41827-north-koreans-must-worship-give-thanks-to-kim-il-sung-every-day>, pristupano: 11. XII. 2013.

¹⁰ Usp. U. BIRNSTEIN i dr., *Kronike kršćanstva*, Mozaik, Zagreb, 1998., str. 382.

¹¹ Kršćanska misijska organizacija »OMF«, *Profile Laos*, http://www.omf.org/omf/uk/asia/countries_and_omf-centres/laos/laos_profile, pristupano: 11. XII. 2013.

⁸ RUTH MOON, *World's worst persecutor*, Christianity today, internetsko izdanje, reklamni primjerak, 18. XI. 2008., pristupano: 11. XII. 2013.

Tihi voajeri

Piše: Marija Spajić, III. godina

Pretjerana znatiželja, želja »sve vidjeti« u javnom i društvenom životu, jedna je od definicija voajerizma.¹ Što više doznati o drugome, potihom, bez njegova znanja, danas je itekako moguće zbog lako dostupnih informacija. Koliko je samo djece i mladih ljudi prisutno na popularnim društvenim mrežama? Statistike pokazuju da se radi o više od 90 posto osnovnoškolaca i srednjoškolaca. Zanimljivo je da su i najmlađi osnovnoškolci svakodnevni korisnici igara i zabavnih sadržaja bilo koje vrste (igranje »Rode« po kanalima, šetnje, »Žmira« – nepostojeće na ljestvici popularnosti). Imajući u vidu dugoročnu štetnost takva pristupa društvenim mrežama, osvrnut ću se na neke od posljedica tako ranog uključivanja mladih u javnost putem današnjih tehničkih dostignuća. Uzevši u obzir fizičku štetnost za sam organizam i nedruštvenost pojedinca, ukazat ću i na neke od statistika koje ne govore u prilog današnjemu stanju. Prema grubim procjenama njemačkog izvješća za drogu i bolesti ovisnosti, samo u Njemačkoj gotovo milijun i pol mladih ima problematičan odnos prema internetu i društvenim mrežama, među kojima je najviše zastupljen Facebook; a barem njih 250 tisuća može se klinički proglasiti ovisnicima. Ovisnost o *Fejsu* otišla je toliko daleko da su psiholozi u SAD-u službeno ustanovili novi poremećaj mentalnog zdravlja – ovisnost o Facebooku. Kao društvena mreža s pola milijardi korisnika, koju koristi svaki trinaesti stanovnik Zemlje, Facebook iz dana u dan generira nove korisnike i ovisnike. Pedeset posto korisnika odlazi na Facebook čim se probudi, a 28 posto dok su još u krevetu.² Argu-

menti koji govore u prilog korištenju društvenih mreža su brzina dostupnosti informacija (sve je na jednome mjestu i nema previše traženja – samo jednim klikom do svega što nas zanima!), mogućnost dijeljenja pojedinih sadržaja (fotografije, tekstovi, videouradci) te komunikacija kao takva. Možemo reći, *chat* prozorčići postali su telefonski razgovori današnjice. Tu je još i dodatna pogodnost: biti član Facebooka, koristiti i dijeliti sadržaje – besplatno je. Kao što i govori slogan na glavnoj, ulaznoj *Log in* stranici Facebooka: »Besplatno je i uvijek će ostati tako.« Govoreći o argumentima protiv, navodim samo jedan: javnost, tj. negativan vid javnosti. Zašto bi nekoga zanimala moja današnja odjevna kombinacija, moje usne napućene i spremne za poljubac? Dijelevći sadržaje, bez obzira što postoje ograničenja vidljivosti, nameće mi se pitanje tko sve može vidjeti moje podatke? Gdje su sve korišteni? Možda kao scenografija i dobra podloga da se netko iz »glavne redakcije« nasmije »negdje... tamo, tamo daleko?« Uzevši općenito, danas više nema težnje za skrovitošću, u društvu prevladava ona »ako nisi javan, kao da ni ne postojiš«. Sve je javno, javno podijeljeno, javno obznanjeno: zaruke, godišnjice veza, datumi rođendana, trudnoće, prva slika iz rođilišta, putovanja i hvalisanja gdje smo bili (»sve ste nam dali«, misle urednici smješkajući se rulji koja jede kruha i igra se). Svi želimo biti javno »lajkani«. Pitam se, također, hoće li nestati ljepote obiteljskih albuma, ljepote onih privatnih, obiteljskih, partnerskih, bračnih trenutaka? Jer, svojevrijedno smo dopustili tehnologiji današnjice da čuva naše uspomene.

Teško je usred svijeta koji je javan, ostati pritajen, zamagljen i nejasan u svojoj nejavnosti. Ne želeći promatrati današnju stvarnost iz crnog kuta, zaključujem kako nam sve u čemu sudjelujemo sa zdravom mjerom – koristi, jer, kako reče Ivica Šola na jednoj prošlogodišnjoj tribini: »Nezdravo je samo pretjerivanje!«

¹ Usp. V. ANIĆ, I. GOLDSTEIN, *Rječnik stranih riječi*, pojam voajerizam, Novi Liber, Zagreb, 2000., str. 1337.

² <http://www.nacional.hr/clanak/131019/drogiramo-se-fejsom-a-ne-kokom> (7. travnja 2014.)

Događanja

Dan KBF-a

Piše: Anita Lučić, IV. godina

Središnja svečanost proslave Dana Katoličkog bogoslovnog fakulteta u Đakovu, Sveučilišta J. J. Strossmayera u Osijeku, 6. studenoga, u 39. akademskoj godini osječkog sveučilišta, 207. godini od ustanovljenja Dijecezanskog bogoslovnog učilišta Biskupijskog sjemeništa u Đakovu te 9. godini od osnutka KBF-a u Đakovu, započela je svečanim misnim slavljem u đakovačkoj katedrali-bazilici sv. Petra, koje je predvodio đakovačko-osječki nadbiskup i metropolit, veliki kancelar đakovačkog KBF-a, mons. Đuro Hranić. U koncelebraciji je bio beogradski nadbiskup, mons. Stanislav Hočevar, đakovačko-osječki nadbiskup u miru, mons. Marin Srakić te brojni svećenici.

Podsjećajući u svojoj homiliji da čovjek nije slučajan i besmisleni proizvod evolucije, đakovačko-osječki nadbiskup Hranić posebno se obratio diplomantima te im poručio: »Vi ste kroz teološki studij – introduk-

ciju, egzegezu, fundamentalnu teologiju, filozofiju – stjecali alat kako biste dohvatili smisao i poruku biblijskih tekstova. Putem različitih teoloških disciplina produbljivali ste i sustavno poučavali tu poruku, na kolegijima iz praktične teologije učili je prericati, činiti dostupnom, aktualnom i poželjnom našim suvremenicima na njihovim životnim putovima. To je kroz godine studija bila vaša prva obveza.«

Svečanost promocije diplomiranih teologa

Proslava je nastavljena u Dvorani biskupa Antuna Mandića Središnje nadbiskupijske i sveučilišne knjižnice Fakulteta akademskim činom promocije 27 diplomiranih teologa te prvog sveučilišnog specijalista KBF-a u Đakovu, diplomanta specijalističkog studija pastoralne teologije, smjera pastoralna braka i obitelji, Lovre Kladarića. Predstavljeno je osnivanje Sveučilišnog centra za istraživanje lika i djela J. J. Strossmayera i crkvene povijesti istočne Hrvatske. Dodijeljene su i zahvalnice novim prijateljima KBF-a u Đakovu: Paulu Micha-

elu Zulehneru, bivšem dekanu KBF-a Sveučilišta u Beču i predsjedniku fondacije Pastoraes Forum te prof. dr. sc. Slobodanu Kaštela, bivšem tajniku HAZU-a i tajniku Zaklade HAZU-a za znanost.

Godišnju nagradu za najbolji diplomski rad, na temu »Vrijeme sudaca u Izraelu. Prijelaz s teokracije na monarhiju«, dobio je Ivan Benaković, a za uspjeh u studiju i zauzetost u životu i radu KBF-a u Đakovu nagrađeni su: Ivan Kunčević, student druge godine studija (4,95); Željko Filajdić, student treće godine studija (4,90); Tea Reponja, studentica četvrte godine studija (4,58) i Manuela Štivić, studentica 5. godine studija.

Dekan Aračić u svom je izvješću o radu Fakulteta naglasio da je KBF strukturiran u 4 odsjeka i 14 katedri, a osim petogodišnjeg integriranog filozofsko-teološkog studija postoje i 3 sveučilišna poslijediplomska specijalistička studija u okviru Pastoralne teologije. Predstavljeni su i novi doktori znanosti, koji su doktorate postigli na sveučilištu Gregoriana u Rimu: dr. sc. Darija Damjanović, iz crkvene povijesti i dr. sc. Boris Vulić, iz dogmatike.

Trenutno se na poslijediplomskom programima na inozemnim učilištima nalazi još desetero budućih doktoranata. Na redoviti integrirani petogodišnji studij upisano je 212 studenata, a njih 27 su svećenički kandidati.

Ističući kako je čin promocije diplomiranih teologa kruna kako osobnog rada studenata, tako i svakog fakulteta u cjelini i svakog profesora, dekan Aračić poručio je diplomantima: »S jedne strane, ova diploma je cilj kojemu ste težili i mukotrpno radili 5-6 godina. Ono što treba ugraditi u ovo jest svijest da nijedan studij nije u stanju dati takvu cjelinu koja bi mogla zadovoljiti u cijelosti i trajno sigurnu razinu kompetencije, čak ni za neko kraće vrijeme. Potrebno je diplomu shvatiti kao uvod u svijet znanosti i s tim instrumentarijem nastaviti proučavati predmet vlastitog zanimanja i usavršavati svoju kompetenciju i svoje zvanje.

To je ono lijepo i to je izazov za svakog mladog znanstvenika. Tu znatiželju i taj znanstveni žar želimo vam upravo na ovaj vaš dan.«

Adventska duhovna obnova studenata KBF-a

U četvrtak, 12. prosinca, održana je adventska duhovna obnova studenata Katoličkog bogoslovnog fakulteta. Predvodio ju je dr. sc. Grgo Grbešić, profesor na KBF-u i Povjerenik za studente laike. Tema duhovne obnove bila je obraćenje. Temeljni princip je element Duha Svetoga, Kristova ozdraviteljska snaga i mi kao hram Duha Svetoga. Najvažniji element u obraćenju je čovjekova slobodna volja. Konfrontacija sa samim sobom, Bogom i okolinom je zahtjevna i treba je izdržati. Naveo je ovdje primjer euharistije: Pitaмо se kako je moguće da je Isus tu zbilja prisutan? Osjetimo kako smo tanki. Dolazi do pitanja hoćemo li se konfrontirati ili pobjeći? Bijeg znači bijeg od našeg agnosticizma ili ateizma. Dovodi nas do susreta sa vlastitom nevjerom. Zatim, susret sa svojim iluzijama i njihovo oslobađanje. Patnja je povezna sa samoćom, a problem suvremenog svijeta je idealiziranje svijeta. Treba razlikovati samoću od osamljenosti. Prof. Grbešić je poručio da se ne treba mijenjati. Ljudi se mijenjaju jer im postaje nepodnošljivo biti u sebi, pa umjesto sebe prihvaćaju druge slike. Bitnu promjenu čini Bog i to po Kristu. Tolstoj je 30 godina bio nihilist, a onda se nadahnio Kristovim govorom na gori. M. L. King je shvatio da Kristova milost čini promjene u čovjekovu životu. Krist nas želi osloboditi od mržnje, kompleksa i sotonjskih napada. Mi iščekujemo Krista, a on je tu. Duh Sveti nam pomaže da se su-

sretnemo s tajnom koja se zove Isus Krist. Čovjekovo dostojanstvo i proizlazi otuda što smo stvoreni na sliku Božju, a naše tijelo je hram Duha Svetoga. Sam Krist je hram. Obeščastiti hram, znači obeščastiti hram Duha Svetoga i Krista. Govoreći o tijelu i spolnosti, prof. Grbešić je spomenuo Poslasticu Rimljanima gdje se kaže da odložimo djela tame i odjenemo se u svjetlo. Djela tame su zapravo djela tijela. Sv. Irenej kaže da se sastojimo od tijela, duše i Duha Svetoga. Preko grijeha bluda prostituiramo Krista. Prema tome, postoje kristološki, pneumatološki i eshatološki razlozi za čistoću. Prvi naši padovi događaju se u srcu. A ako nam srca nisu čista, mi padamo i u ostalim djelima. Nakon nagovora studenti su imali priliku za sv. ispovijed, nakon čega je uslijedilo klanjanje pred Presvetim.

Blagoslov KBF-a

U utorak, 7. siječnja, mr. sc. Antun Japundžić, profesor Ekumenske teologije na KBF-u u Đakovu, blagoslovio je zgradu, studente, profesore te ostale djelatnike Katoličkog bogoslovnog fakulteta. Nakon uvodne molitve i prigodnih liturgijskih čitanja uslijedio je kratak nagovor u kojem je prof. Japundžić istaknuo kako Svjetlo koje je zaszjalo u Isusu Kristu, jedinom pravom čovjekoljupcu, ispunja i rasvjetljuje naš ljudski život i daje smisao postojanja ljudskoj egzistenciji. Njegovim rođenjem naš ljudski život zadobio je svoj potpuni i pravi smisao i neraskidivo se sjedinio i povezao s Bogom. Zato je čovjek neprestani tražitelj Boga, za kojim čezne

i koga želi svakodnevno sve dublje spoznavati. Poručio je svim prisutnima kako smo i sami kojiput previše uronjeni u potragu za visokim teološkim i znanstvenim odgovorima, a da iz nas ne progovara vjera, odnosno naše osobno iskustvo vjere. Koliko god se trudili da napredujemo u znanosti, trebamo nastojati da napredujemo i rastemo i u vjeri, a da sve ono znanje koje steknemo bude na pomoć i izgradnju naše vjere i našega životnoga stava. Profesor je istaknuo jednu zgodu s predavanja pokojnog kardinala Tomaša Špidlika, koju je sam kardinal zapisao u svojoj knjizi. Radi se o susretu dvojice prijatelja: Collina, engleskog liberalnog mislioca i običnog čovjeka vjernika, koji je svakodnevno išao u crkvu. Budući da su se njih dvojica dobro poznavali, onda ga je ovaj engleski mislilac (koji nije vjerovao u Boga), da se

našali, zapitao: »Možeš li mi reći je li tvoj Bog velik ili malen?« Na to mu je čovjek vjernik odgovorio: »Moj je Bog tako velik da ne može ući u tu tvoju glavu, ali je s druge strane tako malen da može stanovati u mom srcu.« Kasnije je ovaj mislilac priznao da ga se nijedan odgovor nije tako dojmio kao odgovor (ispovijest) ovoga, rekli bismo, običnog čovjeka vjernika. U tom duhu, prof. Japundžić svima je prisutnima poželio da svoj znanstveni rad dožive u svjetlu osobnoga rasta u vjeri te da ih u ovoj godini prati Božji blagoslov u svim pothvatima i ispunja Božja milost u istraživanju i spoznanju Istine, koja je u potpunosti sadržana i objavljena u Isusu Kristu, kako bi uistinu mogli biti »svjetlost svijeta« koja će »svijetliti pred ljudima«. Nakon nagovora uslijedio je blagoslov.

Korizmena duhovna obnova

U srijedu, 2. travnja, održana je korizmena duhovna obnova studenata laika KBF-a u Đakovu, koju je predvodio o. Ante Šiško, misionar Družbe Duha Svetoga te župnik Župe sv. Antuna u Podvinju. Tema obnove je bila »Bit ćete mi svjedoci sve do na kraj zemlje«.

Duhovna obnova je započela nagovorom u kojem je o. Šiško istaknuo neke odrednice korizme te posvjedočio o svom misionarskom iskustvu. »Duhovna obnova trenutak je kada možemo ponovno 'prodisati' i osloboditi se stvari koje nas blokiraju, a to su naši grijesi. 'Suvremeni čovjek izgubio je osjećaj za grijeh', citirao je o. Šiško Pija XII., a potom iznio iskustva iz svoga svećeničkog djelovanja u Madagaskaru i Parizu, gdje je radio s mladima. »U Madagaskaru živi puno ljudi koji nikada nisu čuli za Isusa iz Nazareta, ali od onih koji vjeruju nitko se ne pita je li Bog živ. Oni čvrsto vjeruju u to. Međutim, u Parizu sam mladima morao posvijestiti da je Bog živ. Današnji mladi sve više gube osjećaj za sveto«, rekao je predvoditelj i studentima poručio kako laici na drugačiji način dopiru do vjernika, i to trebaju činiti.

Izdvojio je katehezu pape Franje koja kaže da trebamo izaći iz sebe, ući u logiku križa koja je logika ljubavi i sebedarja. »Bog je izašao iz sebe u Isusu, a Isus je za nas izašao iz sebe. Crkvu trebamo prihvaćati kao majku, i to sa svim njezinim slabostima«, poručio je studentima i izdvojio

tri bitna elementa: hoditi, graditi i ispovijedati. »Trebamo hoditi, ali na tom putu dolaze i padovi, nakon kojih treba ustati. Graditi Crkvu i to živim kamenjem koje je pomazano Duhom Svetim te ispovijedati Krista kako bismo se oduprli zlu.«

Na kraju nagovora o. Šiško naveo je primjer Terezije od Djeteta Isusa, koja je rekla kako Crkva ima udove i srce koje gori od ljubavi. »Ljubav upravlja udovima i obuhvaća sve, ključ je zvanja i najzvrtniji put do Boga te je poslanje svakog kršćanina«, zaključio je nagovor podvinjski župnik. Nakon nagovora studenti su imali priliku za ispovijed, nakon čega je uslijedilo klanjanje i misa koju je p. Šiško predvodio u koncelecijaciji s prof. dr. Grgom Grbešićem, povjerenikom za studente laike.

Zavjetno hodočašće u Dragotin

U utorak, 13. svibnja, na blagdan Gospe Fatimske, studenti, profesori i djelatnici Katoličkog bogoslovnog fakulteta u Đakovu hodočastili su u svetište Gospe Dragotinske. Prije svete mise studenti su predmolili kronicu kod kipa Blažene Djevice Marije, a nakon toga je uslijedila sveta misa koju je predvodio mons. Ivan Ćurić, generalni vikar, u koncelecijaciji s profesorima KBF-a i odgojiteljima Sjemeništa.

Mons. Ćurić u svojoj je homiliji istaknuo kako su oni koji su došli u Dragotin po-

kazali da su nasljedovatelj pobožnosti prema Blaženoj Djevici Mariji. S Marijom, i pred njom, postajemo Božja djeca, poput djece kojoj se ukazala Gospa Fatimska. Sveti Ivan Pavao II. utvrdio se u štovanju Marije kada je 13. svibnja na njega pokušao atentat. Važno je iskustvo biblijske vjere. Pobožni Izraelac uvijek je častio čudesna djela Božja. Ta djela su trajno Božje djelovanje i vjernost obećanjima, čulo se u propovijedi.

Na poseban način je istaknuto kako trebamo biti svjesni toga da je naša povijest ucijepljena u povijest spasenja. Zahvaljujući toj ucijepljenosti očuvani smo od tame, očaja i toga da nam se život svodi samo na prolaženje vremena. Ispravno

štovati Mariju, znači od nje učiti. Marija svakome od nas ponavlja ono što je rekla na svadbi u Kani Galilejskoj: »Što god vam rekne, učinite!« Potrebno je biti vjerodostojan i prepoznavati Boga onakvim kakav jest, a ne iskrivljavati njegovo lice. Ako smo nevjerodostojni, postajemo i nesigurni te bježimo od vjere koja ne sliči osobnom odnosu s Bogom, već više ideologiji. Želimo posvjedočiti da smo u Bogu našli uporište, a to najbolje iskazujemo u zajedništvu s Crkvom, rekao je propovjednik.

Nakon svete mise prisutni su se još zadržali u crkvi na kratkoj pobožnosti Mariji. Susret je završen zajedničkim ručkom i druženjem.

Teologija u interdisciplinarnom dijalogu – **Forum studenata u Splitu**

Piše: Ante Svirać, V. godina

Budući da sam imao čast prisustvovati forumu studenata koji je organiziran u Splitu, želio bih svoje iskustvo podijeliti s čitateljima *Teofila* te ujedno pohvaliti tu inicijativu i potaknuti ostale studente da odgovore na poticaj iz Splita.

Forum *Teologija u interdisciplinarnom dijalogu* (TID) zajednički je projekt Katoličkoga bogoslovnog fakulteta u Splitu, Hrvatskoga katoličkog sveučilišta i Katoličkoga bogoslovnog fakulteta u Zagrebu, realiziran u Splitu od 22. do 24. svibnja 2014.. Na forum su se mogli prijaviti svi studenti hrvatskih sveučilišta. U Splitu,

na Katoličkom bogoslovnom fakultetu, održan je prvi susret, koji bi trebao biti jedan u nizu godišnjih susreta studenata, s ciljem razvijanja dijaloške misli između teologije i različitih društvenih i prirodnih znanosti. Upravo sama narav ovoga foruma omogućuje da se na njega prijave ne samo studenti teologije, nego svi oni koji žele ući u dijalog s teologijom ili odgovoriti na neke poticaje koji dolaze iz nje. Ipak, ove su se godine prijavili uglavnom studenti teologije, ali predavanja su održali i studenti koji studiraju filozofiju i fiziku.

Ovogodišnji je susret tematski bio podijeljen u četiri dijela: bioetika, prirodne

znanosti, filozofija i društvena i akademska rasprava. U te četiri tematske cjeline podijeljena su i predavanja dvadesetero studenata koji su nastojali ući u dijalog s ostalim znanostima. Dvanaest studenata došlo je iz Zagreba, dvojica iz Splita i jedan iz Đakova. Na forumu je sudjelovalo i pet studenata poslijediplomskog studija. Sva predavanja nastojala su prikazati teologiju kao zanimljivu i bitnu znanost te njenu relevantnost u društvenoj zajednici i akademskoj raspravi u Hrvatskoj. Predavanja bi se sljedeće godine trebala objaviti u nizu članaka ili u vidu zbornika, tako da će biti dostupna i široj javnosti. Od mnoštva predavanja, koja su zaista bila dobra i zanimljiva, izdvojit ću nekoliko njih, jer na jasan način pokazuju narav i važnost samog foruma. Tako je održano predavanje o interdisciplinarnoj egzegezi određenih biblijskih tekstova, o značaju teologije u bioetici, o zajedničkim mjestima teologije i logoterapije ili egzistencijalne analize, o odnosu teologije i znanosti, o aktualnosti kršćanske homiletske tradicije za suvremeno društvo, o položaju teologije na sveučilištu, o teološkom vrednovanju slučaja *U ime obitelji*, o prisutnosti Crkve u društvenim mrežama, itd... Ovo su samo neka od održanih predavanja, za koja se nadam da će stvarno biti i objavljena budući da je svako bilo dragocjeno i korisno kao dokaz da je teologija zanimljiva znanost koja može biti provokativna za akademsku i društvenu zajednicu, kako općenito, tako i u Hrvatskoj.

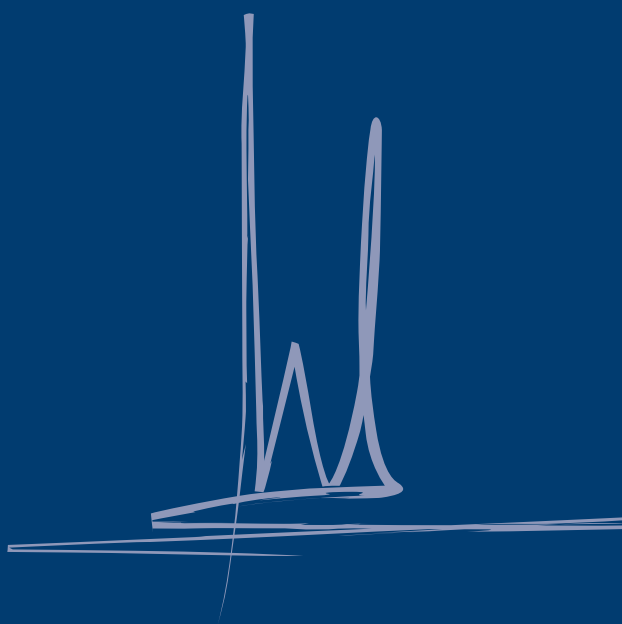
U svakom slučaju, sudjelovanje na forumu bilo je obogaćujuće i u potpunosti pozitivno iskustvo. O teologiji se raspravljalo čak i izvan službenog dijela foruma, što je jasan pokazatelj velike želje studenata teologije da podijele iskustva vlastitih istraživanja, ali i da se obogate iskustvima drugih. Lijepo bi i korisno bilo da je i teološki fakultet u Đakovu sudjelovao u organizaciji ovog hvalevrijednog događaja. Žalosno je da studenti u Đakovu nisu ni na koji način bili upoznati s mogućnošću prijavljivanja svoga rada i sudjelovanja na teološkom forumu. Teologija u Đakovu na poseban bi se način trebala zanimati za ovakve događaje, budući da mjesna izoliranost studija od Sveučilišta u Osijeku ne pogoduje izravnom interdisciplinarnom dijalogu s ostalim znanostima. Danas je i više nego potrebno da se studentima teologije omogući dodatno sudjelovanje u znanstvenim istraživanjima koja konkretno ostvaruju interdisciplinarnost teologije, a posredno i otvaraju nove perspektive za zapošljavanje teologa, posebno teologa laika.

Na kraju želim potaknuti sve studente da se prijave sljedeće godine, s nadom da će se forum nastaviti održavati, te da će teologija u Đakovu biti zastupljenija na takvim događanjima koja služe izgradnji samih sudionika te omogućuju izravan kontakt i sa znanstvenicima koji ne dijele kršćanski pogled na svijet. Upravo je dijalog s ostalim znanostima ono što je teologiji danas potrebno ako želi ostati prisutna na sveučilištu u krugu ostalih znanosti.

Novi studenti 2013./2014.

1. Agatić Ana	16. Kovač Damjan	31. Posavac Kristijan
2. Akšamović Matea	17. Kovačić Jasmina	32. Puhalo Agata
3. Barić Nikolina	18. Lelas Stjepan	33. Puljić Ana
4. Bošnjak Krešimir	19. Lovrić Marta	34. Radinski Leonnel
5. Ćorić Jurica	20. Lozinjak Rea	35. Radoš Ivan
6. Ćosić Luka	21. Maričić Martina	36. Radoš Josipa
7. Drmić Elizabeta	22. Marušić Marija	37. Rukelj Antonia
8. Đurđević Goran	23. Matić Marija	38. Sinković Luka
9. Galac Boris	24. Milinović Tanja	39. Tilić Mirna
10. Gilja Kristina	25. Munk Ivana	40. Tutiš Florijan-Ivan
11. Glavašić Martina	26. Nedeljković Dominik	41. Vida Valentina
12. Horvat Ines	27. Nikić Janja	42. Vidić Dragana
13. Ilić Ana	28. Papić Matea	43. Vranješ Danijela
14. Knežević Maja	29. Perko Petar	44. Vrtarić Anita
15. Korovljević Matea	30. Poljičak Doris	

ISSN 1846-1336